

Lacarriere J. - The Gnostics

TAM METİN EKSİKSİZ TÜRKÇE TERCÜME (107 Sayfa)
Gnostik Araştırma Kütüphanesi Arşivi

--- SAYFA 1 ---

JACQUES LACARRIERE Gnostiklerin Önsözü, LAWRENCE DARRELL, Fransızcadan Çeviren: NINA ROOTES

--- SAYFA 2 ---

2 ISBN 0 7206 0364 1 Fransızca Les gnostiques'ten çevrilmiştir. Tüm Hakları Saklıdır. Bu yayının hiçbir kısmı, yayıncıların önceden izni alınmaksızın hiçbir biçimde veya hiçbir yöntemle çoğaltılamaz. PETER OWEN LIMITED 73 Kenway Road London SW5 ORE Birinci İngiliz Milletler Topluluğu baskısı 1977 © 1973 Basımları Gallimard İngilizce çevirisi @ 1977 Peter Owen Ltd Büyük Britanya'da Daedalus Press tarafından basılmıştır Stoke Ferry King's Lynn Norfolk 22 Ocak 2005'te taranmıştır

--- SAYFA 3 ---

3 İÇİNDEKİLER Lawrence Durrell'in Önsözü 4 Giriş 5 Dünyanın İşleyişi 1 Delikli Peçe 9 2 Karanlık Ateş 14 3 Yabancı 19 4 Bedenin Piç Doğuşu 25 Tarih, İnsanlar, Mezhepler 5 Samiriye'nin Ana Yolları 31 6 Gnosis Üstatları 40 7 Mutlak Deneyim 55 8 Kül ve Yıldızlar 62 9 İmkansız Ayna 76 Gnostisizmin Yolları 10 Dünyanın Gezgini 84 11 Dağların Saflığı 89 Yeni Bir Gnostisizme Doğru Bibliyografik Notlar

--- SAYFA 4 ---

4 ÖNSÖZ Bu garip ve orijinal bir makale - Hristiyan teologlar tarafından ana hatlarıyla belirtildiği gibi dünyaya inanmayı tamamen reddetmeleri, hem Mısır'da hem de Bosna'da ve son olarak Gnostik ruhun Thermopylae'si olan Montségur'da* yok olmalarına yol açan, yok olmuş Mısır Gnostikleri üzerine bir tür şiirsel meditasyon. Dokümantasyonu kusursuz olsa da bunun bilimsel bir çalışmadan ziyade bir edebiyat çalışması olduğunu vurgulamalıyım. Bu, Gnostiklerin yaşama ve düşünme biçimlerinin, D. H. Lawrence'ın ortadan kaybolan Etrüskler'i sezgisel olarak yeniden canlandırması kadar ikna edici bir yeniden inşasıdır. Gnostikler hakkında sahip olduğumuz belgeler neredeyse Etrüskler hakkındakiler kadar yetersiz ve bunların çoğu muhalefetten, deyim yerindeyse, Kilise Babalarından geliyor. Lacarriere kaynaklarını beceri ve dürüstlikle kullanmıştır ve bu makale aynı zamanda Gnostisizm'le de oynayan bir dünya için yakıcı bir güncelliğe sahiptir - anti-kahramanın anti-şiirinin yanı sıra anti-anılarıyla zavallı hamamböceği dünyası. Gnostiklerin büyük şiirsel meydan okuması, bu sığ hippy yenilgiciliğiyle karşılaştırıldığında ne kadar asildir. Kusursuz olmayan bir dünyayı kabul etmeyi reddettiler ve Lucifer-Mammon'un büyük yalanını Spartalı üç yüz kişinin umutsuz görkemiyle küçümsediler. Yazar hakkında bilmemiz gereken tek şey onun bir gezgin ve şair olduğudur; kendisi ne akademisyen ne de gazetecidir. Kızılderililer ona "araştırmacı" derlerdi; gerçekten de hem Hindistan'da hem de Mısır'da hatırı sayılır bir zaman geçirmiş ve her ikisinin de dillerini ve coğrafyalarını incelemişti; ikinci ülkede, Gnostisizm'in merkezi fikri etrafında kümelenen ve sonunda kardeş sevgisinin altın standardı üzerinde şu anda içinde yaşadığımız zihinsel evrende yaşadığımız cennetin seçilmiş antropofileri olan 'gerçek Hristiyanlar' tarafından cennetin dört rüzgarına dağılan bu yok edilmiş mezheplerin tarihi karşısında hayrete düşmemek imkansızdır. Lacarriere bize büyük Gnostik yalan reddinin ve bu yalan dünyasını dini liderlerle paylaşmanın reddinin Cuvier benzeri bir yeniden inşasını verdi. Bu umutsuzluğun cesareti son derece şiirseldir ve bu muhteşem şiir, onun tam hakkını vermektedir. LAWRENCE DARRELL * 16 Mart 1244'te, Montségur kalesinin teslim alınmasının ardından yaklaşık iki yüz Cathar kafiri büyük bir toplu ateşe atılarak yakıldı.

--- SAYFA 5 ---

5 GİRİŞ Bizi Gnostiklerden onsekiz yüzyıl ayırıyor. Binlerce kişinin ölümüne neden olan savaşlar, zulümler ve katliamlar boyunca geçen on sekiz yüzyıl, bu dünyaya ve orada yaşayan canlılara duydukları şüpheyi fazlasıyla haklı çıkardı. Çağdaş tarihin gözlerimizin önüne koyduğu her şeyde - bireyin giderek daha bariz bir şekilde küçümsenmesi, ideolojilerin yanlışlığı, kapitalizmin ve sosyalizmin birleşik çıkarları için açıkça yürütülen savaşlar veya askeri müdahaleler, özgürlüğün her gün aşınması ve şiddetin büyüleyiciliği - tüm bunlarda, günümüzün bir Gnostığı, kendisine aşına olan dramaların büyütülmüş görüntüsünden ve bu sonsuz öfkenin kaçınılmaz sonucundan, dünyanın varoluşundan başka bir şey görmeyecektir. ve insanlığın olduğu gibi. O halde, yaratılışa her türlü teselli edici kendini kandırmaçadan arınmış gözlerle bakacak kadar akli başında, sonsuza dek vaat edilen ve sonsuza dek reddedilen bir sonsuzluğun acısını tüm dayanılmaz uçlarıyla hissedecek kadar duyarlı, dünyayı bu topyekun reddetmenin tüm sonuçlarını kendi yaşamlarında kabul edecek ve her yerde ve her zaman boyun eğdirilmemiş yabancılar gibi davranacak kadar samimi olan bu insanlar kimdi? Gnostik terimi belirsizdir ve birbirinden tamamen farklı birçok anlamı kapsar. Ancak tarihsel olarak konuşursak, çağımızın ilk yüzyıllarında özel bir anlam kazandı. Akdeniz'in doğu kıyılarında, Suriye'de, Samiriye'de ve Mısır'da, Hristiyanlığın yolunu bulmaya çalıştığı ve bu kadar çok peygamber ve mesih Doğu'nun ana yollarında gezinip orada burada kısa ömürlü topluluklar kurarken, Gnostikler, yani "bilen adamlar" olarak adlandırılan bazı adamlar, diğerlerinden kökten farklı bir öğretinin çeşitli ustaları ve kadın inisiyeleri etrafında toplanmış önemli topluluklar kuruyorlardı. Şimdilik, kitabın metni boyunca daha ayrıntılı olarak çizilecek olan bu karmaşık, büyüleyici mesajın genel hatlarını çizmekten başka bir şey yapamam. Gnosis bilgidir. Ve Gnostikler evrene dair kendi imajlarını ve bundan çıkardıkları çıkarımları inşa etmek için bir inanca veya inanca değil bilgiye dayanırlar: şeylerin kökenine, maddenin ve etin gerçek doğasına, insanın kendisini oluşturan madde gibi kaçınılmaz olarak ait olduğu bir dünyanın kaderine dair bilgi. Şimdi, kendi meditasyonlarından ya da İsa'dan ya da efsanevi atalarından aldıklarını iddia ettikleri gizli öğretilerden doğan bu bilgi, onları tüm materyali görmeye yönlendiriyor.

--- SAYFA 6 ---

6 Yaratılış, insanın düşmanı olan bir tanrının ürünüdür. Gnostik, içten, buyurgan ve reddedilemez bir biçimde yaşamın, düşüncenin, insanın ve gezegenin kaderinin başarısız bir iş olduğunu, en temel yapılarının sınırlı ve bozulmuş olduğunu hisseder. Uzak yıldızlardan vücut hücrelerimizin çekirdeklerine kadar her şey, yalnızca Gnostisizmin ve onun önerdiği araçların mücadele edebileceği orijinal bir kusurun maddi olarak kanıtlanabilir izini taşır. Ancak tüm yaratıma yönelik bu radikal kınamaya, onu varsayan ve destekleyen aynı derecede radikal bir kesinlik eşlik ediyor: İnsanda 'bu dünyanın lanetinden kaçan bir şeyin, bir ateşin, bir kıvılcımın, gerçek Tanrı'dan - gerçek evrenin sapkın düzeninin o uzak, erişilmez yabancısından - çıkan bir şeyin var olduğu inancı; ve bu insanın görevi, kendisini gerçeğin tuzaklarından ve yanılsamalarından kurtararak kaybettiği vatanını yeniden kazanmak, orijinal birliği yeniden keşfetmek, önceki tüm dinlerin bilmediği veya tam olarak bilmediği bu Tanrı'nın krallığını yeniden bulmaktır. Bu inançlar, eski zamanların hemen hemen tüm sistemlerini ve dinlerini hükümsüz ve geçersiz sayan radikal bir öğreti aracılığıyla ifade ediliyordu. Zamanın bazı felsefeleriyle olan bağlantılarına rağmen ve küçük çekinceler dışında -bazı inançları ayırım gözetmeksizin çeşitli sistemlerden, peygamberlerden veya kutsal kitaplardan aldıkları için- Gnostisizmin son derece orijinal bir düşünce, mutant bir düşünce olduğu söylenebilir. Tüm sistemlerin ve insanlar tarafından değil, sahte insan diyeceğim insanların gölgeleri veya benzerleri tarafından yönetilen bir dünyanın reddi, onları tüm yerleşik toplumun kenarlarında yaşamaya ve sahte kurumlarla uzlaşmayı reddetmeyi, üremeyi, evlenmeyi, aile içinde yaşamayı veya ister pagan ister Hristiyan olsun dünyevi güçlere itaat etmeyi reddetmeyi vaaz etmeye zorladı. Gnostiklerin temel konumunu daha basit terimlerle özetlemek gerekirse, onların gözünde tüm yaratılışı lekeleyen ve insanı beden, zihin ve ruh bakımından yabancılaştıran kötülüğün, onu kendi kurtuluşu için gerekli farkındalıktan mahrum bıraktığını söyleyelim. İnsan, insanın gölgesi, bilincin yalnızca bir gölgesine sahiptir. Ve MS ilk yüzyılların Gnostikleri, yalnızca alışılmışın dışında olmakla kalmayıp, aynı zamanda çağdaşlarını büyük ölçüde skandala sürükleyen yolları seçerek kendilerini bilinçli olarak bu tek göreve adanmışlar: İnsanda, düşüncelerine ve eylemlerine, bu dünyanın prangalarından kurtulmak için gerekli kalıcılığı ve kesinliği vermesine izin verecek gerçek bir bilinç yaratmak.

--- SAYFA 7 ---

7 O halde tüm evrene, gökkubbenin uçsuz bucaksızlığına, insanın başlangıçtaki yabancılaşmasına, sistem ve kurumların sahteliğine karşı başlatılan bu anıtsal girişimin ilk dosyasını açalım ve başlangıçtan başlayalım... gökyüzüyle.

--- SAYFA 8 ---

8 Dünyanın İşleyişi Bir arının kraliçesi tarafından öldürülmesi, Dachau katliamı kadar anlamlıdır. R. ABELLIO Les yeux d'Ezéchiél sont ouverts

--- SAYFA 9 ---

9 I DELİKLİ PERDE Tüm karmaşık hesaplamaların yanlış olduğu ortaya çıktığında, filozofların bize söyleyecek başka bir şeyleri kalmadığında, kuşların anlamsız cıvıltılarına ya da yıldızların uzak ağırlıklarına yöneldiğimiz için affedilebiliriz. MARGUERITE YOURCENAR Hadrianus'un Anıları Gökyüzünün görüntüsü bizde övgü, coşku ve hayranlık dışında hangi duyguları uyandırır? O engindir, sonsuzdur, değişmezdir, her yerde mevcuttur; göreceli ve ölçülebilir olandan kaçır; ölçülemezliğin bir parametresidir. Ancak doğal olduğunu düşündüğümüz ve şafağı, zirveyi, nadiri ve alacakaranlığı aynı güvenle kutlayan bu konserde uyumsuz notalar bazen kulağı tırmalıyor. Engin olmak iyidir. Sonsuz olmak çok fazla. Gezegenlere ve yıldızlara sahip olmak tartışılmaz bir zaferdir. Ancak milyonlarcasına sahip olmak, her gece sanki rüyalarımızı takip ediyormuş gibi dünyaya bakan gözlerle dolu yıldızlarla dolu olmak, aşırı güç kullanmak, çok şüpheli bir ihtişam sergilemek demektir. Bu enginlikteki bir şey, huzur kaçırarak kadar kesin bir düzenlilikle dönüyor ve dişlilerini birbirine geçiriyor; ve bu mekanizmanın alevli çarklarını tam olarak kime karşı -ya da kime karşı- harekete geçirdiğini bilmiyoruz. Dolayısıyla, gök kubbeye yöneltilen bu basit bakışta Gnostikler kendilerini gerçekliğin nihai doğasıyla karşı karşıya bulurlar: Yer yer dolu ve boş, yoğun ve ince, aydınlık ve karanlık olan ve gökyüzünü oluşturan bu madde nedir? Bu karanlık kıyı, bu kasvetli doku, yıldızların akkor gözenekler gibi diken diken olduğu bu ara gölge, maddeden mi yoksa uzaydan mı oluşuyor? "Gerçek" gökyüzü, gecenin okyanusuna bakan bu kırpışan gözlerden başka bir şey değil mi, yoksa aynı anda hem parlayan hem de parlamayan, hem alevli hem de karanlık bir ateş mi? Kıyıları ve kara uçurumları bir hiçlik mi, bir ışık yokluğu mu içeriyor, yoksa dünyamız ile onun gizlediği uzaktaki ateşler arasına giren somut bir malzeme mi? Hiç şüphe yok ki bu soru Gnostikler çağında saçma ya da en azından olgunlaşmamış görünecektir. Bununla birlikte, bu onların düşüncelerinin tam başlangıç noktasında örtülüdür. Onlara göre insan, evrenin bir parçası olduğundan ve birinin bedeni, diğerinin uzayı bir bütünden meydana geldiğinden,

--- SAYFA 10 ---

10 basit malzeme, her ikisi de aynı yasalara uymak zorundadır. İnsan, içinde, bedeninde ve ruhunda, ateşleri ve karanlık kıyıları, gölge ve ışık bölgelerini taşıyan canlı bir evren olan gökyüzünün indirgenmiş ve yoğunlaştırılmış görüntüsünü keşfedebildiği bir aynadır. Bu ışıklar ve gölgeler tek bir malzemeden mi yoksa birbirine zıt doğadaki iki malzemeden ayrılan formlar mı? Düşünen hominidler olarak tüm varlığımız, tüm seçimlerimiz bu basit soruya hayati bir şekilde dahil edilmiştir. Böylece Gnostikler kendi ikiliğimize bir cevap bulmak için gökyüzünün ihtişamını ve dehşetini araştırdılar. Hiç bu kadar anlamlı bir soru sorulmamıştı ve yıldızlar hiç bu kadar ciddiyetle taranmamıştı. Ve öyle görünüyor ki, Mısır geceleri boyunca izlerken bu adamları en çok etkileyen şey, gökyüzünün karanlık kısmıydı; o karanlığın enginliği, her yerde mevcut olması, ağır opaklığı. Bir perde gibi, dünyayı çevreleyen bir gölge duvarı gibi, orada burada çatlaklar, faylar ve boşluklar arasından başka bir dünyanın ısıltılı ateşlerinin görüldüğü kasvetli bir kubbe gibi üzerimizde asılı duruyor. Devasa bir siyah kapak evrenimizi mühürlüyor ve opaklığıyla bizi kuşatıyor. Karanlık duvar, siyah kapak, gölge çemberi. Ve onun ötesinde, ikinci bir dairede gezegenlerin, yıldızların ve tüm gök cisimlerinin ateşi var. Göz bu öteki dünyayı, karanlığın dokusundan takımyıldızlar şeklinde kesilmiş nurlu noktalarla, kozmik gecenin dokusunu delen ısıltılı dantellerle algılar. Gökyüzümüzün perdesini bu şekilde delen varlık -tanrı ya da tanrı- neden dünyamızın tanıdık şekillerini yansıtan bu esrarengiz kalıplarla çizilmiş desenlerin izini sürüyordu? Çünkü şüphesiz bir şeyin işaretidir, bir planın taslağıdır; bunlar göksel kubbeye dağılmış mesajlar veya sembollerdir. Örneğin, bir Gnostik mezhep olan Peratae (İçinden Geçenler anlamına gelen belirsiz bir isim), Yılan veya Ejderha takımyıldızında evrenin doğuşunun anlamını keşfetti. Kuzey gökyüzündeki en geniş takımyıldızlardan biri olan, ancak çok az dikkat edilen ilginç bir takımyıldızdır. Kıvrımlı şekillerini Büyük Ayı ile Küçük Ayı arasında uzatıyor, kuyruğu İkiizler yönünde kaybolmuş, üçgen başı kutup yıldızına doğru işaret ediyor. Taslağı, Ayı'nın geometrik kesinliğinden, Kuğu'nun (Kuğu) zarafetinden veya Akrep'in (Akrep) ciddiyetinden yoksundur. Ancak kuzey kutbunun etrafında sanki gökyüzünün göbeğini emiyormuş gibi kıvrılmış olduğundan, neden hızla sembolik bir önem kazanması gerektiği anlaşılabilir. Yılan'ı özellikle dünyadaki ilk Gnostik olarak kabul eden, ilkel bilgiye sahip olan ve bunu Cennet'teki ilk insana aktarmaya çalışan Peratae,

--- SAYFA 11 ---

11 bu takımyıldızda ilkel Yılan'ın sembolünü ve onun insan kaderindeki anlamını tanımıştır: 'Bir kişinin nasıl göreceğini bilen gözleri varsa, yukarıya doğru gökyüzüne bakacak ve orada, büyük gökyüzünün başladığı yerde kıvrılmış Yılanın güzel görüntüsünü görecektir. O zaman cennette, yeryüzünde veya cehennemde hiçbir varlığın Yılan olmadan var olmadığını anlayacaktır.' Dolayısıyla, bu takımyıldızlar dünya tarihinin en eski dönemini anlatır ve her birinin karasal karşılığı olduğundan deşifre edilmeye değer ayrı işaretlerdir. Orada, yüce Yılan, cennetin köklerinin etrafına dolanmıştı. Yeryüzünde Cennet Yılanı, Bilgi Ağacının köklerinin etrafına dolanmıştı. Gökyüzü -Gnostiklerin çoğunlukla modern mitolojistlerin tarzında yorumladığı, görüntülerinin, sembollerinin ve analogilerinin altında yatan gizli anlamı (bugün "bilinçdışı anlam" diyebiliriz) okumaya çalışan İncil mitleri gibi- o halde gökyüzü bilginin ilk kaynağıdır. Gnostik kozmolojiye çağdaş bir deyim uygulamak istenirse, ilk dairenin (gölge dairesi) tam anlamıyla güneş sistemini, ikincisinin (gezegenlerin ateşi) ait olduğumuz galaktik sistemi temsil ettiği söylenebilir. Ancak ikinci dairenin ötesinde Gnostikler, sayıları değişen başkalarını da tüm evrenin kaynağını ve kökünü oluşturan nihai merkeze kadar hayal ettiler. Bu ara dünyalar, dünyanın göbeğine kadar kademeler halinde sıralanan bu daireler, bizim için tamamen görünmezdir. Gnostik onların varlığını sezgi yoluyla veya daha doğrusu vahiy yoluyla, irfan yoluyla bilir. Zira, tüm kanıtlara bakılırsa, Gnostikler evrenin a priori bir vizyonu üzerine saf bir zihinsel yapı inşa ettiler - Yunanistan'daki İyon okulunun doktorlarının sistemleri gibi oldukça tuhaf ve canlandırıcı. Gnostik spekülasyonlar tarafından önceden tahmin edilen ve tahmin edilen bu diğer dünyaların aslında modern astronominin nebula, spiral ve galaksi dışı kümeler olarak adlandırdığı şeyleri temsil ettiği söylenebilir. Basilides gibi bir Gnostik, ikinci dairenin ötesindeki, bitkilerin ve sabit yıldızlar küresinin ötesindeki bu dünyayı 'hiper kozmik dünya' olarak adlandırır. Yüce Varlık, Tanrı-Hiçlik, tüm kaderin, tüm oluşun koruyucusu, tüm tohumların, güçlerin ve potansiyellerin koruyucusu burada bulunur; daha sonra alt çemberlere (ay üstü ve ay altı) düşen ve canlı ve cansız madde, formlar, enkarnasyonlar, taşlar, ağaçlar ve et haline gelen her şeyin tohumlarını tutan ve hala tutan tamamen anlaşılır ateş. Tüm bu dünyaları birbirinden ayıran mesafelerin ağırlık cinsinden ölçüldüğü görülmektedir. tıpkı

--- SAYFA 12 ---

12 İnsanın zar zor ölçülebilen bir ağırlığa sahip, görünmez tohumu olan minicik spermi geliştikçe boyut ve ağırlık kazanır, aynı şekilde hiperkozmozik bir dünyanın potansiyelleri olan ilkel tohumlar da alt dünyaya düşerek ağırlık kazanır, madde olarak giderek daha yoğun hale gelir. Öyle görünüyor ki Gnostikler için maddenin çeşitli halleri vardır: Hiper dünyaya ait olan magmatik, üstün bir durum ve tohumlar maddeleştikçe ve karanlığa, donukluğa, yerçekimine büründükçe derecelendirilen farklı çevrelere karşılık gelen ardışık durumlar. Bizim kendi maddemiz, yani dünyanın, bitkilerin ve tüm canlı yaratıkların meselesi, bir bakıma hiper dünyanın eterik parçacıklarının tohumudur, ama sonsuz derecede ağırlaşmıştır. Bu parçacıklar, evrenimizin tarihini kapsayan ilkel bir dramın sonucu olarak yavaş yavaş bizim seviyemize inmiştir; tıpkı toz ve döküntü parçacıklarının yavaş yavaş deniz uçurumlarının dibine çökerek tortu oluşturması gibi. Gnostiklerin gözünde dünyamızdaki tüm varlıklar kayıp bir cennetin tortusudur. Ve bu karanlık denizin dibinden insan, geçici biçimler, geçici yansımalar, büyük okyanus derinliklerinin asırlık karanlığını tek başına aydınlatan fosforlu balıklara benzeyen fantomlar dışında üst dünyanın aydınlık yüzeyine dair hiçbir şey algılamaz. Ve bizim maddemiz, ağır olduğu için, karanlık olduğu için -en karanlık ve en ağır olanıdır- aynı zamanda en az dinamiktir, en hareketsizdir, çekirdeğine indirgenmiş atomlar kadar sabit ve ağırdır. Hareketsizlik, ilksel ateşten yoksun bırakılan ve maddi ölümün son aşaması olan o mutlak sifra doğru kaçınılmaz olarak batan madde ve etin buz gibi soğuğu. Sonuncusu -bizim evrenimiz- diğerlerinden yoğun bir gölge bariyeriyle tamamen ayrılan birkaç evrene bölünmüş bu yaratılış imgesinin imaları açıkça derindir. Kilo, soğuk ve hareketsizlik hem durumumuz, hem kaderimiz hem de ölümümüzdür. Kendini ağırlığa teslim etmek, onu kelimenin her anlamıyla arttırmak (besin alarak ya da doğurarak, art arda doğumlarla dünyayı ağırlaştırarak), bu mutsuz kadere ortak olmak, onun nedeni olan ilksel düşüşü onaylamak, bu trajik bölünmeyi kışkırtan varlık ya da varlıkların üstlendiği ölüm işine ittifak etmektir. Modern anlamda entropi dediğimiz şeye doğru gidişi hızlandırıyor. İlginçtir ki, Gnostikler, kısa ve kusurlu da olsa, maddi dünyanın kaderinin atalete doğru yöneldiği gerçeğini algıladılar. Bu nedenle Gnostik'in görevi, gerçek ve mecazi anlamda bu ölümcül yokuşu tırmanmak, bölme duvarını aşmaya çalışmak, giderek artan bir şekilde yok ederek yeniden kazanmaktır.

--- SAYFA 13 ---

13 bedeninin ve ruhunun yabancılaştırıcı ağırlığı, asla düşmememiz gereken yüce dünya. Bu dünyanın tüm meselelerini bir kenara atmak veya hafifletmek, Gnostiklerin peşinde olduğu tuhaf amaç budur. Bizi en karanlık çemberde yaşamaya mahkum eden bu ilk bölünmenin, dünyalar arasındaki bu radikal ayrılığın, insanı yabancılaştırıcı maddenin tutsağı yapan bu düşüşün nedenlerinden şimdilik çok az bahsedeceğim. Basitçe şunu belirteceğim: Zamanın şafağında, tohumların en erken uyanışlarında ve tüm olasılıklar bakireyken, hiper-dünyanın sakinlerinden biri - tanrı, yaratıcı, melek ya da sonsuzluk (Gnostik kozmolojide sıklıkla görülen ve ölümsüz, yaşayan ve kişiselleştirilmiş bir varlığı ifade eden bir terim) - bu yaratıklardan biri, hata, gurur ya da beceriksizlik yoluyla dünyanın gelişimine müdahale etti ve evrende karışıklıklar, titreşimler ve dalgalanmalar yarattı. giderek bozulmasına ve alt halkalara doğru alçalmasına neden olan magmatik madde. İçinde yaşadığımız dünya yalnızca donuk, ağır ve ölüme teslim edilmiş bir dünya değil, her şeyden önce devasa bir entrikanın ürünü olan bir dünyadır; öngörülme, arzu edilmeyen, her yönüyle kusurlu bir dünya; Her şeyin, her varlığın kozmik bir yanlış anlaşılmanın sonucu olduğu bir dünya. Bu hatalar girdabında, maddenin ve insanın tarihi olan bu evrensel gemi enkazında, biz yeryüzündekiler daha çok ebedi yalnızlığa mahkûm edilmiş hayatta kalanlar, gerçekten kozmik ölçekte adaletsizliğin kurbanı olan gezegensel tutuklular gibiyiz. Yıldızlar, eter, çağlar, gezegenler, dünya, yaşam, et, cansız madde, ruh; hepsi bu evrensel rezalete karışmış, sürüklenmiş. Neyse ki hapishanemizin göksel duvarındaki boşluklar, parlayan delikler olası bir kaçış yolunun var olduğunu gösteriyor. Yıldızlarla dolu gecede Gnostik, yüksek çevrelerle tüm temasın tamamen kaybolmadığını ve belki de kaderini fethedebileceğini, dünyayı bir hile ve sahte haline getiren kadim laneti bozabileceğini ve bizi hiper-dünyanın ışıltısından ve parlak aydınlığından uzağa, içinde yaşadığımız kasvetli daireye, bu 'karanlık ateş çemberine' indirebileceğini bilir.

--- SAYFA 14 ---

14 II KARANLIK ATEŞ Evreni adaletsizlik yönetiyor. Madde, hiçliğin rahmindeki bir rezaletin meyvesiymiş gibi, yapılan ve yapılmayan her şey, yozlaşmış bir kırılmanın izini taşır. EMİLE CIORAN Çürümenin Kısa Tarihi Gerçek durumumuzu bilmek, fantastik bir karanlık kütlesi altında, okyanusların ve birbirini takip eden çemberlerin altında yaşamaya mahkum olduğumuzu anlamak; Körelmiş ve güçsüz insanın, yeraltı sularında yaşayan, çıplak ve beyaz (ya da daha doğrusu albino, çünkü beyaz hala bir renk olduğu için) proteus gibi denizaltı inlerinde bitki örtüsüyle yaşadığını bilmek ... bunun Gnostik düşüncenin ilk adımı olduğunu bilmek. Gnostiklerin gökyüzüne yönelttikleri delici bakışın aynısı yeryüzüne de çevrilmişti. Mısır'ın güneş ateşiyle yanan, çöllerden ve kurak dağlardan oluşan toprağı ya da Nil çevresindeki, yabancı otların ve yabancı otların arasında bereketli bir yaşamı barındıran alüvyonlu bataklıklar, belki de gezegenimize dair oluşturdukları görüntülerin oluşmasına neden oldu. Çünkü bu özel dünya, şiddetli zıtlıklardan, gündüzlerin kör edici ışığı ile gecelerin buz gibi karanlığı arasındaki amansız mücadelelerden oluşmuştur; sanki elementlerin kendileri, zaman döngüleri boyunca, kafa kafaya çarpışmaktan başka bir şey yapmaya gücü yetmiyormuş gibi. Bir akşam İskenderiye'nin eteklerinde yürüdüğümü hatırlıyorum; sonbaharın başlarıydı. Yıldızlar olağanüstü bir berraklıkla parlıyordu. Yerden dönen bir buhar yükselerek bataklıkların amber benzeri kokusuna karışıyordu. Tek bir yıldızın bile göz kırpmayacağı kadar saf olan kristal gökyüzü ve üzerinden yaşamın fışkırıp taşıdığı kaynar toprak, gerçekliğin uzlaşmaz iki yüzünü sunuyordu: sonsuz gökyüzünün mineral sadeliği ve toprağın terinden oluşan karmaşık türbülans, bu titreyen koku perdesi ve çürüyen maddenin pis kokusu. Ancak gerçek şu ki, ne gökyüzü, ne yer, ne de kokuları, hatta -bu temel faktörlerin ötesinde- Gnostiklerin yaşadığı çağdaki tarihin karışıklığı ve sistemlerin dağınıklığı, dünyamıza uygulanan bu sorgulayıcı bakışı bütünüyle açıklayabilir. İnsana ve dünyaya dair vizyonlarının, maddenin kendisine ilişkin küresel bir duygu tarafından belirlendiği hissediliyor; hem tiksinti hem de büyülenmeden oluşan bir duygu. Duyarsız olduklarından değil

--- SAYFA 15 ---

15 dünyanın veya gökyüzünün güzelliği. On yedi yaşında ölen genç İskenderiyeli Gnostik Epiphanes, dünya, güneş, adalet ve aşk hakkında akla gelebilecek en dikkat çekici yazılardan birini yazdı. Ancak Gnostikleri her şeyden önce rahatsız eden şey, maddeyle karşılaştıklarında - onun donukluğuyla, yoğunluğuyla, yoğunluğuyla, ağırlığıyla (ve bu ağırlığı, bu maddeselliği, en ince görünen hallerde hissettiler: suyun titremesi, çölün rüzgarı, yıldızların parıldaması) - onları rahatsız eden şey, bu engelleyici maddenin bir hatanın, kozmik düzendeki bir sapmanın sonucu olduğuna dair dayanılmaz farkındalıktır; hiper dünyanın orijinal maddesinin kötü bir taklidi veya karikatüründen başka bir şey olmadığını. Havadan taş, böcekten insana kadar her şeye verilen ağırlık, uyumsuzluk dayanılmaz bir baskı, dayanılmaz bir lanettir. Ve sonuçları çoktur. Çünkü maddenin ve canlı bedenlerin ağırlığına ruhun kaçınılmaz ağırlığı da eklenir. Düşüncemiz de bedenimizle aynı kısıtlamalara tabidir; aynı engellere çarpıyor ve aynı olasılıkların ağırlığı altında sürükleniyor. Gnostiklerin çoğunluğu, bizi oluşturan maddenin doğasında bulunan ruhun bu donukluğunu basit ve açıklayıcı bir benzetmeyle ifade ettiler: uyku benzetmesi. Vücut için ağırlık ne ise uyku da bilinç için odur: bir ölüm durumu, atalet, psişik güçlerin taşlaşması. Uyuyoruz. Hayatımızı uykuda geçiriyoruz. Ve yalnızca bunun farkında olanlar, bu zihinsel atalet duvarlarını yıkmayı, her şeye rağmen, bedensel gecenin perdesindeki bir yırtık gibi içimizde hala parlayan kıvılcımı kendi içlerinde uyandırmayı umut edebilirler. Uyanmak, tetikte olmak, tetikte olmak, bunlar Gnostik metinlerde yinelenen temalardır. Hermes'in panteonlarındaki en sevilen tanrılardan biri olması, bunun nedeni, Homeros'un uzun zaman önce "altın asasıyla uyuyanların gözlerini uyandırma" gücünü atfettiği tanrı Tamamen Uyanık'ın kişileşmiş hali olmasıdır. Hermes aynı zamanda antik mitolojide şatafatlı bir şekilde 'psychopomp' olarak adlandırılan (yani ölümlerin krallığında ruhlara eşlik eden, onları üç cehennem yargıcından oluşan mahkemeye yönlendiren) bir tanrı olduğu için, gölgeler aleminde bile canlı bir varlık gibi gözlerini sonuna kadar açık tutan ve ölümün tam kalbinde uyanık kalan biri olarak tanındı. Her durumda, Gnostiklerin İnisyeller mertebesine yükselttikleri kişilerin isimleri ve nitelikleri önemli değildir. Önemli olan, mitolojik ya da teorik sistemlerin kıvrımlarının ötesinde, bir çileciliğin ve belirli bir gücün varlığını ve arayışını algılamaktır: kişinin gözlerini açık tutma, uykuyu reddetme, kendinin gerçek bilincine uyanma yeteneği.

--- SAYFA 16 ---

16 Eğer Gnostikler uykuyu yaşamın en zararlı koşulu olarak görüyorlarsa, bunun nedeni yalnızca ölüm görüntüsü vermesi değil, aynı zamanda hareketsizliğe dönüşü, dünyanın dokunaçsal eylemsizliğine teslim olmayı da ima etmesidir. Yunan efsanesi Endymion'da bu genç ve sevimli çoban bir gece uyumak için uzanır ve Ay Selene tarafından keşfedilir. Çoban ona öyle aşık olur ki Zeus'a onu asla uyandırmaması için yalvarır. Endymion'un sonsuz gençliğini korumasını istiyordu ama bunun bedeli sonsuz uykuydu - ve zamanından önce mumyalanmış, hala yaşayan bu Endymion, Gnostikler için durumumuzun bir görüntüsü ve dünyamızdan sorumlu olan tanrıların veya sahte tanrıların bariz sapkınlığının kanıtıydı. Genç ve güzel bir yaratığı anında ölüm acısıyla bir daha asla uyanmamaya mahkum etmek, bu sadizmin doruk noktası, yalnızca bir tanrının anlayabileceği bir şey değil mi? O halde, dünya tarihini saptıran korkunç yaratıcının, aşağılık çağın, zamanın başlangıcından beri bizi mahkûm ettiği kader budur (ki bunu ağırlıkla birlikte var etmiş olmalı, çünkü Gnostikler zamanı lanetli maddeye uygun bir durum olarak görürler): farkına bile varmadan ve -Endymion gibi- ölümden kurtulmadan tüm hayatımızı uyuyarak geçirmek. Başka bir deyişle, karanlık ateş çemberi olan dünyamız kötülüğün alanıdır. Bu terimin ahlaki değil biyolojik anlamda anlaşılması gerekir. Kötülük, yaratılışın bir parodisi, ilk tohumların sahte bir düzenlemesi olduğu ölçüde, bizzat maddenin varlığında yatmaktadır; bizi rüyaların yanıltıcı dünyasından başka bir şey olmayan şeyi gerçeklik olarak kabul etmeye ikna eden ruhun bu uykusunun varlığında yatmaktadır; bunların hepsi günlük evrenimizin verilen verileridir - bugün tüm yapıları söyleyebiliriz. Dünyamız her gözeneğinden kötülük saçıyor ve fiziksel varlığımızın vücut hücrelerimizdeki karbona bağlı olması gibi, düşünen varlığımız da kötülüğe kaçınılmaz bir şekilde bağlı. Bu seviyede, olumsal dünyanın tüm dehşetlerine yayılan bu kanserin sonuçlarını kataloglarken, kesinlikle bir tür baş dönmesi bizi ele geçiriyor. Sanki kirli bir denizin koyundaymış gibi kötülük içinde yıkıyoruz ve Gnostiklerin tavsiye ettiği yöntemleri kullanmadığımız sürece ruhun suları bizi temizlemeye gücü yetmiyor. Tüm insan girişimlerinin ve kurumlarının temelde yozlaşmış karakteri bundan kaynaklanmaktadır: zaman, tarih, güçler, devletler, dinler, ırklar, uluslar; tüm bu fikirler, insanın icat ettiği tüm bu sistemler, bu temel kusurla lekelenmiştir. Pek çok Gnostisizm tarihçisinin söylemiş olabileceği şeye rağmen, bazı Gnostiklerin bu biraz cesaret kırıcı sonuçlara inatçılıktan ziyade, doğal dünyayı ve insan davranışını rasyonel olarak gözlemleyerek ulaştıklarına inanıyorum. En küçük gerçek

--- SAYFA 17 ---

17 onları, kötü güçlerin sürekli olarak başımıza salıverildiğini düşünmeye sevk etti. Bu nedenle, en basit ve en temel olgu olan beslenme, Gnostikler için bu zararlı etkileşimin tipik bir örneği olurdu; çünkü kendini besleme, yaşamı sürdürme eylemi, özellikle diğer canlı türlerinin ölümünü ima eder. Her doğum, yaşamın her devamı ölümün alanını arttırır. Bu, yıldızların girdabı veya zamanın döngüsü kadar baş döndürücü, hiç bitmeyen bir döngüdür. Bu bitmeyen döngüde yaşamının, nefes almanın, beslenmenin, uyumanın ve uyanmanın basit gerçeği, kötülüğün varlığını ve büyümesini ima eder. Daha sonra Darwincilerin doğal seçim ve en uygun olanın hayatta kalması adını verecekleri şey, Gnostikler tarafından zaten gözlemlenmişti ve onların gözünde evrenin temelden bozulmuş olduğunun apaçık bir kanıtıydı. Ancak İbraniler ve Hristiyanların ilk günahın damgası ve dolayısıyla tamamen insanın sorumluluğu olarak gördükleri bu doğuştan gelen kusur, Gnostiklere tam tersine, insana dayatılan bir yasa olarak göründü. İnsanın kendisine uygulanan lanetle kesinlikle hiçbir ilgisi yoktur: Gerçekten sorumlu olan kişi, böylesine acımasız bir dünyayı en ince ayrıntısına kadar hayal etmeye cesaret eden sadist ve sapkın tanrıdır. Son tahlilde, eğer bu dünya beceriksiz ve son derece kötü niyetli bir yaratıcının değil de, iyi ve adil bir Tanrı'nın eseri olsaydı, en rezil düşüncelerin ve hayallerin, en acımasız baskı eylemlerinin bu Tanrı'ya atfedilmesi gerekirdi. Yüce bir Tanrı, bizzat yaşamın pratiğini oluşturan inanılmaz dizileri, mekanizmaları, katliamları ve yok oluşları nasıl tasavvur edebilirdi? Hangi çarpık zihin, peygamber devesinin dışının başını kesip sonra erkeğini yuttuğu üreme eylemini icat etmiş olabilir? Hangi ölçülemez derecede sadist varlık, tırtılların etine yapışan amofil yaban arısının felç edici iğnesini, kanatlı böceğin larvaları tarafından canlı canlı yutulabileceğini düşünebilirdi? Görünüşe bakılırsa tek amacı çiftleşme işine bir İngiliz anahtarı sokmak olan kaplumbağanın iğrenç cinsiyetini - kloaka - biçimlendirmeye kim cesaret etti? Hangi paranoyak yaratıcının aklına, erkeği dışının sadece yüzde biri büyüklüğünde olan ve partnerinin yemek borusunda yaşayan deniz solucanlarını, bonellia'yı yaratma fikri geldi; tabii bu canavara farkında olmadan bir parazit olduğu için 'ortak' denilebilirse? Bütün bu sapkın süreçleri, bu ara yolları, yaşamın bu çoklu çatallanmalarını kim belirledi, planladı, kurdu? Elbette bu boyada kendimi bilinçli olarak çağdaş terimlerle ifade ediyorum. Gnostikler şüphesiz amofillerin alışkanlıklarından habersizdi.

--- SAYFA 18 ---

18 adet peygamber devesi ve bonellia. Ancak kendi zamanlarının doğal dünyası, bu kadar incelikli olmayan ama evrensel suçun kanıtı kadar kesin olan başka örnekler de sağladı. Seksin varlığı ancak kendisi de takıntılı olan bir varlığın icadı olabilir ve birçok psikanalistin, yaratılış ve üreme söz konusu olduğunda Gnostik tutumların kendi görüşlerine şaşırtıcı derecede benzer olduğunu keşfetmesi yalnızca bir tesadüf değildir. Daha sonra, kötülüğün, gökyüzümüzü bile kemiren, hücrelerimizi aşıl原因 ve en ufak düşüncelerimize bile sızan gezegensel kanserin sonuçlarının bu envanterini ayrıntılı olarak ele alacağız ve bunu bizzat Gnostiklerin eşliğinde yapacağız. Şimdilik, dünyamızın maruz kaldığı karanlık ateş çemberinin her şeyden önce kötülüğün alanı olduğunu, geceleyin yıldızlardan düşen çiy gibi, düşünme biçimimizi bile örten ve iptal eden ince, moleküler bir kötülük olduğunu kabul edilmiş bir gerçek olarak kabul edelim. Bu gerçek göz önüne alındığında, Gnostik kendisini bu göksel pasın aşındırdığı ve kozmik çubuklar ve cıvatalar tarafından kelimenin tam anlamıyla ışık krallığının dışında bırakılmış bir dünyada yaşarken buldu; O halde durumunun, yok olmaya mahkum bir gezegene gönderilen bir mahkumun, bir sürgünün, düşman bir dünyanın kalbinde kaybolmuş bir yabancıнын durumundan başka bir şey olduğunu nasıl hissedebilirdi?

--- SAYFA 19 ---

19 III YABANCI Ama büyük siyah anti-güneşler, temel komplodaki hakikat kuyuları, kambur sırtlı gökyüzünün gri perdesi içinde gelirler, giderler ve birbirlerini emerler ve insanlar onları çağırır. YOKSUSLUKLAR RENE DAUMAL Bugün, politik açıdan en kararlı yayınlarda sunulan, insan sömürsünün ve yabancılaşmasının çeşitli biçimlerinin kataloğunu okuduğumuzda, hemen bir gerçek ortaya çıkıyor: ideolojinin (çağımızın yeni mitolojisi) sınırlamaları öyle ki, insani adaletsizliğin bu gerekli ihbarı, bu vazgeçilmez kataloğu yalnızca onun sosyal ve politik yönleriyle ilgilidir. Yarım asırlık sosyalist deneyimin bize gösterdiğine rağmen, yalnızca politik-ekonomik alanla ve üretim araçlarıyla sınırlı bir değişimin karşı karşıya olduğumuz sorunları çözebileceğine inanmaya devam ediyoruz. Gnostiklerin zamanında olduğu gibi bugün de insanın yabancılaşmasının küresel olduğu basit, açık ve reddedilemez bir gerçek gibi görünüyor; yabancılaşmanın öncelikle ekonomik, sosyal ve politik nedenlerinin ortadan kaldırılması gerektiği de doğrudur. Ancak sorun burada bitmek şöyle dursun, tam da bu ilk engelin aşıldığı anda başlıyor. Basilides, Valentinus ya da Carpocrates (daha sonra ayrıntılı olarak konuşacağımız Gnostikler) gibi insanların bugün yaşadığını hayal etmeye çalıştığım da, onları ya tüm politik düşüncelerden tamamen kopmuş, ya da tam tersine, çağımızın devrimci mücadelesine tamamen dahil olmuş olarak görüyorum (bu adamlar için bu iki duruş, aynı çileciliğin iki özdeş biçimidir). Onları sokaklarda, Yıldızların Proletaryası imzalı broşürler dağıtırken, ama aynı zamanda mücadeleyi daha da ileri götürerek, bugünlerde neredeyse akıl almaz sınırlara taşıyarak (çünkü onlar için gerçekten devrimci bir mücadele topyekûn bir mücadeleden başka bir şey olamaz), yeryüzündeki varlığımızın doğasına karşı savaş yürütürken görüyorum. Üretim araçlarını değiştirmek, ekonomik mübadelelerin doğasını ve servet dağılımını dönüştürmek, bu değişiklikleri insanın zihinsel yapıları üzerinde ortaklaşa işleyen bir çilecilikle ilişkilendirmeden, onların gözünde bir efendiyi diğerine ve dolayısıyla yabancılaştırıcı bir faktörü diğerine değiştirmekten daha fazla bir şey başaramaz; insanlar yabancılaşmanın nedenlerini ortadan kaldırdıklarına inanacakları için daha da tehlikelidir.

--- SAYFA 20 ---

20 Gnostikler sosyal adaletsizliklerin diğer insanlardan daha az farkında değillerdi ve onların, dünyanın maddi sefaletlerine duyarlı bir zihin için kendi duruşlarının ne kadar çileden çıkarıcı olabileceğinin tamamen farkında olduklarına inanıyorum. Ancak toplumdan kopuk olmalarına rağmen sonuçta konumlarının siyasi sonuçları hakkında en ufak bir fikri olan tek kişiler onlardı. Çünkü Hristiyanlar bu yüzyıllarda ne yapıyordu? Kilise kabul edilip tanındığında ve Roma İmparatorluğu da Hristiyan olduğunda, güçlerini baskıcı önlemlerle kullanmaya başladılar (bir zamanlar kendilerini şehit edenler şimdi eski düşmanlarının şehitleri oldular), böylece her türlü gücün -ne türde olursa olsun- bir yabancılaşma kaynağı olduğu yönündeki Gnostik iddiaya daha da fazla güven kazandırdılar. Dahası, Hristiyanlar, yoksulları ve sömürülenleri cennette ilk sırada yer alacaklarına ikna ederek, çağdaş jargonumuzu kullanırsak, insanlığın sefaletine karşı isyanın heyecanını 'sermayeleştirmeli', böylece Hristiyan eskatoloji perspektifinden bakıldığında cennet, içinde neredeyse hayal edilemeyecek hesaplaşmaların olacağı, yanında Kıyamet'in kehanet görüntülerinin yalnızca soluk gölgeler olduğu bir tür masmavi alan gibi görünmektedir. Hristiyanlar, ceza ve ödül mitolojileriyle, zamanlarının günlük sorunlarından tamamen kaçınmışlar ve çağımıza kadar, sosyal adaletsizlikleri kabul etmeyi ve yerleşik otoriteye (bu otorite onlara verildiği için haklı olarak) boyun eğmeyi sürdürmüşlerdir. Ancak Gnostikler, ister Hristiyan ister pagan olsun, iktidar sahibi güçlere karşı muhalefeti vaaz etmekten asla vazgeçmediler çünkü onlar için ikisi arasında hiçbir fark yoktu. Hristiyanlık acil sorunların çözümünü sonsuza dek erteledi - ve burada bu ifade özellikle uygundur, çünkü zamanın ortadan kaldırılması yönündeki eskatolojik umutlara uygundur. Aksine, Gnostikler mantıksal bir tutumu benimseyen tek kişilerdi - radikal ve külfetli ama yine de en derin duygularıyla tutarlı olan: düşünen hominidler olarak beyin hücrelerine kadar tamamen yabancılaşmış yaratıklar oldukları ve yalnızca insanın hareketsiz ve uyku halindeki durumuna dair tam bir farkındalığın onları kurtarabileceği ömür boyu köleliğe mahkum oldukları inancı. Dolayısıyla, bu sorunu halletmek ve Gnostik düşüncenin tam bir tanımını vermek - en azından benim anladığım kadarıyla - tüm kurumlar, yasalar, dinler, kiliseler ve güçler bir yalandan ve tuzaktan, asırlık bir aldatmacanın sürdürülmesinden başka bir şey değildir. Özetleyelim: kozmik ölçekte sömürülüyoruz, yaratıcı-celladın proletaryasıyız, içgüdüsel olarak şiddete maruz kalan bir dünyaya sürgün edilen köleleriz; kayıp bir cennetin kalıntıları ve tortularıyız, kendi gezegenimizin yabancılarıyız.

--- SAYFA 21 ---

21 Yabancı olmak, temel anlamıyla başkalarına yabancı görünmek demektir. Burada kelime oyunu yapmıyorum, çünkü Gnostikleri onun kökeni ve dünyevi statüsü üzerine düşünmeye iten şey, insanın doğuştan gelen tuhaflığıdır. Bu terimi, hiper-dünyanın gerçek insanının doğası ile yaratıcının biçimlendirmeyi ve bu karanlık ateş çemberine atmayı başardığı başarısız yaratık, taklit insan arasındaki farklılığı ifade etmek için kullandılar. Yabancıнын durumu doğası gereği yanlıştır. Yabancı olmayan biriyle ilişki dışında kişi yabancı olamaz. Antik çağda, politik, toplumsal ve insani anlamda bir yabancıнын zıttı olan kişi otoktondu. Otokton, Atina'da doğan Atinalı, İskenderiye'de doğan İskenderiyeli, kısacası yurttaştı, ama bundan daha fazlasıdır: o topraktan doğmuş, kendi topraklarına kırılmaz biyolojik bağlarla bağlı insandır. Her yabancı bir bakıma başka bir ülkenin otoktonudur. Gnostikleri çağdaşlarından ayıran temel fark, onlar için ana vatanlarının dünya değil, anılarında canlı bir şekilde canlı tuttıkları kayıp cennet olmasıdır: onlar başka bir dünyanın otoktonlarıdır. Uzak bir gezegenin sakinleri gibi dünyamıza düştükleri, yanlış galaksiye gittikleri duygusu ve gerçek kozmik vatanlarını, büyük gece bariyerinin ötesinde parıltıyan ışıklı hiper-dünyayı yeniden kazanma özelemleri bundandır. Köklerinden sökülmeleri yalnızca coğrafi değil, aynı zamanda gezegenseldir. Ve onlara politik ya da sivil anlamda uzaylı muamelesi yapmak - ki olan da buydu - bir Marslıya geçici ikamet vizesi vermek gibi saçma bir yanlış anlamadan başka bir şey olamaz. Gnostiklere göre, tüm insanlar aynı durumdaydı, ancak bunu bilen tek kişiler onlardı ve insan topluluğu bir bütün olarak bu evrensel sürgüne, bizim dünya gezegeninin çamuruna atılmamıza neden olan bu galaktik sapmaya dahil oldu. Gnostikler, kendilerinin de marjinal topluluklar, yabancılar veya terimin dar anlamıyla "yabancılar"ı, bütün bir yabancı insanlığın kalbinde oluşturdukları için bu sürgünü daha da şiddetli hissetmiş olmalı. Kendini Mısırlı, Yunanlı, Romalı ya da Suriyeli olarak adlandırma fikri onlara gülünç gelmiş olmalı. Üstelik Gnostik toplulukların o dönemin kozmopolit karakterli yegâne şehirlerinde gelişmiş olması tesadüf değildir: İskenderiye, Antakya ve Roma. Gnostiklerin Galya'da ya da Almanya'da olduğunu kimse hayal edemez. Çok çeşitli etnik grupların birbirine karıştığı ve Akdeniz dünyasının birinci ve dördüncü yüzyıllar arasında en önemli dönüşümlerinin gerçekleştiği bu kasabalarda, kendi yabancılık durumları özgürce beslenebiliyordu. Burada Gnostik sürgün duygusunu, gezegensel bir yabancı olmayı haklı çıkaran tarihsel bir humus vardı: 'Ben dünyadayım ama dünyaya ait değilim' en temel Gnostik formüldür. Var olma duygusunu mükemmel bir şekilde özetliyor

--- SAYFA 22 ---

22 Kozmosun alt derinliklerine itilmiş, bir gezegende ve etten bir bedende, en kuşkulu bileşimlerde, karmaşık ve içinden çıkılmaz karışımlarda bir araya gelmiş moleküllerden oluşan, bir bakıma ruhsal inzivamızın maddi desteğini oluşturan bedensel bir bedende yaşamak. Bu dünyadan ve bizim bu dünyadaki varoluşumuzdan sorumlu olan sadist ve sapkın yaratıcı, dünyevi ve gezegensel hapishaneden kaçışı imkansız ya da en azından son derece tesadüfi kılan bu inanılmaz molekül kombinasyonlarını, bu çözünmez madde kümelerini bulmak için beynini zorlamış olmalı. Dolayısıyla sorun basittir ve insan Gnostiklerin bunu nasıl gördüğünü anlamaya başlar: O halde insan, tüm insanlık için bir hapishane olan bir gezegende ömür boyu sürgündür; ruh için hapishane olan bir bedende yaşar; o, kayıp ve görünmez bir dünyanın otoktonudur. Bu görseller veya tanımlar sürekli tekrarlar gibi görünüyor. İnsanın durumunu anlatan metinlerde Gnostikler, sanki burada da bir kez daha kelimelerden oluşan bir hapishanenin duvarlarını dövüyorlarmış gibi, kendilerini durmadan tekrarlıyorlar. Aşağıda dünyayı tanımlamak için kullandıkları terimler, tekrar tekrar ortaya çıkan birkaç formülde çözümleniyor: 'hermetik olarak kapatılmış bir kale', 'hapishane', 'kloaka', 'bataklık', 'çöl'. İnsan bedeni için de aynı şey geçerlidir: O bir 'mezardır', 'kaba bir elbisedir', bir 'zincirdir', bir 'izinsiz giren'dir, 'boğucu bir denizdir', bir 'vampirdir'. Mesele şu ki, insanlık tarihi, evrenin ilk dramını ve komedisini çok yakından yeniden üretiyor. İnsan da evren gibi başarısız bir yaratımdır, içler acısı bir taklittir, yalnızca bir insana benzer, sahte bir insandır, ya da antropolojik terimlerle söylersek sahte bir insandır. İnsanda sahtecilik evrende olduğundan daha çabuk görülür, çünkü insan bedeni uzak yıldızların ışığından daha iyi tanınır ve bizim için daha erişilebilirdir. Bu nedenle, olduğumuz gibi olmamızın kesin nedenini, yani bize uygun olmayan bir bedenin izinsiz girenleri olarak mümkün olduğunca basit bir şekilde özetleyelim. Başlangıçta, olasılıklar ve sanallıklar dünyasında, en yüksek çemberin gerçek Tanrısının anlaşılır beyinde bir insan imgesi doğdu: Potansiyel bir insan, gerçek Tanrının bir gün gerçek kılabilceği kişinin zihinsel matrisi. Bu görüntü, alt çevrelerin yaratıcıları, arkonları veya melekleri tarafından algılandı. Nasıl? Neden? Bir gizem. Ama bunu algıladılar ve sanki bu zihinsel olarak tasarlanmış Anthropos'tan yayılan ışık, güç, güzellik ve tutarlılık karşısında gözleri kamaştı. Bu nedenle onu taklit etmeye ve yeniden üretmeye karar verdiler.

--- SAYFA 23 ---

23 Hadrianus'un hükümdarlığı sırasında Antakya'da öğretmenlik yapan bir Gnostik olan Saturninus, ırkımızın göksel tarihöncesinin bu önemli anı hakkında bir miktar içgörüyü sahip gibi görünüyor. Bu büyüleyici görüntüyle karşı karşıya kalan melek tanrıların hemen şöyle bağırdığını bildiriyor: 'Bu görüntüye benzeyen bir adam yapalım.' İşe koyuldular, kil aldılar ve bir adam yarattılar. Ama ellerinin altında can alan içler acısı yaratığa - insansı görünüşlü ama körelmiş bacakları üzerinde dik durmayı beceremeyen, "yerde yatan, solucan gibi kıvrılan" bu çıplak varlığa - insan denilebilir mi? Bugün, kabul edilmelidir ki, bu görüntü, Gnostik olmayanlar, İncil'deki görüntülerin dinginliğiyle demlenmiş olanlar için ilk zamanlarda sahip olması gereken çirkin karakterin bir kısmını kaybetmiştir. Çünkü bu şekilde temsil edilen, matris çamurunda, "kara sularda" beceriksizce kıvrılan bu adam ya da bu ön-insan, aynı amfibi canavarın tüm özelliklerine sahipti. Suyu terk edip karaya ulaşan ilk amfibilerin rekonstrüksiyonlarını gören herkes, Ichthyostega'yı, Seymouria'yı veya Ophiacodon'u, yani Mezozoik çağın karasal sürüngenlerin habercisi olan yaratıklarını gören herkes, bu ön-insanın gerçekten de onlara benzediğini anlayacaktır. Hâlâ matris kiliyle sıvanmış ağızdan rahatsız edici bir şekilde feryat eden, uzuvları çizilmiş ama vücudunu taşıyamayan bu yaratık, onu var eden parlak ve gizemli görüntüye yalnızca uzaktan benziyordu. Ama gerçek Tanrı, bu hatayı, bu dehşetin yeryüzünde süründüğünü ve onu doldurmakla tehdit ettiğini görünce, meleklerin beceriksizliğine acıdı. Bu inleyen solucanın içine, anında ayağa kalkıp konuşmasını sağlayan yaşam kıvılcımını üfledi. Homo bipedus ve loquens doğdu. Ve böylece ikili doğamız açıklanıyor: biz bir bakıma düzeltilmiş bir sıcak gibiyiz, gerçek Tanrı'nın hoşgörüsüyle haklarına kavuşmuş ve bir kıvılcımla, yüce Gücün parlak bir parçasıyla donatılmış eski bir amfibiyiz. Gnostik antropolojinin bu aşamasında, sonuç olarak çıkan ahlak, tabiri caizse, doğrudan kaynağa geri döner. Bizi ağırlaştıran şey; bizi ağırlaştıran ve uykuya gönderen bu kloakal matris, içinden çıkarıldığımız bu borbor maddesi; Her şeyden önce, bizi önceden belirlenmiş görevimizi üstlenmekten aciz kılan şey, yapılarımızdaki bu temel kusurdur; büyücülerin çıraklarının müdahalesi nedeniyle iğrenç bir şekilde saptırıldık. Bedenlerimizin ağır boyunduruğunu ancak yozlaşmış etimizde yaşayan yaşam kıvılcımını tutuşturarak ve uygun bir çilecilikle onu alevlendirerek hafifletebiliriz. Ancak öyle görünüyor ki, kilden yapılmış olduğu gerçeğinden çıkarılacak tüm mantıksal sonuçların sonuna hiçbir zaman ulaşamayacaksınız. Çünkü kil, doğası gereği suya ve aslında havaya karşı geçirimsizdir ve insan ruhu da tıpkı vücut gibi kilden gelir, ancak öyle olduğu da söylenebilir.

--- SAYFA 24 ---

24 daha rafine - aynı zamanda yukarıdan gelen ışığa karşı da geçirimsizdir veya çok az geçirgendir. Virüsleri filtrelemek için kullanılan porselen filtreler gibi, psişelerimiz de en iyi durumlarda göksel yüksekliklerden gelen belirli parlak madde parçacıklarını filtreler, ancak insanın bu ilksel ışığı toplayıp yıldız çamurundan izole etmek için çok fazla konsantrasyona, uyanıklığa ve çileci pratiğe ihtiyacı vardır. Şimdi, bu çıkarımlara dayanarak (ki bu, Gnostik metinlerde bu biçimde hiçbir zaman yer almamaktadır), insanın daha kesin bir tanımını riske atalım: Düzeltilmiş bir solucan, onu iki ayaklı bir sapiens ve loquens yapan ilahi bir kıvılcımla ve üst göklerin ihtişamını süzen ince bir filtre olan bir ruhla donatılmış. İnsanın amacı bu ihtişamları toplamak, onları büyütmek, kendi içinde yoğunlaştırmak ve böylece bedenini ataletini yenmek ve karanlık duvarının gözlerimizden gizlediği kurtarıcı gökkubbeyi yeniden kazanmak için bir tür denge ağırlığı elde etmektir. Ve özellikle bedenini ataletine ve ruhun uykusuna karşı bu mücadele yoluyla, fiziksel ve zihinsel uyanış tekniklerini uygulayarak, bir tür "tüm duyuları uzun, yoğun ve rasyonel bir şekilde düzensizleştirerek", kısacası bir karşı-yaşam yaşayarak bu dünyanın maddi ve manevi düzenine karşı zafer kazanabiliriz.

--- SAYFA 25 ---

25 IV BEDENİN PÇ DOĞUMU Ayini gerçekleştirmek için rahmine geldim Doğum öncesi ülkeye ritmik dönüş Asırlardır süren coşkun hayvan sembolü. Merhem ve zehir adaklarımı rahmine bırakmaya geldim. Kör ve varoluşun mağaralarında yok edilmiş... ROGER-GILBERT LECOMTE Aşkın kutsallığı ve katliamı Beş parmak. Dört uzuv. İki göz. Bir beyin. Bir de adı var: Homo bipedus, sapiens, loquens. İnsanı bir Sirius sakininin tarafsızlığıyla tanımlamak kolaydır. Ancak Gnostikler, onların Sirius'tan, daha doğrusu çok daha uzak, yabancı ve daha da kafa karıştırıcı bir dünyadan, Sirius'un ötesindeki bir dünyadan geldikleri hissine kapılmıştı. Belki de bu, insansı görünümümüze, insansı yapımıza, vaktinden önce dünya çöllerine düşen fetüsler olarak durumumuza ve daha sonra dünyaya geldiğimizi duyuran aynı acı ulumasıyla durmadan haykırışlarımıza yabancı ve her şeyden önce küçümseyici bakış açısını açıklıyor. Freud'un ve Freudcuların keşifleri şüphesiz Gnostikleri büyülemiştir, çünkü onların tüm kozmolojileri ve antropolojileri, insanın yeryüzünde vaktinden önce ortaya çıkışının neden olduğu bu kozmik travmatizmin izlerini taşımaktadır. Meleklerin hatası, gerçek Tanrı'nın aklından çıkan nurlu arketipin bir modelini yeniden üretmeye çalışanların pervasızlığı ve beceriksizliği, henüz bakir ve saf gebelik halinde olan madde üzerinde gerçek bir kürtağın uygulanmasıyla sonuçlandı. Çünkü onların yarattığı şey bir insan değil şekilsiz bir solucandı, hâlâ yaşama uygun olmayan bir fetüstü ve insan gerçek Tanrı'nın onu neden hayatta tutmaya karar verdiğini merak etmeden duramıyor. Gnostik mitlerin karmaşıklığının altında, şu açık gerçek gizlidir: hepimiz erken doğmuşuz. Gnostiklerin insana, topluma, insan ırkına ve kozmosun mekanizmasına karşı tüm gizli tutumunun, doğuştan gelen olgunlaşmamışlığı nedeniyle sonsuza kadar yaralanan insanın kökenine dair bu birincil vizyon (hatta bu imago bile söylenebilir) üzerine kurulduğuna inanıyorum. Bizler koruyucu kozalarımızdan zamanından önce koparılmış krizalidleriz. Üstelik Gnostisizm -gnosis- terimi Yunancada doğum ve köken anlamına gelen genesis terimine çok yakındır. Gnostisizm özü itibarıyla bir doğustur; insana gerçek doğumunu geri verir ve onun genetik ve zihinsel olgunlaşmamışlığının üstesinden gelir.

--- SAYFA 26 ---

26 Yukarıda özetlenen insanın yaratılış tarihine, Mısır'da Gnostik Valentinus'un öğretilerini taşıyan bir mezhep olan Valentinianlardan türetilen başka bir versiyonu eklemeliyiz. Bu, Gnostik mitlerin -çok farklı varyantlara rağmen- bu ilk anın ne kadar derinden hayaleti olduğunu gösteriyor. Valentinianusçuların kozmolojisi, daha önce anlatılan sistemleri yineliyor, ancak bazı aydınlatıcı ayrıntıları da ekliyor. Zirvede ya da dilerseniz evrenin anlaşılır merkezinde iyi Gad, yabancı Gad vardır. Aşağıda, katmanlar halinde kendi karasal dünyamıza inen otuz daire vardır ve her biri bir Aeon tarafından korunur. Bütün bunlar Valentinus'a göre Pleroma'yı, yani Özlerin deposu olan Bolluk dünyasını oluşturur. Otuzuncu dairenin Aeon'una Sophia ("Bilgelik") adı verildi. Şimdi bir gün Sophia, Pleroma'nın ihtişamını seyretmek istedi. Bu talihsiz bir dilekti. Son çemberi geçer geçmez ışık gözlerini kamaştırdı, baş dönmesine yakalandı ve dünyamıza düştü. Bu efsane tamamen Gnostik kökenli değildir. Semele efsanesinde Yunanlılar, insanın kör edici bolluk görüşüne dayanmaya ne hazır ne de muktedir olduğu hissini dile getirmişlerdi: Geceleri kılık değiştirerek onu ziyaret eden Zeus'un metresi Semele, bir gün ona kendisini göstermesi, ona tüm ihtişamıyla görünmesi için yalvarır. Zeus onu uyarır ama Semele ertelemeyecektir; mutsuz kadın her durumda sevgilisinin 'gerçek' yüzünü görmek ister. Sonunda Zeus ilahi ışıltısının ışığında kendini gösterir ve yıldırımın çarptığı Semele yere düşer. Zeus hamileyken karnını açar, fetüsü çıkarır ve uyluğuna yerleştirir ve doğumun sonuna kadar orada kuluçkaya yatırır. Böylece Şimşek'in ve çok meraklı bir dişinin çocuğu olan Dionysos doğar. Semele örneğinde olduğu gibi, Sophia'nın Pleroma'nın ihtişamına kısa süreli girişinin devamı da vardı: O, Bolluk, Numinous tarafından hamile bırakıldı ve bir yaratık doğurdu. Yaratık diyorum, çünkü yasak bir dünyanın bir anlık görüntüsü olan bu varlık, insanlık dışı bir canavarın tüm özelliklerine sahipti; hatta o kadar insanlık dışıydı ki, kendi annesi ona bakmaya ya da ona dokunmaya bile cesaret edemiyordu. Pleroma'nın Aeons'unun yardımıyla bazı değişiklikler, düzeltmeler, eklemeler ve rötuşlar yapıldıktan sonra insan bu canavardan ayrıldı. Kısacası, burada da, diğer mitlerden daha derli toplu ve daha dokunaklı bir versiyonla, Gnostikler ilk insanın korkunç kökenini anlatmışlardır. Ne mutlu ki, doğumunu harekete geçiren o yüce yüceliğe dair kısa tefekkürden bir şeyler, onun içinde,

--- SAYFA 27 ---

27 Görünmez, bir Gnostik metinde "renk gibi bir şey, bir ışık dokunuşu" olarak tanımlanan, ruhumuzun karanlık arka planına ilahi bir ışık emülsiyonu bırakan. Dolayısıyla bu büyüleyici ve kabus gibi mitler, dünyaya gelişimizi ve sınırlılıklarımızın ve kusurlarımızın doğasını açıklama eğilimindedir. Biri olmadan diğeri var olamaz, çünkü tam da bu erken veya partenogenetik doğumdan, bu doğal olmayan anlayıştan dolayı ağır, opak bir beden ve uyuyan bir ruhla lanetlendik, ama aynı zamanda ilahi ışığın bir kıvılcımıyla da kutsandık. Ve bu ikiliğin, maddenin canlı bir biçimde ortaya çıkması üzerinde son anda gerçekleştirilen bu inceltmenin sonuçları bizzat bedenin kendisinde görülebilir. İnsandaki her şey onu ışığın yayılmasına engel olmaya mahkum eder; ruhun arzularının varlığın sınırlamalarına karşı çaresizce çarpıştığı bir hapisane; Her gün kendi cenaze törenlerimizi kutladığımız bir mezar. Ses dalgalarının, ışık ışınlarının ve kozmosun lezzetlerinin yalnızca bir kısmını algılayan yalnızca bu çiftlikler, bu anatomik yapılar, bu duyu organları, gözler ve tat alma tomurcukları değildir; bizi haksız yere koşullandıran (çünkü algı alanımızı sınırlandırdıkları için) yalnızca iskelet, sinir ve dolaşım sistemlerimiz değil, aynı zamanda yaşamlarımızı bulanıklaştıran ve karartan yaşamsal organik ve psişik işlevlerin tam da uygulanması olan balina fizyolojimizdir. Örnek olarak yine insana dayatılan kısıtlamalardan ilki olan beslenmeyi ele alalım. Ölüm alanını sonsuza kadar genişlettiğini biliyoruz. Eğer insan diğer türleri katlederek beslenmek zorunda kalmasaydı; Eğer o da, tıpkı bitkiler gibi, çevresiyle tamamen kimyasal alışverişler yaparak, kesintisiz bir soğurma ve yenileme döngüsüyle, yok etme ve yok etme yerine başkalaşımalarla yaşamı sürdürebilseydi - insan ırkının tüm tarihinin değişmeyeceğini kim bilebilirdi? Örneğin savaşlar anlamsız hale gelir veya en fazla ikincil hale gelir. Görünüşe göre hiçbir Gnostik bu fikre sahip değil (ki bu görünüşte saçma görünüyor) ya da en azından hiçbiri bunu açıkça ifade etmedi, ancak bunun onların sorgulama çizgisinin mantıksal bir ifadesi olduğuna eminim. Bu dünyanın içkin düzeni olan kötülük düzeni, sürekli yok etme ve yutma zorunluluğuyla kendini olumluyor; o kadar yaygın, o kadar gezegensel bir zorunluluk ki, savaş ile beslenmeyi aynı düzlemde konumlandırıyor. Bu açıdan bakıldığında savaşlar, toplumların kendilerini beslemeleri ve hayatta kalmaları için kaçınılmaz bir araçtan başka bir şey değildir. Beslenmenin başka bir doğal sonucu daha var: Dışkılama, bedensel yozlaşmanın mantıksal sonucu. Dışkılama, ağır, yoğun bedenin doğal bir kötülüğüdür ve ilkel balçıkta debelenmemizin en açık simgesidir. O halde bu, tuhaf ama tamamen mantıklı olan kavramın kökenidir.

--- SAYFA 28 ---

28 Daha yüksek bir şuur durumuna ulaşanların bedenlerinin, işlerinin hafifletilmesi olarak yorumlanabilecek bu rezil kölelikten kurtarılması gerektiğini söylüyor. Bu nedenle Gnostik Valentinus oldukça doğal olarak İsa'nın yediğini ve içtiğini ancak dışkılamadığını doğrular. Kendini tutması öylesine güçlüydü ki, onda yiyecekler bozulmadı, çünkü onda hiçbir yolsuzluk yoktu.' Dolayısıyla organik portremiz basittir: Bu konuşan fetüs, bu düzeltilmiş sıcak insan, çevresindeki yaşamı yok etmeden (eski kirşilerin çürümüş ahşabını kemiren bir solucan gibi) ve bu yozlaştırıcı katliamın bozuk ürünlerini anüsünden dışarı atmadan hayatta kalamaz. Bir ucuyla pisliği emer, diğer ucuyla onu daha da yozlaşmış bir halde reddeder. Öyleyse, bu lubriciform döngüyü kırmanın, nitelikli bir amfibi zihniyetinden kurtulmanın ve kendi yansımasını sonsuza dek geri fırlatan ve hiperdünyanın gerçek ihtişamını bizden saklayan iğrenç aynayı parçalamanın ne yolu var? Üremekten kaçınarak dünyanın aldattıcı hilesini reddetmek mümkündür ve Gnostiklerin çoğunluğu bunu yaptı ve doğum öncesi hiçlik ile ölüm arasına yaşamın saçma parantezini koymayı reddetti. Kendini beslemekten kaçınmak daha zordur. Tüm münzevi disiplinler, ne kadar katı olursa olsun, asgari düzeyde beslenmeyi içerir. En büyük azizler de herkes gibi dışkıladılar. Bu nedenle daha basit ve daha radikal bir çözüm düşünülebilir: intihar. Ancak bu çözüm Gnostik tutumun mutlak antitezidir. Hiçbir zaman hiçbiri intiharı vaaz etmedi. Gnostik'in amacı, yaşamın ve bilincin birlikte yok edilmesi değil, birine ve diğerine hakim olmak, bir hiper-yaşama ve bir hiper-bilince ulaşmaktır. Çünkü insanın kendi içinde her şeyin kaybolmadığına ve kısmen ilahi kökeninin kanıtını kendi bedeninde taşıdığına dair bir kanıt vardır. Nasıl ki kozmik dokudaki o ısıtılı delikler, başka bir dünyanın varlığını kanıtlıyorsa, aynı şekilde hücrelerimizin dokusunda da hayat kıvılcımının parıldadığını görebildiğimiz bir delik vardır. Ve bu delik gözbebeğidir. Göz. Ağız, anüs ve göbek gibi, insanı dış dünya ile bedeninin iç dünyası arasındaki alışverişin merkezi yapan bu üç bedensel açıklık (emilim, reddetme ve oluşum odakları), göz de bir açıklıktır. Ancak tüm vücutta, dış dünyayla alışverişini bozulmadan ve entropi yasasından kurtulan tek kişidir. Vücudun geri kalanı tamamen pislikle beslenirken, ışıkla yaşayan tek tür odur.

--- SAYFA 29 ---

29 Gözü inceleyelim. Yuvarlaktır, küreseldir; Gnostiklerin tanımladığı evrene benzer. Bu kürenin içine birbirini takip eden üç daire yerleştirilmiştir: göz küresi (tam anlamıyla), iris ve gözbebeği. Dış daire, küçük arterlerin ve damarların ipliksi bulutsular gibi dallandığı beyaz dairedir. Ortadaki daire, konfigürasyonları, lekeleri ve desenleri gösteren çarpık pigmentlerle benekli ıristir. Son olarak, gözbebeğinin merkezi çemberi, ruhun derinliklerinin ve ilahi ışığın matrissel izi olan o parlak emülsiyonun yansımasının görülebildiği gölgeler uçuşurumu vardır. Böylece göz, evrenin modelini çok doğal bir şekilde yeniden üretir: gözbebeğinin ay altı çemberi, galaktik dünyanın orta çemberi, galaktik dış dünyanın dış çemberi. İnsan gözüyle bakmak, tüm evrenin desenini kavramak demektir. Göze bakmak ve bu karanlık kuyuda, sanki fosforlu parıltılarla yarılmış büyük okyanus derinliklerinin kalbinde kaybolmak, bu dünyadaki varlığımızın nihai doğasını, insanla tanrının buluşup birleştiği büyümlü noktayı yakalamaktır. Burada da yine Gnostiklerin duygularını, daha doğrusu önsözlerini tahmin etmekten başka bir şey yapmıyorum. Onları dönüşümlü olarak gök cisimlerini incelemeye ve gözün gizemini çözmeye yönlendiren bu meditasyon için, göklerdeki yıldızlara ve insanların gözlerindeki yıldızlara yöneltilen bu soru, onlara insanın sonluluğu ile ilahi sonsuzluk arasındaki temel birliğin bir ipucunu verdi. Hem biri hem de diğeri aynı maddeden yapılmıştır ve aynı kıvılcımı içerir. İnsanın kurtuluş umudunu beslemesine olanak tanıyan yol, işaret ve mesaj buradadır -ve yalnızca buradadır. Ve böylece, sonsuz hiper-dünyanın gece uçsuz bucaksızlıklarında başlayan bu araştırma, doğal olarak bizi insan gözünün sonsuz küçüklüğüne, ışık ve karanlığın, çamur ve alevin bileşimi olan insanın kendisine, çatışan varlıklar arasında parçalanmış bir mikrokozmosa, onun başarısız doğumunun kırılğan hatırasını bir kıvılcım biçiminde koruyan bir ağa geri götürür.

--- SAYFA 30 ---

30 Tarih, İnsanlar, Mezhepler Ben bu karanlık dünyada binlerce yıl yaşadım ve kimse orada olduğumu bilmiyordu. GNOSTİK İLAHİ Benim için sonsuz acı, gölge ve ruhun karanlık gecesidir ve ağlayacak sesim yok. ANTONIN ARTAUD FRAG M e n t s d u n j o r n a l d 'E n f e r e r

--- SAYFA 31 ---

31 V SAMİRYA'NIN OTOYOLLARI Sen ve ben biriz. SIMON MAGUS Gnostik düşünce doğar doğmaz Doğu'nun büyük yolları boyunca yayılmaya başladı ve çağımızın ilk iki yüzyılı boyunca mesajı çok sayıda mezhep, topluluk ve düşünür tarafından ifade edildi. Coğrafi açıdan konuşursak, ilkel Gnostisizm, Hristiyanlığın ve Yahudi dinlerinin doğuşuyla aynı yerlerde gelişti: Filistin, Suriye, Samiriye ve Anadolu. İlk Gnostik düşünürler işte burada, bu kıyamet ve vahiy topraklarında, tüm Mesihçiliklerin bu potasında, Esseneler gibi gizemli ve mistik toplulukların bu beşiğinde ortaya çıktı. Bugün onları net bir şekilde görselleştirmekte zorlanıyorsak, isim eksikliği nedeniyle, bunun nedeni, onların tarihlerinin, kendilerinin dünyevi maddenin doğasında var olan kusurlar olarak kınadıkları şeffaflık ve adaletsizlikle gölgelenmiş olmasıdır. Gnostikleri ve onların öğretilerini esas olarak, tek kaygıları onları alay konusu yapmak ve kafir olarak kınamak olan Kilise Babaları aracılığıyla biliyoruz. Bu nedenle, Gnostik düşünce veya düşüncelerden, kendini adanmış ve hakikati arayan çeşitli insanlar tarafından inşa edilen olağanüstü sistemlerden geriye yalnızca parçalardan başka bir şey kalmaz.* Eğer hayatta kalan tek kayıt, Sovyet Komünist Partisi'nin resmi tarihinden, "Dönemler ve sapkın hainler üzerine" başlıklı bir bölüm altında az çok eksiksiz birkaç alıntı olsaydı, bugün Troçki'nin, Makhno'nun veya Rosa Luxemburg'un siyasi teorileri hakkında ne kadar özgün ve nesnel bilgiye sahip olurduk? Bu aslında Gnostikler arasında bulunduğumuz konumdur, ancak geçen yüzyılda keşfedilen aynı çok nadir metinler ve son savaştan sonra Yukarı Mısır'daki mağaralarda gün ışığına çıkan daha yeni bir koleksiyon için. Bazı Kilise Babaları tarafından alıntılanan alıntılar adil görünse ve Gnostisizmi anlamaya yönelik samimi bir arzuyu ortaya koysa da, bu alıntılarının tüm öğretiyi kınamak amacıyla seçilmiş olduğu ve bu nedenle taraflı ve partizan olmaktan başka bir şey olamayacağı gerçeği ortadadır. * Gnostisizmin metinsel kaynakları için bu kitabın sonundaki Bibliyografik Notlara bakın.

--- SAYFA 32 ---

32 Kuşkusuz, savaşta her şey mübahtır, ancak aynı derecede önemli bir gerçeği de eklemek gerekir: Gnostik düşünce ve duyarlılığı Hristiyanlığından ayıran uyumsuzluk, hatta uçurum. Bazı Gnostiklerin İncillerden aldıkları alıntılara ve diğerlerinde Hristiyanlığın çeşitli "bayat kokularına" rağmen, otoritelerini tamamen farklı bir öğreti ve kültürden alıyorlardı. Burada artık ortodoksluk veya dogmadan sapma sorunu değil, basit bir anlama veya anlamama sorunu söz konusudur. Bütün Hristiyan yazarlar, Gnostiklerin kendi "kardeşleri" olmadıklarını, farklı bir dinin müritleri olduklarını -ve haklı olarak- hissederler ve bu duygu, yüzyıllar geçtikçe daha da güçlenir. Basilides'in ya da Valentinus'un felsefesi, bir bakıma Hristiyanlığına oldukça yakın olarak değerlendirilebilseydi, onların sonraki torunları olan Cathar'ların on yüzyıl sonra Güney Fransa'ya getirdiği inançların artık Katolik ortodoksluğuyla hiçbir ortak yanı yoktu. Ancak başlangıçlarında, Hristiyanlığın kendisinin hayatta kalmak için mücadele ettiği ve kendi yolunu aradığı bu ilk yüzyıllarda, Gnostisizm hâlâ kendisinin bir Hristiyan doktrini olduğu yanılsamasını yaratabiliyordu. Bunu iki temel nedenle yapabiliirdi: birincisi, içeriği nedeniyle, Havarilerin öğretilerinden ve İncil metinlerinden bazı unsurları ödünç aldığı için; ikincisi, şekliyle, çünkü ilk günlerde Havariler gibi Samiriye, Filistin, Suriye ve Anadolu'nun ana yollarını dolaşan ve birçok yerde İsa'nın öğrencileriyle doğrudan karşı karşıya gelen insanlar tarafından vaaz edilmmişti. Bu gezgin Gnostik peygamberlerin en eskisi tarihte Simon Magus olarak bilinir. Buradaki amacım Gnostisizmin kaynaklarına ilişkin tefsir çalışmalarına dalmak olmadığından Filistin, Samiriye ve Anadolu'yu başlayacağım. Peygamberlerin, Mesihlerin, beden almış tanrıların ve göksel elçilerin çağıdır. Tanrı'nın gezegende hiçbir zaman bu zamandaki kadar çok Oğlu olmadı. Pagan yazarlar, şaşkınlık ve ironik bir tonla, birdenbire yeryüzüne inen bu çok sayıda elçiyi, otoyollarda aynı sözlerle vaaz verenleri anlatırlar: 'Ben Tanrıyım, ya da Tanrı'nın San'ıyım, ya da Baba'nın ya da San'ın Gücüyüm. Zamanın sonu yaklaşıyor. Seni kurtarmaya geldim. Beni dinleyen ve bana uyanlar sonsuz yaşama kavuşacaklardır. Geriye kalanlar ya yok olacak ya da cehennem ateşinde yanacak. Simon Magus pek çok peygamber arasında yalnızca bir tanesidir ama kalabalıkları kendine çeker, onu dinlerler, onu takip ederler. Aynı meydanlarda, aynı köylerde vaaz veren Havarilerin de dinleyicileri ve takipçileri var. Fakat Simon'un söyleyecekleri Apostoliklerin söylediklerinden kökten farklıdır.

--- SAYFA 33 ---

33 öğretim. Beraberinde kayda değer bir mesaj getiriyor, ancak -o çağda yaşamadığım için- bunu kendisinin mi tasarladığını, ilhamını yalnızca önceki öğretilerden mi aldığını, yoksa bu mesajı bilinmeyen ve şimdi unutulmuş bir selefenden sağlam bir şekilde alıp almadığını söyleyemem. Ve bu mesaj diğerlerinden ayırt edilebilir, çünkü tutarlıdır, rasyoneldir ve aynı zamanda yıkıcıdır; mükemmel bir Gnostik mesajdır. O halde Simon Magus'un öğrettiği şey şudur: İncil'i ve özellikle Yaratılış kitabını okuyan kişi, Yahveh, Yehova veya Elohim'in, kısacası Yahudilerin Tanrısı'nın bu dünyanın yazarı olduğunu öğrenir. Peki bu Tanrı zamanını nasıl harcıyor? İnsana ve insan ırkına zulmetmek. Adem'i, sonra Havva'yı yaratır, onları Cennet'e koyar, ama hemen onlara en önemli şeyi yasaklar: İyilik ve Kötülük bilgisini. Bundan sonra ve ilk insan çiftini Cennet'ten kovduktan sonra, onların soyunu aralıksız olarak takip ediyor, yasak kanunlarını çoğaltıyor, insan türlerini, Tufan'la birlikte yok edeceği güne kadar gazabının şimşekleriyle tehdit ediyor. Ama yine de yetmez ve bir kez daha ikinci insanlığı, Nuh'un çocuklarını ateş, kan ve felaketle yıkar. O bir adalet Tanrısıdır, uzlaşmaz otoriterliği melekleri bile düşmanlaştıran ve insanın evrimini engellemek dışında dünyevi meselelere asla müdahale etmeyen kozmik bir Polistir. Simon bu şekilde tartışırken bu saldırgan davranışın nedenlerini sorgulamıyor veya bundan şüphe duymuyor. O, insanın hatalarını ya da suçlarını inkar etmez; yalnızca, insanlığı acımasızca döven bu intikamcı Tanrı imgesinin, insanın dostu ve yaşamın yaratıcısı olan iyi bir Tanrı fikriyle bağdaşmadığını ilan eder. Bundan yola çıkarak, kan ve suçla başlayan bu dünya ve onun insanlığının açıkça Yehova'nın işi olduğu sonucuna varıyor; ikincisi gerçek Tanrı olamaz, ancak sahte bir tanrı ya da sadece bir yaratıcı, yani Kutsal Kitapta alıngan, kinci, huysuz, kıskanç ve kötü bir varlık olarak tasvir edilen o sadist ve sapkın tanrıdır. Böyle bir öğretinin tüm Havarisel öğretiye ve İsa'nın öğretisine aykırı olduğunu söylemeye gerek yok. Vahiy'in bu açıkça reddedilmesi, kendi zamanında sadece devrimci değil, aynı zamanda skandal, dinsiz ve kabul edilemez gibi görünmüş olmalı. Yine de Simon vaaz vermeye ve Kutsal Kitap metinlerinde dünyanın Yaratılış Tanrısı tarafından alt üst edilmesinin açık kanıtlarını aramaya devam etti. Kilise Babaları tarafından alıntılanan alıntılardan derlenebildiği kadarıyla onun kozmolojisi, insanlık için özgürleştirici bir yol ararken aynı derecede titiz, titizlikle rasyonel bir düşünürü ortaya koymaktadır. İnsanın Yehova'nın hırsının bedelini ödemek zorunda kalması ona imkansız, fazlasıyla adaletsiz ve dayanılmaz geliyor. İçinde onun gerçek Tanrı'yı, bu dünyaya yabancı olan Tanrı'yı kavramasını ve yeniden keşfetmesini sağlayacak bir şey olmalı.

--- SAYFA 34 ---

34 dünya. Böylece Simon, insanın olası doğasını ve kaderini gözden geçirecek bir çerçeve olan baştan çıkarıcı bir doktrin oluşturur. Ona göre insan sadece işleyişinde kusurludur. İnsansı formları, zihinsel ve organik yapıları, hatta esas varlığı, doğası gereği kötü değildir; Yehova'nın müdahalesine rağmen, insan hâlâ gerçek Tanrı tarafından düşüncede yaratılan evrenin minyatür bir yansımasıdır ve kendi içinde gerçek dünyanın damgasını taşır. Simon, Yaratılış'ta anlatılan, insanın Aden'deki yaratılış öyküsünde bunun bir kanıtını görüyor. Cennet, Cennet Bahçesi, insanın doğduğu matris, insan türünün doğduğu yaşamın göbek noktasıdır. Bu 'göbek' terimi burada gerçek anlamıyla alınmalıdır. Eğer insan küçültülmüş ölçekte evrense, bundan evrenin büyütülmüş ölçekte bir insan, dev bir Anthropos olduğu sonucu çıkar. Gökyüzünde bulunan her şeyin ikizi veya insanda veya yeryüzünde yansıması vardır. Cennet, dünyamızı besleyen canlı matristir ve onu sulayan Nehir, insanın doğduğu kili besler; Bu Nehir, Simon'un insanın dolaşım ve solunum sistemlerini sulayan ve besleyen dört atardamar (ikisi hava ve ikisi kan) olarak tanıdığı dört ilkel akıntıya ayrılır. İnsan, ruhunda gerçek ilahi kıvılcımı taşıdığı gibi, cennetin nehirlerini de bedeninde taşır. O, indirgenmiş ve potansiyel bir biçimde, aynı zamanda evrenin de olan ve ilk birleştirici komedisi ateş olan canlı güçleri, yaratıcı tohumları içerir. Simon ateş ve onun çeşitli biçimleri hakkında çok düşündü: ateşli, akkor, ılık, soğutulmuş (soğuk ateşi ilk hayal eden oydu, pek çok simyacının daha sonra aklına geldiği bir fikir) ve onun insan bedeninin kalbindeki varlığı. İnsanda ilahi ateşin iki biçimi mevcuttur: Arzu olan psişik form (özellikle doğurma arzusu) ve kan olan fiziksel form. Kan, ateş gibi, kırmızı ve sıcaktır; insan bedeninde dolaşan bir ateştir, elbette azalmış, ama ılık ve istikrarlı (Simoncu evrenin organikçi bir anlayışı, memelilerin sıcaklığı ve homotermisi hakkında çok sağlam bir açıklama verecektir); birbirini tamamlayan iki ateşe ayrılır: erkekte meni ve dişide süt. Eğer insan doğurma gücüne sahipse, bunun nedeni onun içinde arzusunun psişik ateşini ve kan ve meninin fiziksel ateşini taşımasıdır. Simon'a göre, içinde ilahi ateşin soğumuş ve azalmış bir halde dolaştığı bir mangal şeklindeki insan imgesi, bir dizi sonucu ima eder; bunlardan biri bana kayda değer geliyor, çünkü o zamanlar İncillerde vaaz edilenden tamamen farklı bir yol açmıştı. İnsana ilahi ateşin bir parçası bahşedilmiştir. İyi. Ona özel bir statü kazandıran da budur.

--- SAYFA 35 ---

35 tüm canlı varlıklara verir ve ona akıl, dil ve doğru duruş ayrıcalıklarını verir. Ancak bu ayrıcalıklar doğuştan olmasına rağmen ebedi değildir. Gelişimleri veya yok oluşları daha çok bireye ve içinde yaşadığı koşullara bağlı olan olasılıklar veya yetenekler niteliğindedir. Bu fikri anlaşılır kılmak için Simon bize etkileyici bir örnek sunuyor. Ruhumuzun potansiyel olarak konuşmayı, dilbilgisini ve geometriyi kavrama ve uygulama yeteneğine sahip olduğunu söylüyor. Ancak eğer bu insani yetenekler geliştirilmezse -ki bugün buna çok yakında geliştirildiğini de eklemek isteriz- sonsuza kadar kaybolacak ve hiç kimse bu yeteneklere sahip olduğunu bile bilmeyecek. Yeteneklerin gelişimi için gerekli olan belirli bir "alan" fikrinin, katı dini ve teolojik alanın çok ötesine geçen imalara sahip olduğu hemen açıktır. Simon'ın doğuştan dilbilgisi ve geometri yeteneğine sahip dinleyicilerinden kaç bunnları hayatları boyunca etkili bir şekilde gerçekleştirdi? Ve elbette, bu engel aynı zamanda insanın ölümsüzlük şansına da uygulandığında, özellikle de dünyanın sonunun yakın olduğuna inanan o dönemin insanları için, drama daha da önemli hale geliyor. Çünkü ruh, tıpkı konuşma, dilbilgisi ve geometride olduğu gibi, ölümsüzlüğün ötesinde özel bir yeteneğe sahiptir. Ve diğer yetenekler gibi kaderi de bireyin ona karşı benimsediği tutuma bağlıdır. Yani ruh doğası gereği ölümsüz değildir, ancak insanın içinde taşıdığı bu ayrıcalıklı ateşi beslemesi ve sürdürmesi durumunda ölümsüz olabilir. Aksi halde kaçınılmaz olarak hiçliğe dönecektir. Bu doktrinin Havarilerin vaazlarıyla ne ölçüde çeliştiğinin altını çizmeye gerek yok. Onlara göre insanın ruhu ne yaparsa yapsın ölümsüzdür ve kaderi onu ya yakmaya ya da karartmaya, sonsuza kadar cennetin lezzetlerini ya da cehennemin azabını yaşamaya mahkum eder. Gnostiklere göre zar burada, ölmeden önce atılır. İşte bu yüzden zaman ve insan ömrünün kısalığı karşısında bu ıstırap duygusunu hissediyor; Gnostik duyarlılığın çok karakteristik bir özelliği olan ve günlerin geçmesine hayıflanılan şairlerin melankolik üzüntüleriyle yalnızca uzaktan ilişkili olan bir duygu: Hayatımızın her anı sayılır, çünkü her biri ölümsüzlüğe veya boşluğa açılan bir kapıdır. O halde, çağımızın ilk yıllarında, Gnostik düşünceyi sürekli olarak ayakta tutacak temel kesinlikler ortaya konmuştur: İçinde yaşadığımız dünya, gerçek Tanrı tarafından yaratılmamıştır, bir sahtekarın işidir ve insanın görevi, onu desteklediğini iddia eden İncil ve Hristiyan öğretisi ve tüm kurumlarla birlikte, bu dünyanın sahtekarlığını reddetmek olacaktır.

--- SAYFA 36 ---

36 aracılığıyla sürdürülür. Böylece, Gnostik, başından itibaren kendisini, Öğretiyi aktaracak alternatif ve gizli topluluklar oluşturmaya (toplumun tarihsel evrimi ve kendi eğilimleri nedeniyle) zorlanan marjinal bir yaratık olarak tanımlar ve bu Öğretinin ilk ilkeye bağlı ikinci yönü olarak: insan, gerçeğin genelleştirilmiş baskıcılığına karşı bu mücadelede kendisi için bir ruh yaratmaya veya tercih ederseniz, kendi içinde taşıdığı parlak kıvılcımı beslemeye, güçlendirmeye ve zenginleştirmeye çağrılır. Simon'un bu özelemlerini somut terimlere nasıl çevirdiğini keşfetmek hala çok uzakta ve burada yine, bazı Hristiyan yazarların eski bir fahişe olarak tanımladığı Helen ile birlikte yaşayan tipik bir Gnostik tutum bulacağız. Simon'a göre (ve şüphesiz kendisine de), bu Helen, elbette, evrenin Babası ve Annesi olarak görünmek için bu iddiayı küçümsemektedir. ve Athene ya da Güneş ve Ay ancak bir şaka ya da kasıtlı bir provokasyon olabilir. Ancak aslında o dönemde bu tür iddiaların yaygın olduğu ve Simon'un hiçbir şekilde tekelinde olmadığı biliniyor. Bu nedenle, döneminin tüm 'Tanrıları' ya da 'Elçileri' arasında bir cariyeye açıkça yaşayan ve bir çift oluşturan tek kişi gibi görünmesi daha da önemli. Simon'a göre, insandaki ilahi ateşten çıkan meni ve onun bedeninden yayılmasına neden olan psişik ateş, erkeğin kurtuluşunun seçilmiş araçlarıdır. İncil'deki, kadının erkekten yaratıldığı ve onunla bir arada var olmadığı kesikli çift imajının aksine, Simon bize, kaderini Yehova'nın engellediği ve bu nedenle de erkekle aynı zamanda var olan kadınla ilkel bir çift imajı sunar. O, Simon ve o, Helen, bedenlerinin ve ruhlarının kaynaşmasına yönelik ortak bir arzu aracılığıyla, dünyanın ilk düzenini yeniden kuracak ve Yehova'nın 'kestiği' arzu mesajını yerine getireceklerdir. Simon, dünyanın karışıklığıyla mücadele etmenin, arzuyu hak ettiği ve asıl yerine geri getirmenin ve aynı zamanda kan, süt ve meni olan üretken ateşi körüklemenin bir yolu olarak söylüyor. Bu öğretinin (şüphesiz paganları uyuşturan) Hristiyanlığa ayarlanmış kulakları nasıl öfkeliendirdiğini hayal edebiliyorum, çünkü öyle görünüyor ki Simon ve Helen'in etrafında otuz kadar öğrenci toplanmış, hepsi özgürce birleşmiş çiftler halinde yaşıyor ve bu ihtimalden de öte.

--- SAYFA 37 ---

37 diğer Gnostik mezheplerin daha sonra yapacağı gibi, bu çiftler kendi aralarında özgür aşk yaşadılar. Hristiyan yazarların her durumda oldukça hatalı bir şekilde "Simon gizemleri" olarak adlandırdıkları şey, o halde, çocuk sahibi olmayı engellemeye yönelik hiçbir girişimde bulunmadan özgür aşk uygulamasına indirgenir. Daha sonra Gnostikler, çileciliğin ya da üremeyi reddetmenin tamamen zıt yolunu benimseyeceklerdi. Ancak burada Gnostikliğin en başından beri onu öne çıkaran özelliklerinden birini görüyoruz: tüm davranışların kararsızlığı. Bedene karşı benimsenen radikal tutum, önyargı ya da tercih olmaksızın katı bir çileciliğin ya da aynı derecede katı bir "sefahatin" uygulanmasına izin verir, çünkü her ikisi de özgürlüğe giden yollardır. Simon'a göre, her halükarda, kadınların doğurganlığı, dünyanın kurtuluşuna engel teşkil etmez; yeter ki bu, çok eski zamanlardan beri, gerçek anlamını kontrol etmeyi, düzenlemeyi ve saptırmayı amaçlayan kurumların çerçevesi dışında gerçekleşsin. Bu özgür aşk pratiği, toplumsal deli gömleğinin özgürleştirici kendiliğindenliğini bastırmak için özel olarak icat edilmiş olandan kurtulmanın yolu olmalıdır. Hristiyan yazar Romalı Hippolytus, Simon ve müritlerinin bu konuyla ilgili şu sözlerini aktarır -ve hiç şüphesiz bu sözler yüzünden skandala maruz kalmıştır: "Bütün toprak yalnızca topraktır ve kişinin nereye ektiğinin ne önemi var?" Gerçek birlik, erkeklerin ve kadınların rastgele cinsel ilişkilerinde yatmaktadır.' Bugün bu ifadeyi "sefahate teşvik" veya "yetişkinlerin sapkınlığı" olarak adlandırdığımız şeyi okumak yanlış olur. Zira tohumları, arzuları ve canlıları birbirine karıştıran, aynı zamanda kurumsal ve muhtemelen duygusal nitelikteki tüm bağları koparan bu birliktelik, bir nevi kaynaşmayı, en derin doğası ayrılık, bölünme, maddenin ağırlığı altında dağılma olan bu dünyaya karşı ilk zaferi hedefliyor. Bölen ve aşındıran her şeye karşı mücadele etmek, her birimizin içindeki dağınık kıvılcımları yeniden bir araya getirmek, bir bütün olarak insanlığı göklerden ayırdığı kadar insanları da birbirinden ayıran uçurumu kapatmak -kısacası, yaratıcının her birimizi çaresiz bir yalnızlık içinde tutmak için kurduğu çemberleri parçalamak- Simon'un bu cümlesinin inisiyelerin gözünde anlamı kuşkusuz buydu. Aslında bu aşamada, tüm hapisanelerin ilki olan Ben'le birlikte bireysellikler de ortadan kaybolur. Ben'i parçalamak, Sen'in, O'nun içinde erimek (ve burada, Simon'un dilbilgisine verdiği özel önem bir kez daha keşfedilir; katı kategorileri, dünyayı oluşturan öğelerin yabancılaştırıcı parçalanmasının binlerce açıklayıcı örneği arasında yer alır), Ben, Sen, O kategorilerini ortadan kaldırmak ve Biz olmak, sözde "gizemlerin" anlamı bu olsa gerek. Simonyalılardan. Simon, Bir Ses ve İsmi Büyük İlişkisi başlıklı kayıp eserinde "Sen ve ben biriz" dedi.

--- SAYFA 38 ---

38 Geri kalanı için elimizde sadece efsaneler, Hristiyan Babalar tarafından Simon Magus'un yaşamı ve ölümüyle ilgili aktarılan anekdotlar kalıyor. Bunlar yine de anlatmaya değer efsanelerdir, çünkü Hristiyanların hâlihazırda hissettikleri kaygıyı ve özgünlük kisvesi altında Gnostikleri itibarsızlaştırma çabalarını ortaya koymaktadırlar. Birçok mucize ve dahi Simon Magus'a atfedildi. Ondandır söz edilen eski Hristiyan metni olan Elçilerin İşleri'nde hâlihazırda şunlar bildirilmektedir: 'Fakat Simon adında bir adam vardı; daha önce de aynı şehirde büyücülük kullanıp Samiriye halkını büyüleyerek kendisinin büyük bir adam olduğunu söyleyerek büyü yapmıştı: En küçükünden en büyüğüne kadar herkes ona kulak verdi ve şöyle dedi: Bu adam Tanrı'nın büyük gücüdür. Ve ona saygı duyuyorlardı çünkü uzun zamandır onları büyülerle büyülemişti.' Simon'un Samiriye ve Roma nüfusu arasında bu şekilde takip edilmesi, daha sonra o şehre geri döndüğünde, Havarilerin vaazını önemli ölçüde engellemişti. Çünkü Simon onlarla kendi alanlarında rekabet ediyordu ve Petrus'un kendisi de, savunucu Justin'e göre, birkaç kez onun ayak izlerini takip etmek, ona karşı vaaz vermek ve müstakbel Hristiyanları etkisiz hale getirmek zorunda kalmıştı. Elçilerin İşleri'ndeki, Havari Petrus ve Yuhanna'nın basit bir el koyma hareketi ile Kutsal Ruh'u sadıkların üzerine indirdiğini gören Simon'un, aynı gücü satın almaları için onlara nasıl para teklif ettiğini anlatan anekdotun kaynağı da şüphesiz budur. O zamandan bu yana yaygın bir kullanım haline gelen ve Dictionnaire de Droit Canonique'de şu şekilde tanımlanan Simony terimi bundan kaynaklanmaktadır: 'Aslında manevi olan şeyi dünyevi bir fiyata satın almak veya satmak için önceden tasarlanmış bir girişim.' Anekdot doğru olabilir. Ancak bu, Simon'un yalnızca sahte güçlere sahip olduğu ve sıradan bir şarlatandan başka bir şey olmadığı anlamına geliyor - ve ortaya çıkmasının nedeni de budur. Daha sonraki efsanelerin, özellikle de onun ölümüyle ilgili olarak, beslemeye çalıştığı şey bu imajdır. O zamanlar ölümünün iki farklı versiyonu dolaşımdaydı. Bunlardan birinde Simon, Roma'da kaldığı süre boyunca, kendisinin herhangi bir gerçek güce sahip olduğunu inkar eden Havari Petrus ile tartışıyordu. Simon gökyüzüne uçabileceğini ilan etti. Peter ona meydan okudu; Simon hemen uçmaya başladı. Ancak Petrus onun yere düşmesine neden olan bir dua okudu ve orada dört parçaya bölünerek öldü. Bu arada şunu da belirtelim ki, bu öyküyü aktaran (bu hikayeye kesinlikle inandılar) Hristiyan yazarların, duayı saf ve basit bir cinayet işlemek için bir araç olarak kullanması nedeniyle Petrus'u hiçbir zaman suçlamış gibi görünmediklerini. Ama bunun geçmesine izin vereceğiz. Diğer versiyonda Simon'un ölümü şu şekilde meydana geldi: Bir çınar ağacının altında oturup Havarilerle tartışıyordu ve burada yine güçleriyle övünüyordu. 'Ölümünden böyle dirilebilirim

--- SAYFA 39 ---

39 İsa Mesih'i ilan etti, 'beni gömün, üç gün sonra yeniden dirileyim.' Havariler bu meydan okumayı kabul ettiler, Simon'u bir tabuta kapattılar ve onu ağacın dibine gömdüler. Üç gün beklediler; Simon bir daha ayağa kalkmadı. Böylece havarilerin öğretilerine şiddetle karşı çıkan ve Samiriye'nin ana yollarında kafa karışıklığı yaratan birinin hayatı -havada ya da yerin altında- sona erdi. Öğretisi onunla birlikte kaybolmadı. Sadece onun çağdaşlarının Gnostik İkarus'a ya da diri diri gömülen sahte İsa'ya dair bu hikayelere hiç de ikna olmadıkları sonucu çıkarılabilir, zira belli bir kısmı onun mesajını takip etmeye devam etmiştir. Simon Magus ile ilgili her şeyin temel özelliği, onunla birlikte Gnostisizmin, geleneksel öğreti ve vaazın kenarlarındaki konumundan özgünlüğünü, büyüleyici gücünü ilan etmesi ve gelecek yüzyıllarda benzersiz bir şekilde kendine ait kalacak bir yüz sunmasıdır. Bu yüz, ilkel Çiftin yüzüdür, Arzu-Arzu'nun yüzüdür, dünyanın birincil ateşi ve özgürlüğün kaynağı olarak çılgınca yüceltilmiş Arzu'dur ve erkeklere kurtuluşa giden yolun ilahi görkemin yansımasını - kadın bedenini - dölemekten geçtiğini öğretmek için cennetin yükseklerinden tarihin derinliklerine düşen Helen'in bedeninde enkarne olan Bilgiğin yüzüdür.

--- SAYFA 40 ---

40 VI GNOZUN USTALARI Her ne olursa olsun şehvetli bir eylemin gerçekleştirilmesi önemsizdir. BASILIDES Ölümü öldür. VALENTINUS Bir fikir, deyim yerindeyse, nasıl yolunu bulur? Hangi dolambaçlı kanallar aracılığıyla, hangi bireysel kollar (her ne kadar ondan beslenmelerine rağmen her zaman ana akıma dönmezler), oraya buraya sızmayı, aniden ortadan kaybolmayı ve aynı şekilde aniden başka bir yerde yeniden ortaya çıkmayı başarıyor mu? Bu soru önemsiz ya da sadece akademik görünebilir, ancak yine de Gnostisizm söz konusu olduğunda hiçbir tarihçinin bize ciddi bir cevap vermediğini iddia ediyorum. Nedensellik söz konusu olduğunda, yetkin ve düşünceli insanların bile bazen yüzeysel ve yanıltıcı açıklamalarla kendilerini rehavete kaptıracaklarını belirtmek ilginçtir. Örneğin, yakın zamanda Gnostisizm tarihçisi olan ve Gnostisizm ve Erken Hristiyanlık başlıklı dikkate değer bir eserin yazarı olan Robert Grant, Budist felsefesi ile Gnostik Basilides'in arasındaki bazı benzerlikleri şu şekilde açıklamaktadır: 'İskenderiye Basilides'in Budizm hakkındaki aynı bilgiyi Hintli tüccarlardan ve tüccarlardan edinmiş olması kesinlikle mümkündür.' Hintli ya da başka tüccarların felsefi bilgilerini küçümsemekten, yazıları zamanının çeşitli dinleri hakkında derin bir bilgi sahibi olduğunu ortaya koyan Basilides gibi bir adamın, Budizm'den daha sonra aldığı ödünçleri bu tür adamlara nasıl borçlu olabileceğini anlamıyorum. Sanki bundan birkaç yüzyıl sonra bir tarihçi (eğer hala varsalar) Teilhard de Chardin'in Pekin Adamı (Sinanthropus) hakkındaki bilgisini şu sözlerle açıklayacakmış gibi: 'Bu bilgiyi Le Phénomène Humain'i yazdığı sırada Avrupa'yı ziyaret eden bazı Çin ticaret heyeti üyelerinden elde etmiş olabilir.' En yüksek şöhrete sahip olanlar da dahil olmak üzere tarihi eserlerin çoğunluğunun bu tür ifadelerle dolu olduğunun farkına varılmalıdır. Kendime bu soruyu sormamın nedeni, bir yandan Simon Magus'un öğretisinin onunla birlikte ölmediğinin (Samiriye, Suriye ve muhtemelen Mısır'da sürdürülüyordu) diğer yandan ise gizli ve yer altı bir şekilde aktarıldığının ve bu durumun reddedilemez belgelerle izini sürmenin zor olduğunun açık görünmesidir. Eserleri bugün bizim için kayıp olan Gnostisizmin diğer önde gelen isimlerine geldiğimizde de aynı şeyi bulacağız.

--- SAYFA 41 ---

41 içerikleri (belirli inisiyelere ayrılmıştı) nedeniyle ve aynı zamanda Hristiyanların kovuşturmasından ve tacizinden kurtulma ihtiyacı nedeniyle kendi yaşamları boyunca. Bu nedenle, kendilerini Hristiyanlarla birlikte kanun kaçakları veya Roma otoritesine karşı isyancılar konumunda buldukları dönem, yani ikinci yüzyıl boyunca Gnostikler hakkında nispeten bilgisiziz. Gerçek ve sahte Hristiyanlar arasındaki iç anlaşmazlıklar o dönemde bir mezhepten diğerinin tamamen yok edilmesine veya aforoz edilmesine yol açamazdı. Ortak düşmanın varlığı ve gücü, onları farklılıkların bu "çözülmesini" ileri bir tarihe ertelemeye zorladı. Rus devriminin tarihinin ve daha da önemlisi Avrupa'daki devrimci partilerin yakın tarihinin bize, ortak ve güçlü bir düşmanla (Çarlık ya da Kapitalizm) karşı karşıya kaldıklarında bile devrimci grupların ya da parçalanmış grupların iç kavgalarından vazgeçmeyeceklerini öğrettiği doğrudur. Ancak bu çok basit bir neden: Batı toplumlarının liberalizmi bu bölünmelere tolerans gösteriyor ve aslında onlardan yararlanıyor. Eğer yarın başarılı bir devrim gerçekleşseydi ve bu gruplardan biri iktidarı ele geçirseydi, bu tür hoşgörünün artık gündemde olmayacağını çok iyi biliyoruz; Devrilen partinin tek çaresi sürgün veya gizli yaşam olacaktır. Ve tıpkı Troçkist veya Maoist grupların Halk Demokrasisinde resmi olarak tanınacağını hayal etmenin imkansız olması gibi, Hristiyanların iktidara gelişi de Gnostiklerin hayatta kalmasını son derece istikrarsız hale getirdi. Aslında tam da bu dönemde, dördüncü yüzyılda, tarihin sayfalarından silindiler -bu onların varlığının sona erdiği anlamına gelmez- ve Gnostik üstatların öğretileri ve yazıları tamamen yasadışı hale geldi. Ve böylece, insan kaderinin trajedisinin üzerine, onu besleyen ve onaylayan bir başkasının eklendiğini görüyoruz: bizzat tarihin trajedisi, kozmik zamanın dünyevi ölçüsü - Gnostikler için her zaman yabancılaşmamızın en önemli işareti olan zaman. Bu nedenle Gnostik hareketin tarihinin geleneksel bir tarih gibi yazılması mümkün değildir. Bu bir anlamda bir gölge tarihtir; birbirini takip eden sayfaları tarihin kendisini inkar etmeye, insanı zamanın geçip giden çarkından kurtarmaya yönelik umutsuz bir girişimde bulunan bir karşı-tarihtir. Çağımızın ilk on yıllarından beri, en ileri görüşlü ya da en ikna olmuş Hristiyanlar, dünyanın eski yöntemlerini yıkıp yeni bir insan inşa edecekleri -her ne kadar sürekli olarak zamanın sonu tarafından tehdit edilecek olsa da- yeni bir çağ kurdukları hissine kapılmışlardı; Gnostikler ise ne yazılarında ne de sessizliklerinde hiçbir zaman bu dünyada kalıcı izler bırakmak konusunda en ufak bir endişe göstermediler. Bunun açık ve mantıklı olduğunu görebiliriz.

--- SAYFA 42 ---

42 onların tüm bakış açısının sonucudur. Gelecek kuşaklara, sürekliliğe, geleceğe ve insanın kendisini tuzağa düşürmesine izin verdiği zamanın tüm tuzaklarına ve tuzaklarına gülüyorlar. Gnostiklerin vaaz ettiği şey, derhal kaçış, dünyanın terk edilmesi ve zamanın sınırlarının çizilmesidir. O halde onu özellikle reddedenlerin tarihi nasıl yazılabilir, sürekli kaçan gölgelerin benzerliği nasıl yakalanabilir? İnsan Gnostiklerin peşine düşebilir ama onları ele geçiremez. Ve her halükarda, onları ele geçirmek bir ihlal olacaktır. Bir Basilides, bir Valentinus ya da bir Carpocrates, (şüphesiz şimdi orada ikamet ettiği) hiperdünyanın yüce yüksekliklerinden aşağıya bakıp bu kitabı bugün okusaydı ne derdi? Ben de zamanın tuzağına düşmüşüm, tarihin pençelerine kapılmışım ve -niyetlerim ne kadar övgüye değer olursa olsun, tavrım ne kadar sempatik olursa olsun- zamanın yoğunluğuna yararsız ve aldatıcı bir kitap eklemekten başka bir şey yapmıyorum. Bir noktada onların hükmünü hafifletebilecek tek bir hipotez sunabilirim: Ben iki bin yıl sonra reenkarnasyona uğramış bir Gnostikim. Ancak bu hipotez bile beni suçtan tamamen kurtarmıyor, çünkü eğer 1970'lerde bu dünyada yaşıyorsam, bu, hâlâ reenkarnasyon döngüsüne tabi olduğum -birçoğunun inandığı- ve ne kendimi maddi kölelikten arındırdığım ne de yaşam kıvılcımını bedensel hapisanesinden kurtarmadığım anlamına geliyor. Kısacası, tam olarak irfan almadım. Eğer öyle olsaydı, Pleroma'nın görkeminde, maddeden, sözden, zihinsel ve psişik kategorilerden, tarihten, zamandan ve her şeyden önce bunlar hakkında herhangi bir şey düşünme zahmetinden kurtulmuş olurum. O halde saf ve sade Gnostik bakış açısından bu kitap saçmadır. Müdahalesizlik dünyasına müdahale ettiğini iddia ediyor. Şiddetsizliği ihlal ediyor. Fizikçiler tarafından atomun yapılarını incelemek için kullanılan ve kaçınılmaz olarak doğal maddeden (ışık, ışınlar, parçacık demetleri) oluştuğu için gözlemlemeye çalıştıkları nesneyi rahatsız eden ve hatta yok eden kaba gözlem araçları gibi çalışır. Gnostisizmi elimizdeki zihinsel araçlarla incelemek, bir dereceye kadar onu rahatsız etmeyi ve yok etmeyi içerir. Dolayısıyla mantık burada ve şimdi durmamı talep ediyor. Ancak yayıncıma karşı sözleşmeden doğan yükümlülüklerimin yanı sıra daha derin bir şey beni devam etmeye teşvik ediyor. Gerçek şu ki, bu adamlara ve onların içinde erimeyi arzuladıkları sessizliğe bir sevgi duyuyorum; üstelik, günümüzde onları yeniden arayan ve yaşatan bir duyarlılığın, bir tavrın, çağımızın bir yeraltı akımının var olduğunu bilmekten mutluluk duyuyorum. Kader paradoksu, tarih dışının her zaman tarihi takip etmesini, toplum karşıtlarının toplumları varsaymasını ister. Hala şu soru aklımızı kurcalıyor: Neden yüzyıllar boyunca insanlar bir şeye Hayır demek için bir araya geldiler? Bu şey çok zaman aldı...

--- SAYFA 43 ---

43 biçimler değişiyor - son elli yılda ağırlıklı olarak siyasi - ama aynı şekilde farkındalığımız ve protestolarımız bile parçalanmış durumda. Bu yabancılaşmanın ilk yazılı olmayan yasasıdır ve bunun bilincinde olmamız gerekir: HAYIR dediğimiz şey asla gerçek düşmanımız değildir, yalnızca üzerimize ve içimize düşürdüğü gölgedir. Simon Magus'un ölümünden sonra belirli sayıda öğrenci onun öğretisini sürdürdü. Bunlardan ikisinin ismini biliyoruz: Menander ve Saturninus. Ancak müritler çok güçlü bir terimdir. Aslında her biri kendi yolunu izledi, Simon'un ortaya koyduğu kılavuzlardan ilham aldı, ancak onları tamamlanmaya doğru itti, hatta onlardan saptı. Çünkü Gnostisizmin kendisi bize, fikirlerin tarihinin nihai olarak yazıldığı yanlış kriterlere bağlı kalmamamızı öğretir. Ne kiliselere, ne dogmaya, ne de dini konseylere sahip olan Gnostisizm, hepsi bir bütünün parçasını oluşturan birden fazla yolda gelişmeyi başardı. Her zaman dogmanın sapkınlığa karşı zafer kazandığı Hristiyanlık tarihinin aksine, Gnostik tarih tüm farklı akımları hesaba katmalı ve birini diğerine zarar verecek şekilde kayırmaya karşı korumalıdır. Gnostisizm'de sapkınlık diye bir şey yoktur; Gnostisizm'in özünde bölücü değil, somutlaştırıcı bir güç olması düşünülemez. Ve böylece Menander ve Saturninus Simon'un çalışmasına devam ettiler ama buna kendi meditasyonlarını da eklediler. Ustanın ölümünden yaklaşık bir yüzyıl sonra Antakya'da öğretmenlik yapan Saturninus'un hatırı sayılır bir taraftar kazanmış olduğu görülüyor. Yukarıda verilen insanın yaratılışının ayrıntılı tanımını, diğer şeylerin yanı sıra, ona borçluyuz ve bu dünyaya yabancı olan gerçek Tanrı'ya 'bilinmeyen Baba' adını veren de oydu. Öyle görünüyor ki, dünyadan sorumlu olan kötü tanrıların, aşağılık Aeon'ların - ve onlara Arhontlar adını verdi - yedi gezegenden başkası olmadığı fikrini ona borçluyuz. İbrani kozmolojisi, gezegenleri zaten ölü yıldızlar olarak değil, canlı varlıklar olarak, parlaklıklarının sözde Her Şeye Gücü Yeten'in ihtişamını kutlayan baş melekler olarak tanımlamıştı. Gnostisizm bu vizyonu korur ancak anlamını tersine çevirir: Bu yaşayan gezegenler, bu alevli baş melekler, kendi ihtişamlarını kutlamak için üzerimizde parlıyorlar. Onlar, alt göklerdeki egemenlik alanlarını gaspçılar olarak işgal ediyorlar ve lanetli yaratıkları üzerinde hüküm sürüyorlar. Saturninus, gök cisimleri olan gece kötü niyetli kişilerin ve ruh hırsızlarının yaşam alanı olan bu saçma sapan yıldızlarla süslü cennetin sapkınlığına bakışlarını çevirdiğinde, gözlerinde en ufak bir hayranlık ya da mutluluk parıltısı yok. Yıldızların dolup taşan çokluğunda yanan ızgarayı gördü

--- SAYFA 44 ---

Dünyadaki hapishanemizi ve gezegenlerin baskıcı kürelerinde gezegensel tutukluluğumuzun gardiyanlarını engelleyen 44. Ancak Gnostisizm tam anlamıyla çiçek açtığı yer Suriye, Filistin veya Samiriye'den ziyade Mısır'dadır. Orada, ikinci yüzyılın başından itibaren olağanüstü bir hızla geliştiğini görüyoruz; tarihin büyük nabız atışlarının boğuk davullar gibi çarptığı, tanrıları, kültürleri, din değiştirmeleri ve vazgeçmeleri doğurduğu o garip, karışık yüzyılda, özellikle de tüm karışıklığın coğrafi merkezi olan, aynı zamanda fikirlerin büyük kaynağı olan İskenderiye'de. Pota, yanan cam, harç ve yüksek fırın; tüm göklerin, tüm aletlerin, tüm görüntülerin karıştığı, damıtıldığı, aşılandığı ve aktarıldığı hareketsiz yer: ikinci yüzyılda İskenderiye böyleydi. Nereye bakarsanız bakın, tarihi herhangi bir bakış açısından veya düzeyden sorgulayın; orada tüm ırkların (henüz gelmemiş olan Çinliler hariç), tüm kıtaların (Afrika, Asya, Avrupa) ve tüm çağların (kutsal alanları orada korunan Eski Mısır, Atina ve Roma, Yahudiye, Filistin ve Babil çağları) temsil edildiğini bulacaksınız; tüm bu unsurlar Delta'nın bu düğümünde, insanlar için akciğerler ve bir ağaç için dallar ne ise nehir için de o olan bu şehirde toplanmıştır: nefes aldıkları yer ve ilhamlarının kaynağı. Kuşkusuz bu görüntü ancak sonradan bakıldığında şekilleniyor. O dönemde İskenderiye'ye giden yabancılar ilk başta kafa karışıklığından, inanç ve dinsel törenlerin tarif edilemez bir karışımından, anarşiden ve tüm kesinliklerin dağılmasından başka bir şey görmediler. Tarihin çorak bir yerinde sonuncu olduklarını, tüm bu çelişkilerin ağına karışmış olduklarını, bu uyumsuz inançların girdabına kapılmış olduklarını hissediyorlardı. ' . . . Burada Hristiyan olduklarını iddia eden Piskoposların Serapis'e saygılarını sundukları görülüyor. Matematikçi, haruspex veya alypte olmayan tek bir rahip - Samiriyeli, Hristiyan veya Yahudi - yoktur. Patrik Mısır'a geldiğinde herkesi mutlu etmek için hem İsa'ya hem de Serapis'e ibadet eder. . . İmparator Hadrianus arkadaşı Konsolos Servianus'a şöyle yazar: Hadrianus'un şehri ziyaret ettiği sıralarda (yaklaşık olarak MS 130) İskenderiye'de en ünlü Gnostik öğretilerinden birkaçını buluyoruz: Basilides, Carpocrates, Valentinus. Başlangıçta bir gerçeği belirtelim: Zaman zaman Roma'ya, Yunanistan'a, Kıbrıs'a seyahat etseler de artık gezgin peygamber değillerdir. Bundan böyle Gnostisizm şehirlerde, özellikle de zengin ve verimli bir toprak bulduğu İskenderiye Şehri'nde yerleşik hale geldi. Çünkü burada tüm sistemler buluşuyor, omuz omuza veriyor veya birbiriyle çatışıyor: Mısır, Yunan ve Roma paganizmi, Kıpti Hristiyanlığı, Yahudilik, Yeni Platoncu felsefeler, Hermetizm ve bazıları

--- SAYFA 45 ---

45 geçici senkretizmlere karışırken diğerleri, özellikle de Hristiyan mezhepleri bölünmeye, dağılmaya ve ayrılmaya eğilimlidir. Gnostiklere göre ayrılık, bölünme ve dağılma, özellikle yabancılaşmanın dünyevi işaretleridir. Basilides, Carpocrates ve Valentinus iyi buldukları her şeyi nereden buluyorlarsa oradan alırlar. Ancak burada Gnostisizmin çeşitli kaynaklarını ve kökenlerini aramak niyetinde değilim. Benim gözümde önemli olan kaynak değil, haliç, çıkış, büyük Gnostiklerin özel öğretisidir. Gnostisizm gibi bir doktrin, daha önceki sistemlerden alınan çeşitli malzemeleri bölüştürerek, bir miktar yardımcı madde ekleyerek, onu ezerek ve tüm karışımı İskenderiye'nin büyük fırınında veya potasında pişirerek yaratılamaz, canlandırılmaz. Gnostisizmin kaynakları sorusu üzerine yazılan tüm araştırmalar, yazılan kitaplar sorunun yalnızca bir yönüne ışık tuttu: Hristiyanlığın, Yahudiliğin, Neo-Platoncu felsefenin, Stoacılığın, Epikurosçuluğun, Sinizmin ve Hermetizmin Gnostisizme hizmet ettiğini gösterdiler. Ancak mesele şu ki: Gnostisizm sadece sistemlerin aceleyle bir araya getirilmesinden ibaret değildir. Bu ilk bileşenler bir kez birleştirildiğinde ve kaynaştığında, Gnostisizm'in kendisi yeni bir maddedir, mutant bir düşüncedir, doğduğu anda kökenlerini geride bırakan ve inkar eden bir yaratımdır. Aslında tarihini mantıklı bir sonuca itmekten ve kendini inkar etmekten çekinmiyor. Böylece, Gnostisizmin ilk İskenderiyeli ustalarından biri olan Basilides, illüzyon'u dünyanın kökenine ve merkezine, kendi ruhumuzun kalbine yerleştirir ve onu yenmenin bir yolu olarak tam Cehaleti önerir. Hayır'ı, yokluğu, yokluğu, var olmayanı, gerçek olmayanı aramakta o kadar ileri giden, dilin bile bunu yorumlamaya gücü yetmediği bir düşünceyle, bir sistemle karşı karşıyayız. Far Basilides bize 'hiçbir şeyin olmadığı bir zaman vardı' diyor. Hiçbir şey söylemediğimde, hiçbir şeyin olmadığını kastetmiyorum; sadece, kabaca, bütünüyle hiçliğin kendisinin var olmadığını kastediyorum.' Bu baş döndürücü hiçlik -ki yine de hiçbir şey olmadığını söylemek için düşünmek ve yazmak gerekir ki, çünkü hiçbir şey olmayan bir şeyin varlığını ortaya koyduğumu söyleyerek, düşüncenin hemen kuruyup battığı, bu kusurlu hecelerle, bu her şeye gücü yeten N-O-T-H-I-N-G harfleriyle su ile tıkanmış kelimelerin bu baş döndürücü hiçliği, Basilides bu hiçliğin olumsuz imalarını analiz etmeye giriştiğinde daha da şaşırtıcı hale gelir. O halde hiçbir şey yoktu, ne madde, ne madde, ne maddesiz varlıklar, ne basit varlıklar, ne bileşik varlıklar, ne anlaşılır varlıklar, ne hisseden ne de hissetmeyen varlıklar, ne melek, ne insan, ne tanrı, ne de mutlak olarak adlandırılabilen veya algılanan varlıklardan herhangi biri.

--- SAYFA 46 ---

46 duyular yoluyla ya da zeka aracılığıyla.' Tanrı'nın kendisinin -merakla ama kusursuz bir mantıkla- çağrılmadığı noktaya kadar. Ama eğer Tanrı var olmayansa ve hiçbir şey mevcut değilse, dünya nasıl oluştu? Burada yine kelimelerin hapishane parmaklıklarıyla karşılaşırız. Basilides şöyle devam eder: "Olmayan, dünyayı yaratmak istemiştir." Kendimi anlaşılır kılmak için "istiyorum" kelimesini kullanıyorum ama aslında hiçbir düşünce, hiçbir arzu, hiçbir duygu yoktu. Ve var olmayan Tanrı, var olmayanın dünyasını yarattı.' Düşüncenin, dilin ihanetine karşı durmadan mücadele ettiği, bir kelimenin yazıldığı anda ona karşı çıkıldığı ve reddedildiği bu aşamada, dünya süreci beklenmedik biçimler alır. İnsan, olmayanın karşısına nasıl çıkabilir? Etrafımızı saran her şeyin gerçekte gerçek dışı, bir yansıma, bir yanılsama, çarpık bir ayna, bir hayalet olduğu kadar bütünsel bir yanlış anlamının kalbinde insan nasıl yaşayabilir? Burada Basilides, dünyanın bütünlüğünü, sözde canlıların gezegensel uykusunun doğurduğu kozmik bir fantazi düzeyine çıkarıyor. Çünkü yalnızca uyku bizi rüyayı gerçek olarak kabul etmeye sevk edebilir. Basilides dünyanın bir yanılsama olduğunu söylerken, içinde yaşadığımız dünyanın var olmadığını (var olduğunu varsayıyorum) değil, bir yanılsama biçiminde var olduğunu kastetmektedir. Bu, henüz yaratılmamış, yaratılmamış başka bir dünyanın serapidir, her ne kadar Tanrı olmayanın olmayan beyninde gizli bir halde mevcut olsa da ve insan kendine, seraptan kaçarak ve aynı anda hem dünyamız hem de gökyüzümüz olan yanıltıcı aynadan geçerek, insanlığın tüm bilincini uyandırarak bu dünyayı hayata geçirmenin, maddileştirmenin belki de Gnostiklerin belirlenmiş görevi olup olmadığını sorar. Başka bir yerde, daha kesin bir örnekte, Basilides'in radikalizminin onu ne kadar ileri götürdüğünü görülebilir. Bazı eski filozoflar -Yunanlılar ve Hristiyanlar- Tanrı'nın doğası gereği anlatılamaz olduğunu söylediler. Öyle değil diyor Basilides, çünkü bir şeyin anlatılamaz olduğunu söylemek ona bir varoluş ve bir koşul kazandırmaktır. "Açıklanamaz bile olmayan ve bu nedenle olası herhangi bir ismin ötesinde olan şeyler vardır" diye açıklıyor. Ve böylece, Basilides düşüncesinin en uç noktasında, oldukça doğal bir şekilde, adlandırılmaz olanla değil, onu tasavvur etmenin bile imkansızlığıyla karşı karşıya kalınır, kısacası Sessizlik ile karşılaşılır. Sessizlik. Burada Gnostik öğretinin tam kalbindeyiz. Basilides'in Hristiyan rakiplerinin ifadelerinden, onun öğrencilerine beş yıllık bir sessizlik dayatarak Pisagor örneğini takip ettiğini biliyoruz. Belki bu sessizlik sadece müritlerle sınırlı değildi, ustayı da kapsıyordu. Basilides ve okulu hakkında çok az şey biliniyor ve onun tam olarak nasıl öğrettiğini hayal etmek imkansız. Ama bu kuralı uygulayan tek öğretmen o olsa bile

--- SAYFA 47 ---

47 çileci sessizlik disiplini, bu gerçek hala açıklayıcıdır. Sessizlik, dünya yanılışına karşı mücadele etmenin en saf ve en zor yollarından biridir. Çünkü bu sessizlik yalnızca sesin yokluğu, kelimelerin durması değildir; bu, öğrencinin içinde uyanmanın - ima ettiği sürekli uyanıklık durumu yoluyla - yüksek bir farkındalığın, ruhu güçlendirecek bir düşüncenin ateşlenmesinin aracı olmalıdır. Konuşmanın reddi hiper-bilincin zaferine yol açar. Şiddete başvurmamak gibi çekimser kalmak da bir silaha dönüşür. Basilides'in öğretisinin bizi götürdüğü pratik yollar şimdiden fark edilebilir: Bu dünya var olmayandan oluştuğu için, ona karşı onu inkar ederek, özellikle de sessizlik yoluyla savaşmalıyız. Bu dünyanın gürültülerine, konuşmanın geçici ses dalgalarına, evrenin gürültülü ve aldatıcı biçimde baştan çıkarıcı maddesine, daha sonra bir tür anti-maddeye dönüşen sessizliğimizle karşı koyacağız. Kullanacağımız başka bir silah daha var. Bilme arzusu, dünyanın sahte ve geçici biçimlerinin ötesinde arama yapma ve onları harekete geçiren gerçek mekanizmaları keşfetme arzusu şüphelidir. Çünkü yanılışlarla dolu bir dünyada bilginin kendisi de yalnızca yanılışma olabilir mi? Araştırdığımız şeyler yalnızca yansımalar, hayaller, hayaletlerdir. Mantiğin kendisi etkisiz hale gelir, çünkü o boşluğun mantığıdır. Çoğu durumda, insan beyni dediğimiz seraplar labirentinde anlamsızca dönen rölantide çalışan bir motordan başka bir şey değildir. Bizi kurtuluşa giden kraliyet yoluna götürebilecek olan şey, Sessizlik ile birlikte yalnızca Cehalettir. Kuşkusuz, Basilides'in bilginin bu toptan reddini bir dereceye kadar yumuşatması gerekiyordu. İçimizde yankılanan, şüphelerimizi defalarca tekrarlayan bu birbirini takip eden olumsuzlukların tuzağına düştüğü için uzlaşmak zorunda kaldı. Onun İnciller ve bazı kasideler üzerine yirmi dört tefsir kitabı yazdığı ve müritleri için mistik bir kült başlattığı söylenir - ki bu da açıkça gizemlerin bilgisini gerektirir. Ama 'pratik tavsiye' diyebileceğimiz şeyi de ihmal etmedi. Bunun alabileceği biçimi hayal etmek zor değil. Gerçekliğin aldatmacaları, tüm Kiliselerin ve kurumların sahtekarlığı, yasaların, inançların ve tabuların saçmalığıyla karşı karşıya kaldığında, çok basit bir ahlak öneriyor: ahlaksızlık. Böylece, hem Hristiyanlara hem de Gnostiklere karşı ilk zulümlerin başladığı bir dönemde (Romalılar ikisi arasında en ufak bir fark göremiyorlardı), Basilides, onlardan kaçmak için kişinin inancından vazgeçmesinin doğal ve gerekli olduğunu ilan eder. Aynı şekilde, cinsel arzu da onu toplumsal olarak kabul edilebilir kalıplara yönlendirmeyi amaçlayan geleneklerle zincire vurulmamalı; duygusal ya da evlilikle ilgili bağlar olmaksızın, kendi adına özgürce tatmin edilmelidir. Bu, Basilides'in özgür cinsel birleşmeyi vaaz ettiği anlamına gelmez.

--- SAYFA 48 ---

48 insanın acılarına tek çare. Kendisi kişisel olarak bakıldığında, Gnostik bir metinde "seçilmiş kaplar" olarak adlandırılan kadınlarla sarhoş olmuş bir satir gibi görünmüyor. Sessizlik çilesinden geçmiş olan inisiyelere muhtemelen çileciliği tavsiye ediyordu. Diğerlerine, sıradan öğrencilere veya sadece dinleyicilere, en iyi olduğuna karar verdikleri yolu seçme özgürlüğünü bıraktı. Çağlar boyunca neredeyse tüm ezoterik grupların ve mistik toplulukların aksine, Gnostikler ilk başta herhangi bir ahlaki kural veya yasak ortaya koymadılar. Öyle görünüyor ki, daha çok, her insanı, ne çileciliğe ne de zühdsüzlüğe bağlı kalmadan, kendi yaşam tarzını sürdürürken öğretiyeye katılma konusunda özgür bırakmayı amaçlıyorlar. O halde, davranış kurallarına karşı o soylu kayıtsızlığın, çağdaşlarını bu kadar skandala sürükleyen tüm kurumsallaşmış sistemlerden radikal özgürleşmenin ilanını Basilides'te görüyoruz. Kişi Gnostik metinleri ve bunların Aeon'lar, Arhontlar, var olmayan Tanrılar, Doğurulmamış, ilksel Çiftler, bölücü çemberler, kısırlaştırıcı gezegenler ve yakıcı ateşlerle dolu kozmolojilerini okuduğunda bariz bir çelişkiyle karşılaşır: bir yandan bu yazılar tanıdık toprakları (mitoloji alanını) kateder ve diğer pek çok metin gibi her zaman bir takım arketiplere ve tüm psikanalitik unsurlara indirgenebilir. yorumlar. Ancak öte yandan, bu fantastik sistemler, bu organize halüsinasyonlar, çoğu zaman zar zor anlaşılabilen bu ustaca yapılar, tutarlı bir öğreti ve son derece homojen bir ahlak - ya da tercih ederseniz ahlaksızlık - için motor yatağı ve motivasyon görevi gördü. Gnostik düşüncelerle karşılaştırıldığında Yaratılış ve İncillerin göz kamaştırıcı derecede açık ve basit olduğu oldukça açıktır. Peki, bu karmaşıklığın, dünya tarihini bir absürt trajediler zincirine, bir dizi belirsiz neden ve sonuca, Arkonlar ve Güçler, sayısız Varlıklar dizisinin ortasında dönüştüren bu sürekli inceliklerin arkasında ne gizli? Şu son derece basit ifadeyi ifade etmek için bu kadar çok tiyatro oyunu sahnelemek, bu kadar ağlamaya ve dış gıcırdamasına, bu kadar çok düşmeye ve bu kadar pişmanlığa, Arhontlar ve Aeonlar adına bu kadar entrika ve sapkınlığa gerek var mıydı: Gerçek hayat başka yerdedir? İtiraf etmeliyim ki bu zorlu soruya nasıl cevap vereceğimden emin değilim. Ancak bu adamlara duyduğum sempati ve sadakat ve onların fikirleri beni teşvik ettiği için bir girişimde bulunacağım. Keşke sadakatim tam olsaydı ya da en azından çoğu zaman yanıltıcı ve her zaman çok sıkıcı olan o kehanet metinleri yüzünden hüsrana uğramasaydım. Ancak Basilides'in kozmolojisinden, Romalı Hippolytus'un alıntılardığı ve dünyanın yaratılışı hakkındaki makalesinden alınan bir pasajı ele alalım:

--- SAYFA 49 ---

49 'Sonra büyük Arhont'un Oğlu, Hebdomad Arhontu'nun Oğlu'nun ışığını aydınlattı; sonra Hebdomad Arhontunun Oğlu aydınlandı ve ilk koşuşta hemen korktu ve hatasını itiraf etti.' Bu pasajda (hatırladığım kadarıyla çok daha uzun bir alıntıdan bir alıntı) hemen göze çarpan şey, bir sapmanın, bir hatanın yaratılış sürecine neden ve nasıl girdiğini açıkladığı varsayılan ardışıklıkların ve ardışık nedenselliklerin karmaşıklığı, saçmalığıdır. Basilides'in kullandığı terimler: Hebdomad (yedi alt dairenin toplamı), Evlatlık (var olmayan Tanrı'nın bir yayılımı, üç bölümden oluşur: biri ince, biri yoğun, üçüncüsü saf olmayan), günümüzde belirsizdir, ancak onun zamanında nispeten yaygındı ve Gnostik veya diğer birçok düşünür, o dönemde, örneğin Mesih'in insani ve ilahi doğası üzerine spekülasyon yaparken bunları kullandı. Ancak burada kişinin kendine, -görüldüğü kadarıyla tamamen keyfi, hatta çılgın bir zihnin saçmalıkları- aslında, açıklamayı iddia ettiği kendi içinde karmaşık gizemlerin bir yansıması olup olmadığını sorma hakkı vardır: dünyanın doğuşu, yaşamın maddi yapısı, bilincin varlığı ve bunlarla gerçek Tanrı'nın anlaşılır dünyası arasındaki ilişki. Bu sorunların basit hiçbir tarafı yoktu ve Kilise Babalarının en makul olanları bile sıklıkla bunlar hakkında son derece anlaşılması güç açıklamalara girişiyordu. Sonuçta bizim burada ilgilendiğimiz şey, bilinmeyi açma, kanunları, yapıları, yönetici güçleri kavrayamadığımız bir dünyayı kavrama çabasından başka bir şey değil. Ve bu nitelikte bir sorun insan aklına sunulduğunda, onu açıklığa kavuşturma, karmaşık ve çelişkili veriyi birleştirme girişiminin, sıradan bir insanın kavramakta zorlanacağı terimlerle ifade edilmesi tesadüf değildir. Başka bir örnek vereyim, daha da önemlisi, bu kitabı okurken tesadüfen bana açıklandı. Max Planck, birkaç yıl önce yayınlanan Modern Fiziğin Işığında Evren adlı eserinde, fizikçilerin yaptığı araştırmalar sonucunda ortaya attığı yeni dünya vizyonunu dikkate alıyor ve şu satırları yazıyor: 'Kuantum Teorisi, enerji ile frekans arasında bir denklemin bulunduğunu öne sürüyor. Eğer bu varsayımın açık bir anlamı olacaksa, yani atıfta bulunduğu sistemden bağımsız bir anlamı olacaksa, o zaman görelilik ilkesi bir momentum vektörünün bir dalga üyesi vektörüne eşdeğer olmasını gerektirir; başka bir deyişle, momentumun mutlak miktarı, normal ile çakışan bir dalganın uzunluğunun tersine eşit olmalıdır.'

--- SAYFA 50 ---

50 momentumun yönü.' Bu metnin teorik olarak anlaşılması, kolayca inanılacağı gibi, yalnızca jargona önceden giriş yapılmasını ve yeni fiziğin verili verilerini değil, aynı zamanda ve her şeyden önce, yenilikçi bir hipotezin daha önceki sistemlerin tamamen yeniden düşünülmesini gerektirdiği ve maddi evrenin gizemine yöneltilen soruların hem karakter hem de anlam bakımından değiştiği bir zihinsel tutumu, çağdaş fiziğin tutumunu gerektirir. Çalışmalar, insanlar ve metinler arasında kesin bir paralellik kurmak istemeden, çünkü aralarında makul bağlantıların olduğu söylenemez, hala Gnostiklerin yenilikçi vizyonunun, ona yalnızca yapısı açısından bakmadan, aynı şekilde yorumlanması gerektiğine inanıyorum. Bir Aeon'un doğası, davranışı ve göksel yörüngesi hakkında bir bilince ulaşmak için kişinin, önceki sistemleri devirme eğiliminde olan ve kesinlik yerine olasılık sunan özel bir tutuma sahip olması gerekir; dahası, 'Aeon' kelimesi meslekten olmayan kişilere Elektronun, Nötron'un veya büyük Pozitron'un bir tür atasından bahsettiğimizi ima eder. Paradoksal olarak, içinde yaşadığımız dünyanın doğasını ve kaderini rasyonel terimlerle anlama ve açıklama konusunda çok gerçek bir ihtiyaç nedeniyle Gnostikler, kendi çağlarının hipotezlerini bir sıçrama tahtası olarak kullanarak mitolojik sistemler alanına saptılar. Modern fizik dünyasına bu anlık dalışı, yalnızca Gnostik ustaların zahmetli bir şekilde inşa edilmiş sistemlerine küçümsemenin ne kadar kolay olduğunu göstermek için yaptım; bu, günümüzün Gnostikleri Einstein, Planck ve Heisenberg'in herhangi bir metniyle karşılaştığında çağdaş bir meslekten olmayan kişinin yapmaya meyilli olduğu şeydir. Hristiyan yazar Aziz Irenaeus, kozmolojisi tuhaf bir şekilde anlaşılması güç olan Gnostik Valentinus'un bir metninin esprili ve ilham verici bir parodisini bize verirken tam da bunu yapıyor: ". . . Özden arındırılmış, anlaşılır bir ön-ilke, bir proutundity vardır. Bu prensipte kabakgillik adını verdiğim bir özellik yatıyor. Bu Cucurbitacy'de Absolutelyvoid adını verdiğim bir özellik var. Bu Kabak ve bu Mutlak-boşluk, her yeri görünen, yenilebilir ve lezzetli bir meyveyi yaymadan yayılmıştır: İlik. Bu İlikte aynı güce sahip bir erdem bulunur: Kavun. Kabak ve Kesinlikle Hiçlik, İlik ve Kavun, Valentinus'un halüsinasyon yaratan çok sayıda kavunu yaydı.' O halde Valentinus'a ve onun halüsinasyonlu kavunlarına geçelim. Bu amaçla İskenderiye'ye dönüyoruz. Bu hararetli faaliyet şehrinde, Gnostikler aslında Aeon'lar, Evlatlıklar ve az ya da çok halüsinasyonlu 'kavunlar' ile meşgul olan aktif olmayan uzaylılar olarak görünüyorlar. Hristiyan yazarların, kendilerinde bulunan bilgileri bize veremeyecek kadar iffetli olmaları üzücü.

--- SAYFA 51 ---

Gnostiklerin yaşamı ve günlük davranışlarıyla ilgili 51. İskenderiye çevrelerinde bir Basilides ya da Valentinus'un ne kadar güçlü bir takipçi kitlesine sahip olduğu konusunda hiçbir fikrimiz yok. Kesinlikle şehrin Yunan veya Helenleşmiş çevresi dışında herhangi bir çevre üzerinde çok az etkileri olmuş olabilir, çünkü o dönemde Basilides ve Valentinus gibi büyük Gnostik ustalar Yunanca ders veriyorlardı. İskenderiye'de eğitim gören ikincisi, daha sonra uzun yıllar ikamet ettiği Roma'ya gitti. Diğer Gnostik öğretmenlerin aksine Valentinus bir Hristiyan olarak başladı ve aslında rahipliğe girmeyi kıl payı kaçırdı. Ancak onun son derece alışılmışın dışında fikirleri önce güvensizlik, sonra da düşmanlık uyandırdı. Kiliseden kovuldu, Roma'yı terk etti ve bir mürit topluluğu kurduğu Kıbrıs'a gitti. Onun sistemi ve öğretisi hakkında söylenebilecek basit şey, seleflerinki gibi bunların çok belirsiz ve anlaşılması son derece zor olduğudur. Ancak bunun Hristiyan yazarların ne hakkında yazdıklarını anlayamamalarından veya yetersizliklerinden kaynaklandığı hipotezini gözden kaçırmamak gerekir. Kesin ve hemen fark edilen gerçek, Gnostik düşüncenin temel temalarının kendisine atfedilen Hakikat İncili'nde yeniden ortaya çıkmasıdır. Valentinus'un metninde, dünyanın kökenindeki baskın faktör artık Yanılsama değil, Hata'dır; bilinmeyen ve yabancı Baba'dan kaynaklanan ve gebelik aşamasında evrenin uçsuz bucaksız boşluğunda Unutulma, Acı ve Dehşeti doğuran bir Hata. Onlardan doğuyoruz, Onları içimizde taşıyoruz ve bu nedenle Valentinus, Hatanın, Unutuşun, Acının ve Terörün meyvesi olan bu dünyayı Eksiklik dünyası olarak adlandırıyor. İnsanın kaderi olan gezegensel rahatsızlık olan yalnızlık ve mahvolma duygumuz, kusurlu tohumları ve prematüre varlıkları olgunlaşmamış bir dünyaya fırlatan bu orijinal Hatadan kaynaklanmaktadır. Yolsuzluk ve yoksulluk belirtileri altında yaşıyoruz. Her şeyden yoksunuz: İlahi oksijenden, hiperkozmetik ateşten ve hepsinden önemlisi, hiper dünyanın üst bölgelerinde tek başına ihtişam içinde kalan hakikatten. Hem maddi hem de kozmik olan ve hareketsiz maddenin en somut işareti olduğu ölüm dünyasında yaşıyoruz. Ve ancak onu parçalara bölerek, dağıtarak, azar azar eriterek, bu dünyanın tüm maddesini öyle ya da böyle tüketerek insan, kendisini Hata çemberlerinden kurtarmayı başaracaktır. Valentinus müritlerine şöyle der: "Ölümü tüketmek ve yok olmasını sağlamak için aranızda paylaşmalısınız ki, ölüm sizin içinizde ve sizin aracılığınızla ölebilsin." Bu fikir, Gnostik mezheplerin çoğunun inançlarında yeniden ortaya çıkıyor ve maddenin, sperm ve arzu kisvesi altında çılgınca 'tüketilmesini' haklı çıkarıyor.

--- SAYFA 52 ---

Bunların arasında 52. Her halükarda Valentinus'un müritlerinin davranışlarını belirleyen şey bu fikirdir. Bu dünyanın düşman maddesini tüketerek, sevgiyi, eti, en şehvetli ve şehvetli zevkleri tüketerek ve insani duyuları (madde ile yaşam arasındaki bağlantı noktaları) derinden bozarak, maddeyi tüketeneceğiz ve böylece gerçeği ve son ölümsüzlüğümüzü yeniden keşfetmemize, Valentinus'un kendi terimleriyle yok edilemez varlıklar olmamıza izin verecek üstün bir duruma ulaşacağız. Çünkü her ne kadar yolsuzluk potası, Hata dışkısı olan bu dünya, ölümsüzlüğün tohumlarını taşıyor ve uzaktaki Tanrı'ya, yaşayan Aeon'a, her şeyin doğru Modeli'ne belli belirsiz bir benzerlik taşıyor. Valentinus bize açıklayıcı bir karşılaştırma yapıyor: 'Portre canlı modelden daha aşağı olduğu için, bu dünya da yaşayan Aeon'dan daha aşağıdır.' Bu dünyanın karmaşık görüntüleri aracılığıyla yeniden keşfetmemiz gereken kişi, Tanrı'nın gerçek özelliklerine sahip bu modeldir. Üstelik Valentinus da Platoncu şemadan yola çıkarak bu özgürleştirici "tüketimin" farklı aşamalarının izini sürenler arasında yer alıyor. Tam dipte, Hatanın yarattığı çöplerin biriktiği uçurumun içinde bizim etten ve maddeden oluşan dünyamız var. Tüm yaşamları boyunca onunla özdeşleşen ve kendilerini özgürleştiremeyen, onun varlığını hiçbir şekilde hafifletmeden onun varlığına katılan insanlar, sonsuza kadar hylics veya maddi insanlar olarak kalacaklardır. Onlara uzak kurtuluş yoktur. Onların kaderi kesin bir yozlaşma, etten olan her şeyin kaçınılmaz sonudur. Bunun üzerinde, kurtuluşa doğru tırmanışın ilk adımı olan, maddeden oluşan ancak hafifletilmiş ve rafine edilmiş iki Hava ve Eter çemberi vardır. Maddeyi tüketerek, yani hafifletip süzerek, kendisine bir ruh yaratacak kadar dönüştürerek psişeye dönüştürmeyi başaranlar bu halkalara ulaşabilirler. Bu, insanların ikinci kategorisidir: medyumlar. Ancak eğer bu ruh hakikatten kopmuşsa, sadece bir ruha sahip olmak yeterli değildir. Kendini mükemmelleştirmek, en büyük prangalardan sonsuza kadar kurtulmak için kişinin Gerçeğin nerede olduğunu bilmesi gerekir. Kişinin irfana sahip olması gerekir. Ve burada üçüncü ve kesinlikle en nadir insan kategorisiyle karşı karşıyayız: maneviyatçılar veya pnömatikler, başka bir deyişle Gnostikler. En yüksek çemberi, Pneuma'nın ya da Ruh'un çemberini kazanacaklar. Belki de bu hiyerarşi aynı zamanda Valentinus'un müritlerinin ulaştığı farklı inisiyasyon aşamalarına da karşılık geliyordu. Söylemesi zor. Bilinen tek şey, Valentinus'a göre insanın üç durumunun da gündelik dünyada tanımlanabileceğidir: Hylic'ler, gerçek din konusundaki bilgisizlikleri nedeniyle maddeye batmış paganlardı; medyumlar, İsa Mesih'in lütfuyla ilk vahiy alan ancak onun gizli öğretisi ve vahiy konusunda hâlâ cahil olan Hristiyanlardı.

--- SAYFA 53 ---

53 Gerçeğin derin doğası, yalnızca marifet yoluyla erişilebilir. Pnömatikler kendilerini Hristiyanların üstünde konumlandırıran Gnostiklerdi. Kesin olan bir şey var -ve bunu Valentinus'un takipçisi ve Flora'ya Mektup'un yazarı olan Ptolemy'nin öğretisi aracılığıyla biliyoruz- ve o da, havarilerin gözünde pnömatik duruma ulaşan herkesin maddi doğanın zincirlerinden ve yozlaşmalarından tamamen kurtulmuş olduğudur. Ona göre her şey mübahtı, çünkü ruhu bundan böyle kendisini aşağıdaki dünyaya bağlayan göbek bağını kesmişti. Bu, Aziz Irenaeus'un aktardığı Ptolemy metinlerinden birinde açıkça ifade edilmektedir: 'Maddenin kendisi kurtarılamadığından maddi insanın (hylic) kurtarılması imkansız olduğu gibi, pnömatik adamın da, ne yaparsa yapsın, lanetlenmesi imkansızdır. Ve tıpkı altının en kara çamurun derinliklerinde güzelliğini koruması ve onun tarafından lekelenmemesi gibi, Gnostik de hiçbir şey tarafından lekelenemez ve pnömatik özünü kaybedemez, çünkü bu dünyadaki olayların onun üzerinde artık hiçbir etkisi olamaz.' Ve burada Aziz Irenaeus, maddi eylemleriyle ilgili olarak Gnostiklerin oy kullanma hakkının doğasını biraz ayrıntılı olarak belirtiyor: '. . . Bunların en mükemmeli de, hiç utanmadan, haramları işler. Putlara sunulan yiyecekleri yemekten çekinmezler. Bütün pagan festivallerine katılıyorlar. Hatta birçoğu, hem insan hem de Tanrı için tiksindirici olan canavar ve canavar arasındaki kavgalara ve insanların birbirleriyle ölümüne dövuştüğü o tekil dövüslere bile katılıyor. Diğerleri ise bedenın zevklerine kayıtsız şartsız düşkünlük gösterirler ve bedenın ete, ruhun da ruha dönüştürülmesi gerektiğini ilan ederler. Diğerleri ise inisiye olmaya çalıştıkları kadınları gizlice yağmıyor. Evli bir kadına aşık olan diğerleri, açıkça ve tereddüt etmeden onu kaçıır ve cariye yapar. Sonunda, ilk başta onunla bir kız kardeş gibi onurlu bir şekilde yaşıyormuş gibi davranan bazılarının maskesi düşer, çünkü kız kardeş, erkek kardeşinin işlerinden hamile kalır. Ve bu zulümleri ve küfürleri yaparken de, Allah korkumuzdan dolayı bu tür davranışlardan kaçındığımız için bize ahmak ve ahmak muamelesi yapıyorlar. Kendilerinin mükemmel, seçilmiş tohumlar olduklarını iddia ediyorlar. Tarif edilemez bir birlikteliğin sonucu olarak yukarıdan özel bir lütuf almış gibi görünüyorlar. İşte bu yüzden bize, kendilerini sürekli olarak cinsel birlikteliğin gizemine adamaları gerektiğini söylüyorlar.' Böylece, bu tek örnekte, Valentinus'un öykünücüsü Ptolemy'yi takip eden Gnostiklerin bilinçli ve bilinçli olarak özgür aşkı, baştan çıkarmayı, ensesti ve insanın çok isteyebileceği tüm gelenek ihlallerini uyguladığını görüyoruz. Ancak taniğin sert tavrına ve bu uygulamaların onda uyandırdığı gözle görülür dehşete rağmen, aklıdan bir şeyler çıkıyor.

--- SAYFA 54 ---

54 suçlama: birincisi, Gnostik'in, kendisinin yok edilemez, dünyanın yozlaşmalarına karşı dayanıklı olduğuna dair mutlak inancı (hiçbir şüphe gölgesi olmaksızın Lucifer'ci); ve ikincisi, hayatlarının vazgeçilmez bir parçası olan, ölümü ve onun tüm girişimlerini fetheden kraliyet yolu olan bu bariz kadın, seks ve Eros kültü.

--- SAYFA 55 ---

55 VII MUTLAK DENEYİM Dünyevi yasaların en saçma olanı, şunu söyleme cüretini gösteren yasadır: 'Komşunun karısına göz dikmeyeceksin' çünkü bu, topluluğu reddeder ve kasıtlı olarak ayrılığı seçer. EPIPHANES Bir Gnostisizm adlı kitabında Leisegang, İskenderiye mezhepleri ve dünyaya karşı genel Gnostik tutum hakkında şunları söylüyor: '... Aşktan ve onun sonuçlarından tiksime, onların doğa düzeyine yükselttikleri bir karşı-doğanın meşrulaştırılması, çabanın ortadan kaldırılması, yalnızca binde bir kişinin onları anlayabileceği hissi, megalomani, asosyal davranış, çöküşün karakteristik özellikleri.' Bu cümleyi tekrar okuduğumda, bugüne kadar gözümünden kaçan açıkça ortada olan bir gerçeğin farkına varıyorum: Ben de bir dekanım. Megalomani dışında -çünkü bu ayartmaya boyun eğdiğime inanmıyorum- bu metinde belirtilen tüm tutumlara sahip çıkıyorum. Bugün bunların eskiden sahip oldukları anlam ve aynı anlamlara sahip olup olmadıklarını bilmiyorum, ancak yukarıda alıntılanan eğilimlere ve bunların hayatta ima ettiği her şeye karşı bir aşinalık, hatta dayanışma duygusu hissetmekten kendimi alamıyorum. Eğer çöküş gerçekten de kişinin çağdaşlarına Gnostiklerin sorduğu can alıcı soruları sormaktan ibaretse; eğer bu, tüm sistemleri, yasaları ve kurumları yabancılaştırıcı bir mekanizmanın ürünleri olarak görmek anlamına geliyorsa; eğer nihai olarak, organize otoriteye karşı bir şüphe, reddetme ve itaatsizlik tutumunu ima ediyorsa, o zaman yaşasın çöküş! Kaçınılmaz olan karşısında bir teslimiyet ya da teslimiyetin sonucu olmaktan çok uzak, tam tersine entelektüel bir berraklık, çevrilmemiş taş bırakmayacak araştırmacı bir araştırma ve insanın şimdiye kadar önerdiği tüm felsefi ya da dini çözümleri sorgulamaya yönelik -şüphesiz kibirli- bir hırs olarak ortaya çıkıyor. Bir bakıma, bu radikalizm ve uzlaşmazlık, bunların pratik, gündelik ifadesi olan şok edici davranışlarla birlikte, Gnostisizmin başarısızlığının kökenindedir. Bu başarısızlık -en azından tarihsel ve kurumsal düzeyde- Gnostisizmin doğasına kazınmıştı. Gnostiklerin vaaz ettiği karşıt doğaya göre, olası tüm düzeylerde sürdürmeye çalıştıkları karşı-yaşam, tam da "var olmayı" ve kendisini bir kurum olarak kurmayı reddetmesi nedeniyle gücü tükenen bir sistemi veya bir anti-sistemi ima ediyordu. Bir çeşit alternatiften başka bir alternatif önermeden mevcut kurumları yıkmaya çalışmak

--- SAYFA 56 ---

Gnostikler, manik bir arzu patlamasıyla çok geçmeden yeterince açık olan bir gerçekle (her ne kadar bunu öngöremeseler de) çok geçmeden çarpışmak zorunda kaldılar ve bu da şudur: Toplum karşıtları bile, eğer dayanmayı umuyorlarsa, kendi yasalarını yeniden icat etmek zorundadırlar. Ancak kalıcı okulların kurulmasına pek önem vermeyen ve bu dünyanın ağır prangalarından kurtulmaktan başka amaçları olmayan Gnostikler, örgütlenmeye hiç önem vermediler ve kendilerini geçici olana adadılar. Kendi devrimlerini organize etmeye ve düzenlemeye yönelik her türlü girişime karşı duyulan bu içten hoşnutsuzluk, dünyevi olaylarda kaçınılmaz olan sonuçlara karşı korunmayı reddetmek, bu mezheplerin neden bu kadar kısa bir ömre sahip olduklarını ve neden doymuş bir atmosferde aniden oluşan bulutlar gibi birdenbire tarihten silindiklerini, ancak aynı anilikle tekrar yok olduklarını açıklıyor... mistik gökyüzünde dolaşan bulutlar. Çok fazla hata riski olmadan, İskenderiye'nin -deneyimle, marifetle, mesajlarla, okullarla ve mezheplerle doymuş şehir- her biri bir nesil boyunca ortaya çıkıp kaybolan, her biri kısa ve yoğun bir tarih, ilham verici bir mesaj ve kaçınılmaz bir ölüm taşıyan minik Gnostik mezhep sürülerini barındırdığını hayal edebiliriz. Bu, tarihlerinin ilginç ama şaşırtıcı olmayan özelliklerinden biridir: Yeni bir halkanın doğabilmesi için bir başkasının ölmesi gereken görünmez bir zincir gibi, kendini sonsuza kadar yeniden yaratması. Bana göre hiçbir şey bu kaçınılmazlığı Karpokratların tuhaf tarihinden daha iyi örnekleyemez. Bu mezhep İskenderiye'de Basilides ve Valentinus'la aynı zamanda aktifti, ancak ne yazık ki bu onlar hakkında daha fazla şey söyleyebileceğimiz anlamına gelmiyor, çünkü bu Gnostik ustaların figürleri o kadar belirsiz, o kadar belirsiz ve çağdaş yazarlar tarafından o kadar kabataslak bir şekilde özetlenmiş ki, onların ana amacı insanların kendilerini değil öğretilerini anlatmaktı, onların özelliklerini hayal etmek imkansız. Hiç şüphe yok ki, dış görünüşleriyle öğretilerini zaman zaman benimsedikleri Yunan filozoflarına benziyorlardı. Peki tam olarak nasıl giyindiler? Ne yediler? Nerede yaşadılar? Nasıl öğretiler? Pagan ya da Hristiyan hiçbir yazar bu konularla ilgilenmemiştir. Yandaşlarını Hristiyan vaizlerle aynı çevreden topladıklarını yalnızca dolaylı tanıklar aracılığıyla biliyoruz ve bu, ikinci yüzyılda yalnızca İskenderiye'nin kültürlü ve Helenleşmiş çevreleri anlamına gelebilir. Okullar söz konusu olduğunda kesin olan tek gerçek, kadınların sadece 'ortak' olarak değil, aynı zamanda başlatıcı ve başlatıcı olarak da okullarda önemli bir rol oynamış olmalarıdır. İskenderiye'nin üç büyük Gnostik üstadı arasında en ilgi çekici ve en dikkat çekici olanı öyle görünüyor ki Karpokrates'tir. Kefalonya adasının yerlisi olan Yunanlıydı; eşinin adı İskenderiye, oğlunun adı ise Epiphanes'ti. Epiphanes, gençliğinden itibaren Platoncu bir yaklaşımla yetiştirilmişti.

--- SAYFA 57 ---

Felsefeyi ve Gnostiklerin öğretilerini öğrendi ve çok geçmeden gerçek bir usta oldu. Erken gelişmişliği şaşırtıcıydı. Aslında on yedi yaşında öldü ve arkasında İskenderiyeli Clement'in uzun uzun alıntılıdığı Adalet Üzerine bir inceleme bıraktı. Cenazesi doğduğu adaya götürüldü ve burada ilahi törenlerle defnedildi. O halde bunlar, mezhebin kurucularının çağdaşları tarafından bize çağrıştırılan yegane tarihsel görüntüleridir: son derece aydınlanmış ve iyi bilgilendirilmiş bir çift ve onların ansiklopedik bilgiye ve erken gelişmiş bir dehaya sahip bir ergen olan oğulları ... Gnostik bir Rimbaud görüyoruz. Ruh göçü ve ruhların göçü ile ilgili olarak ileri sürdükleri oldukça tuhaf doktrini bir kenara bırakırsak, Karpokratların öğretisi diğer Gnostiklerinkinden özellikle farklı değildir. Bununla birlikte, Hristiyan yazarlar, uygulamalarına ilişkin bazı ayrıntılar hakkındaki bilgimizi ona borçlu olduğumuz için minnettar olmamız gereken bir öfkeyle onları parçalara ayırıyorlar. Mesele şu ki, Karpokratlar, Gnostisizmin temel ilkelerini mantıksal sonuçlarına (teorik ve pratik) kadar ittiler ve Carpokrates ve Epiphanes'in öğretisini tam anlamıyla uyguladılar. Onların gözünde bu dünya, gerçek Tanrı'nın iradesini ve niyetlerini tamamen kendi çıkarlarına çeviren aşağı düzeydeki meleklerin eseridir. Ve bu "niyet sapkınlığının" iki dikkate değer sonucu oldu: Birincisi, Tanrı'nın insana ve tüm canlılara koyduğu çiftleşme arzusunun doğallıktan çıkardığı ve onu toplum geleneklerinin kölesi haline getirdi; ikincisi, bu dünyanın parçalı yasalarını oluşturarak ilahi Yasayı yok etti. Bu öğretinin mantıksal sonucu açıktır: Arzunun saf kaynağını ve gerçek Yasayı yeniden keşfetmek için, Karpokratlar bu aşağılık dünyanın sahte yasalarını her yerde ve mümkün olan her durumda ihlal etmek zorundaydılar. Burada ahlaksızlık rasyonel bir sistem statüsüne yükseltiliyor, tam bir itaatsizlik kurtuluşa giden yol olarak övülüyor; Dönemin Hristiyan bir yazarı bunu şu sözlerle ifade etmiştir: 'Onlara göre insan, kurtulmak için mümkün olan her türlü kötülüğü yapmalıdır.' Ancak bu yıkıcı düşüncenin en ilginç yanı, Karpokratların öncelikle bu sapkınlığın toplumsal biçimlerini ele almalarıdır. Adaletsizliğe ve bunun en önemli ifadesi olan mülkiyete karşı özel bir nefretleri vardı. Epiphanes'e göre ilahi Kanun bir adalet ve Eşitlik kanunuydu. Tanrı, bu dünyadaki iyi şeylerin insanlar arasında paylaştırılmasını istemedi. Epiphanes, tüm mülkiyetin kaldırılmasını, malların ve menkul kıymetlerin, yani dünyevi zenginliğin ve kadınların tamamen ortak mülkiyetine geri dönülmesini talep ediyordu. Ve burada, bu dünyanın adaletsizliğini ve insan yasalarının sürekli kötülüğünü kınadığı hayranlık uyandıran metni (sadece on beş ya da on altı yaşındayken yazılmış) aktarmam gerekiyor; naif ama etkileyici bir vizyon:

--- SAYFA 58 ---

58 Adalet nerede yatıyor? Eşitliklerin olduğu bir toplumda. Başımızın üstünde ortak bir gökyüzü uzanıyor ve tüm dünyayı uçsuz bucaksız bir şekilde kaplıyor, aynı gece yıldızlarını ayırıp gözetmeksizin herkese gösteriyor, gecenin babası ve gündüzün yaratıcısı aynı güneş, gökyüzünde tüm insanlar için eşit şekilde parlıyor. Zenginler ve dilenciler, krallar ve tebaalar, bilgeler ve aptallar, özgür insanlar ve köleler, herkes için ortaktır. Tanrı, herkesin ortak yararı olsun diye, ışığını bu dünyadaki tüm varlıklara yaymasını sağladı: Güneşin ışığını yalnızca kendisine mal etmeye kim cesaret edebilir? Bitkilerin tüm hayvanların ortak yararı için büyümesine neden olmuyor mu? Adaletini tüm insanlara eşit şekilde uygulamıyor mu? Bitkileri filanca öküz için değil, bütün öküz türleri için, falanca domuz için, bütün domuzlar için, falanca keçi için, ama bütün keçiler için yetiştiriyor. Adalet hayvanlar için ortak bir faydadır. Ve var olan her şey, yaşayan her şey bu adalet ve eşitlik yasasına tabidir. Tek bir türü ayırmadan, kayırmadan tüm canlıların beslenmesi sağlandı. Aynı şey üreme için de geçerlidir. Bununla ilgili yazılı bir yasa yoktur, çünkü böyle bir yasa kaçınılmaz olarak yanlış olacaktır. The animals procreate, couple and beget according to the laws of community which were inculcated into them by justice. Her Şeyin Babası bize görmemiz için gözler verdi ve O'nun tek yasası, erkek ve kadın, erkek ve kadın, düşünen ve akıl yürütmeyen yaratık arasında ayırıp gözetmeksizin adalet yasasıdır. Bu dünyanın kanunlarına gelince, bize kanuna karşı hareket etmeyi öğreten sadece ve sadece onlardır. Bireysel yasalar ilahi yasayla birliği parçalayıp yok eder. Peygamber şöyle dedi: 'Günahı ancak kanunla biliyordum' ve 'benim' ve 'senin' kelimeleri bu dünyaya kanunlar vasıtasıyla girmemişse ve bu tüm toplumun sonunu getirmiyorsa, onun anlamını nasıl yorumlayacağız? Bununla birlikte, Tanrı yarattığı şeyleri herkesin ortak mülkiyeti için yarattı: bağları, tahılları ve toprağın tüm meyvelerini. Asmanın bir hırsız ya da hırsız bir ötücü kovduğu hiç görüldü mü? Fakat insan, topluluğun eşitlik anlamına geldiğini unutup bunu kendi kanunlarıyla deforme ettiğinde, o gün hırsız doğmuştur.

--- SAYFA 59 ---

59 Aynı şekilde Allah, hayat zevkini de bütün insanlar için eşit yaratmış, kadın ve erkeği bir araya getirip adaletini toplum içinde ortaya koymuş ve zevklerin eşit olmasını sağlamıştır. Ama insanlar varoluşlarının kaynağı olan şeyi inkar ettiler ve şöyle dediler: 'Bir eş alan onu yalnızca kendine saklasın, oysa herkes onu paylaşmalıdır... Tanrı her erkeğe türün yayılması yönündeki güçlü ve aceleci arzuyu aşılamıştır ve hiçbir yasa, hiçbir gelenek bu arzuyu dünyadan uzaklaştıramaz çünkü onu kuran bizzat Tanrı'dır. Üstelik "Komşunun mallarına göz dikmeyeceksin" sözü saçmadır. İnsana arzu veren bu aynı Tanrı nasıl onu tekrar ondan almak isteyebilir? Ancak dünyevi yasaların en saçma olanı, şunu söyleme cüretini gösteren yasadır: "Komşunun karısına göz dikmeyeceksin." Çünkü bu, topluluğu reddeder ve kasıtlı olarak ayrılığı seçer. Bu kelimelerin tanıdık bir tınısı var. Uzun zamandır bunları duyuyor ve okuyoruz. Epiphanes'ten çok önce Antigone, Epikür ve Diogenes'in, ondan sonra da birçok Ütopyacı düşünür ve filozofun ilan ettiği acil bir ihtiyacı ifade ediyorlar. Ancak burada önemli olan bu düşüncenin saflık ve ideolojik yanılmasından -her türlü el koymanın soygun ve adaletsizlik olduğunu söyleyen bu Rousseau'cu tutum- değil, Epiphanes'in müritlerinin bundan çıkardığı pratik sonuçlardır. Çünkü kadınların ve taşınır malların özgür ve ortak mülkiyetini uygulayarak bu ilkeleri hiç şüpheye yer bırakmayacak şekilde uyguladılar. Hristiyan yazarların duyduğu hayranlık ve tanıklıklarının satır aralarında okunan dehşet bunu doğrulamaya yeterlidir. Kuşkusuz Karpokratlar aynı zamanda tüm kurumlara da karşı çıkıyorlardı: evliliğe, aileye, Kiliseye, her türlü otoriteye. Egemen küçümsemenin eşlik ettiği tam bir reddediş. Dolayısıyla Karpokratlar için Gnostik'in ilk görevi, homeopatik çilecilik diyebileceğimiz şeyi uygulayarak, kendi silahlarıyla onunla savaşarak kötülüğün özünü tüketmekti. Kötülük tarafından kuşatıldığımıza ve toz haline getirildiğimize göre, onu işleyerek tüketelim; yasak ateşleri körükleyelim ki onları söndürelim, kül edelim; Maddi dünyanın doğasında var olan yozlaşmayı tüketerek tamamlayalım (ve "tüketmek" ile "tamamlamak" arasında yalnızca bir adım veya üç harf vardır). Bu "homeopatik" kurtuluş doktrini, Karpokrat öğretisinin en merak uyandırıcı yönlerinden birini açıklar: ruh halinin değişmesine olan inanç. Eğer ruh bu hayat boyunca

--- SAYFA 60 ---

60, ölmeden önce her şeyi deneyimlemeyi başaramamışsa, hâlâ nüfuz etmediği bazı yasak alanlar, henüz tüketmediği kötülüğün bir kısmı kaldıysa, o zaman 'evrenin tüm efendilerine karşı görevini yerine getirene' kadar başka bir bedende yeniden yaşamak zorundadır. Müridin gelecek hayatlarına adeta bir lanet gibi asılı kalan bu tehdit, kesinlikle onu hemen harekete geçmeye, evrenin bu efendileriyle şimdiki hayatında "işini bitirmeye", kötülüğe olan borçlarını tek bir vuruşta, yani tek bir varoluşta "silme"ye teşvik etmiş olmalı. Bu fikirden yola çıkılabileceğinin aksine, bu bir çilecilik meselesidir, zevke düşkünlük değil. Karpokratlar öğretilerinin hiçbir yerinde insanın kötü olduğunu öne sürmediler; yalnızca bu dünyanın aşağı düzeydeki melekler tarafından saptırıldığını öne sürdüler; dolayısıyla öğrencinin dünyevi adaletsizlik ve göksel adaletle karşı karşıya kaldığında Epiphanes ile aynı duyguları deneyimlemiş olması ve kötülük yapmanın ona acı vermiş olması gerektiği sonucu çıkar. Özgür aşk ve komünal "seks alemleri" -Hristiyan yazarların kullandığı bir terim- çileciliğin oldukça kabul edilebilir bir biçimiye ve şüphesiz hevesle takip ediliyorsa, bu, her halükarda hakkında neredeyse hiçbir şey bilmediğimiz diğer tüm "tamamlanma" biçimleriyle aynı olmak zorunda değildi. Sistematik olarak ensest, kürtaj ve hatta çocuk öldürme (daha sonra hakkında daha fazla bilgi sahibi olacağımız diğer bazı mezhepler gibi) uyguladılar mı? Aziz Irenaeus bize Karpokrates'in müritlerinden biri olan Marcellina'nın öğretisini yaymak için Roma'ya geldiğini anlatır: "İsa'yı, Pisagor'u, Platon'u ve Aristoteles'i temsil eden, altınla aydınlatılmış boyalı ikonalarla." Gnostiklerin İncil metinlerini çarpıtma ve hatta gerektiğinde yeniden yazma eğilimleri olduğu doğru olsa da, İsa'nın şunu söylediğini alıntılama pek mümkün değildi: 'Küçük çocukların bana gelmelerine izin verin de onları öldürebileyim.' Fetüslerin yenilmesi ve bu tür ziyafetlerin kastedildiği 'Hristiyanların iğrenç ayinleri' ile ilgili pagan çevrelerde yaygın olan efsaneler, aslında bir yanlış anlaşılmaya dayanıyordu. Kesin olan şey, istenmeyen bir hamilelik durumunda Karpokratların kürtaj yapmaktan çekinmediğidir. Çok sayıda Gnostik belge bu konuda oldukça açıktır. Ancak öğretileri doğası gereği üremeye karşı tavsiyelerde bulunuyordu: Neden bir yarattığı daha sonra ona tek görevinin ondan mümkün olduğu kadar çabuk kaçmak olduğunu öğretmek için dünyaya getirelim ki? Bu 'kazalar' mutlaka ortak sevgiyi uygulayan topluluklarda meydana gelmiş olmalıdır. Ancak Karpokrates metinlerinin hiçbir yerinde ne üremeye ne de bebek öldürmeye en ufak bir teşvik bulamayız.

--- SAYFA 61 ---

61 Ancak Hristiyan yazarların Karpokratlar'la ilgili ifadelerinde ilginç bir ayrıntı vardır; özellikle Aziz Irenaeus ve daha sonra Caesarea'lı Eusebius tarafından bahsedilmiştir. Toplu alemler ve ziyafetler sırasında uyuşturucu ve çeşitli malzemelerin kullanılmasıdır. Aziz Irenaeus bize şöyle diyor: "Aynı zamanda sihir de yapıyorlar, büyüler, aşk büyüler ve agapes, ölümlerin ruhlarını ve rüyaların ruhlarını çağırmanın yanı sıra, dediklerine göre diğer büyücülük türlerini de uyguluyorlar, çünkü prensler ve bu dünyanın yaratıcıları ve diğer tüm yaratıklar üzerinde güçleri var." Gerçekten de, istedikleri herhangi bir eylemi gerçekleştirmekte tamamen özgür olduklarını iddia ederek tüm sapkınlıklarını serbest bıraktılar, çünkü iyi olanla kötü olan arasında ayırım yapanın insan hukuku olduğunu söylüyorlar. Ayrıca insan ruhu bir bedenden diğerine geçerek her türlü tecrübeyi tüketmek zorundadır. Şehirlerimizde neler olup bittiğini söylemeye, duymaya ve hatta düşünmeye cesaret edemiyorum. Ama yazıları şunu beyan ediyor: Ruh ölmeden önce her şeyi deneyimlemiş olmalı.' Ve Aziz Irenaeus biraz daha ileride şöyle diyor: 'Böylece ruhun artık bir bedene ihtiyacı kalmayacak. Ve İsa'nın Havarilerine gizli bir öğreti öğrettiğini ve onları, bunu anlayabilecek kapasiteye sahip olanlara aktarmaları için görevlendirdiğini de ekliyorlar. Kurtarıcı olan inanç ve sevgidir. Gerisi önemsiz bir meseledir.' Bu metinlerden açık bir gerçek ortaya çıkıyor: Karpokrat alemleri kesinlikle ritüele dayanıyordu. Bu ritüel sihir, aşk iksirleri ve büyücülük içeriyordu. Burada Basilides ve Valentinus'tan çok uzaktayız. Ama diğer yandan "büyücülük" kullanan ve "birçok olağanüstü başarıya" imza atan Simon Magus'a da yaklaşıyoruz. Elbette, Hristiyan yazarların -daha sonra bahsedeceğimiz bir istisna dışında- yalnızca dolaylı kanıtlara erişebildiklerini ve bu ayinlerin anlamı ve doğası konusunda yanlış olabileceklerini hatırlamak gerekir; Hatta Karpokratları Gnostik olmayan başka bir Hermetist grupla bile karıştırmış olabilirler. Bununla birlikte, filtrelerin (muhtemelen afrodizyakların) kullanımı ilginç bir işarettir, çünkü buna başka mezheplerde de rastlıyoruz. Afrodizyak, tutsu ve çeşitli iksir veya iksirlerin kullanımı dışında, Karpokratların, kelimenin gerçek anlamıyla uyuşturucudan yararlandıkları görülmemektedir. Ve her halükarda bu büyü uygulamalar kesinlikle Karpokrat öğretisinin yardımcısından başka bir şey değildi. Onu öne çıkaran şey -ritüel ve öğretinin ötesinde- dünyevi ve toplumsal isyana yönelik bu açık ve ısrarlı çağrıdır, bu dünyanın tüm yasa ve geleneklerine yönelik bu mutlak küçümsemedir ve karanlığın ve zamanın ağırlığıyla yüklenen kelimeleri, bu seçkin adamların figürlerini ve Epiphanes'in ışıltılı mesajını deşifre etmeye çabalayan bu tutum aracılığıyla ayırt edebiliriz.

--- SAYFA 62 ---

62 VIII KÜLLER VE YILDIZLAR Ben sonsuz gecede uyanışın sesiyim. GNOSTİK İLAHİ Bir Gnostik topluluğa dair sahip olduğumuz tek ilk elden açıklamayı Aziz Epiphanius'a borçluyuz. Panarion veya Sapkınlara Karşı Çareler adlı eserinde kendi zamanında, yani dördüncü yüzyılda bildiği mezhepleri sıralıyor: altmış tane var. Bu liste muhtemelen kapsamlı değildir ancak her halükarda üçüncü yüzyıldan itibaren Yakın Doğu'ya dağılmış olan Gnostik mezheplerin kesin sayısı önemsizdir. Bunun nedenleri daha önce gösterildiği için okuyucu bunların sayısı ve geniş dağılımı karşısında şaşırmayacaktır. Çeşitliliklerine ve mitolojilerinin çoğu zaman kafa karıştırıcı doğasına rağmen, bu mezheplerin ortak bir özelliği vardır: Hepsi Gnostiktir, yani dünyanın doğuşunu ve tarihini açıklamak için aynı genel şemayı öne sürerler; aynı arketipleri, aynı ilksel trajediyi, evrenin aşağı düzeydeki bir karanlık dünyası ve üstün bir ışık dünyası olarak aynı bölünmesini buluruz. Bir kozmoloji ile diğeri arasındaki tek fark, bu yabancılaştırıcı ayrılığa neden olan süreçlerde ve buna dahil olan göksel şahsiyetlerde - Aeons, Archons, Anne, Baba, Sophia, Barbelo - yatmaktadır. Bu kitabın amacı bu farklılıkların bir envanterini çıkarmak ya da bir ruh doğabilimcisi gibi Gnostik mezheplerin karmaşık yapısını ayrıntılı olarak incelemek değildir. Onları bir bütün olarak zamanlarının diğer tüm dini sistemlerinden ayıran ortak noktaları yakalamaya çalışmak ve bunu Gnostisizmin köklerinde bulunan arketipsel vizyonları ve onlardan kaynaklanan ritüelleri ve günlük tutumları inceleyerek yapmak benim tercih ettiğim amaçtır. Çünkü tüm bu gruplar arasındaki temel bağ kesinlikle dünyanın bu radikal reddi, insanın kaderi üzerine bu varoluşsal ıstırap, kişinin kendisi için bir ruh yaratmaya yönelik bu acil ihtiyaç ve Gnostiklerin çok tipik olan, her şeyin insana doğduğunda verildiği, ancak bundan hiçbir şey kazanmadığı duygusu gibi görünüyor. Uyguladıkları ritüeller, uygulamalar ve inisiyasyonlar, boş zamanlarını doldurmak ve yaşamlarını meşrulaştırmak için tasarlanmış gereksiz oyunlar değildi.

--- SAYFA 63 ---

63 teori, ama gerçekten münzevi egzersizler, hiçliğin tuzaklarını aşmak ve ölümsüzlüğün kapılarını açmaya zorlamak için tasarlanmış hayati ve benzersiz doğaya sahip teknikler. Tüm bu mezhepler arasında, hemen çok yakın komşular gibi görünen üç mezhep vardır: Ofitler, Sethianlar ve Peratae. Hiç şüphe yok ki Gnostisizm uzmanları onları birbirine bağlamam konusunda itiraz edeceklerdir, ancak ben burada bunu yapıyorum ve hatta onları birbirleriyle özdeşleştiriyorum çünkü üçü de aynı arketipik imgeden başlayarak, bu dünyanın yabancılaştırıcı mekanizmalarına dair neredeyse aynı vizyonu sunuyor: Yılan. Üstelik Ofitler, isimlerini Yunanca yılan anlamına gelen ophis kelimesinden alıyorlar. Onlara göre tüm dünya tarihi Yılan'la başlar ve onunla biter. Evrenin kaderini ve Bir'den Bütün'e giden ve Bütün'den Bir'e geri dönen sürekli döngüyü temsil etmek için en birleşik ve en evrensel sembolü - kendi kuyruğunu ısırarak yılan sembolünü - seçerler. Bu formül soyut ve keyfi bir ifade gibi görünebilir, ancak aslında dünyadaki birçok insanda ortak olan en somut düşüncenin bir ifadesidir: Yılanın kıvrımları ve kıvrınmaları, bu dünyaya özgü yasaların simgesidir, hem onların işareti hem de görüntüsüdür. Kuyruğunu ısırarak her yılan bir daireye dönüşür, Gnostiklerin her seviyede tekrar tekrar keşfettiği bir daire: Leviathan olarak adlandırılan kozmik seviye ve halkaları Hebdomad'ın tamamını (Dünya'dan Satürn'e kadar uzanan yedi gezegen dairesi) çevreler, böylece karanlığın alanını ışık alanından ayıran halkayı oluşturur; Okyanus adı altında karmaşık kıvrımlarının devasa bir nehir gibi gezegenimizi sardığı karasal düzey (ve su, nehir, yılan benzetmesi tanındıktır); insan seviyesinde, sarmalları bağırsakları oluşturur, burada gıda maddeleri metamorfoza uğrar ve hayat beslenir ve sürdürülür. Böylece yılan, yaratılmış evrenin her seviyesinde, insanın vücudunda, yerin uçlarında ve gökyüzünün sınırlarında her yerde bulunur. Tüm yaşam süreçlerini çevreler, ayırır, korur ve üstlenir. Doğal olarak bu imge, nesnelleştirilmiş bir biçimde Gnostik mitlerde ve teorilerde de bulunur. Yılanı, tüm gençliğin ve tüm bilginin kaynaklarında (kelimenin gerçek ve mecazi anlamıyla), Hayat ağaçlarının köklerinde (yılanların yuva yapmayı sevdiği yerde) değilse, başka nerede bulabiliriz? Gnostikler, yılanı insanın ilk Başlatıcısı ve aynı zamanda tarihteki ilk Asi olarak görmelerinin tam da iki gücünden kaynaklanmaktadır: ölümün üstesinden gelme yeteneği (ard arda geçirdiği başkalaşımın yoluyla) ve dünyanın gerçek doğasına ilişkin ilkel bilgiye sahip olma yeteneği. Cennette kendini kuran odur

--- SAYFA 64 ---

64, sahte Tanrı Yehova'nın otoriter düzenine karşıdır ve insana doğumunun ve kaderinin sırlarını açıklar. Gnostik kozmolojide bu düşünce daha da ileri götürülür. Yukarıda adı geçen mezheplerin, yılanın Adem ile Havva'yı "özgürleştirmek" için kullandığı araçları nasıl hayal ettiklerini görmek ilginçtir. Bunu oldukça basit bir şekilde Cennet Bahçesi'nde Havva'yı "baştan çıkararak", yani ona nüfuz ederek yaptı. Ancak Setliler, yılanın Adem'i de aynı şekilde "baştan çıkardığını" söylüyorlar. Başka bir deyişle, uygun açıklıklar aracılığıyla insanlığın her iki atasının da bekaretini bozdu ve böylece onlara çifte bir vahiy sağladı: zevk ve bilgi. Gnostikler için bu eylemin örnek teşkil etme gücü vardı ve şüphesiz içlerinden bazıları, bilginin "geçitlerini" açmanın ve dolayısıyla bedenin kör gözlerinin kilidini açmanın bir yolu olarak, ilk eyleminin ritüel bir tekrarı olarak yılanın adına sodomi uyguladılar. Yaratılış'ın bu bireysel yorumu ve Gnostiklerin bunu pratik uygulaması karşısında Hristiyanların ne kadar dehşete düştüklerini pekâlâ tahmin edebiliriz! Ancak Eros'un tüm biçimlerinin keşfedilmesi, tüketilmesi veya tüketilmesi yoluyla bu sodomi uygulamasının, erotik çileciliğin birçok tekniğinden birinden başka bir şey olmadığı da şüphe götürmez: normal cinsel birleşme, lezbiyenlik ve şüphesiz oral seks (kuyruğunu ısırarak yılan imgesinin katı bir canlandırma). Seksologlar tarafından bu heteromorf erotik pratikleri tanımlamak için garip bir şekilde kullanılan tersine çevirme terimi, Gnostikleri kesinlikle memnun ederdi: Onların amacı, diğer tüm alanlarda olduğu gibi bu alanda da, insan, onun yaratıkları ve dünya arasındaki değerlerin ve ilişkilerin tamamen tersine çevrilmesini sağlamak değil miydi? Peratae ismi Yunancada üstesinden gelmek, ötesine geçmek anlamına gelen peran kelimesinden gelmektedir. Üstelik kendilerini şu şekilde açıklıyorlardı: 'Nesil yasalarını ve insanın bu dünyaya girdiği yolu bilen tek kişi biziz, dolayısıyla bu yolda nasıl yürüneceğini ve yozlaşmanın üstesinden nasıl gelineceğini bilen de yalnızca biziz.' Hiç şüphe yok ki Perataeler bu "üstesinden gelmeyi" aynı heteromorf erotik tekniklerle başardılar ve kendi kozmolojilerinin ve soteriolojilerinin temel simgesi olarak kalan Yılanın ilk eylemini yeniden canlandırdı: "Tıpkı bir mıknaşın yalnızca demiri ve kehribarın yalnızca kağıt parçalarını kendine çekmesi gibi, Yılan da diğerlerini dışlayarak, bu dünyadan yalnızca Baba'nın suretinde oluşmuş, Kendisinin yaratıldığı özden yapılmış ve kendisi ile aynı olan mükemmel ırkı çeker. Buraya, aşağıya gönderdi.'

--- SAYFA 65 ---

65 Adlarını Adem'in, Habil'in (ve Hermetist geleneklere göre Havva'nın değil, iblis Lilith'in) ölümünden sonra doğan üçüncü oğlundan alan Sethian'lara gelince, onlar, Ofitlerin ve Peratae'lerinkine çok benzer bir kozmoloji geliştirdiler, ancak cinsel öge üzerinde daha da güçlü bir şekilde ısrar ettiler. Metinleri boyunca, dünya tarihinin tamamı erotik bir roman, orijinal güçler ile evrenin Aeon'ları arasındaki kozmik bir zina gibi okunuyor. Eğer Sethian'ların erotik görüşleri daha derinlemesine analiz edilecek olursa, onların özellikle dişil cinsiyeti tercih ettikleri söylenebilir - büyük ölçüde, ilahi pneuma'nın bir yansıması olan ve gerçek Tanrı'nın parlak emülsiyonunun yükseklerden bir tohum gibi bırakıldığı göze verdikleri önem nedeniyle; oysa Ophites ve Peratae, yılanı yücelterek erkek cinsiyetini tercih ediyorlardı. Dişil cinsiyetin bu üstünlüğü, Sethian'ların dünya imgesinde bir kez daha belirgindir, çünkü tüm evren, tüm yaratıkların sanallıklarını damgalar biçiminde taşıyan bir matris olarak görselleştirilir; tıpkı onlara göre, hamile bir kadının karnını işaretleyen çizgilerde gelecekteki yaşamın izlerinin görülebilmesi gibi. Hamile karnının bu görüntüsünün yine hem yerde hem de gökyüzünde - birinin yuvarlaklığında, diğerinin kubbeli şeklinde - yansıdığını buluyorlar. Hamile bir kadının karnına bakmak, evreni minyatür olarak görmektir. Üstelik bu açıklayıcı analogilerde her şey o kadar yakından bağlantılı, o kadar iç içe geçmiş ve üst üste bindirilmiş ki, kadının emeği, çocuğu dışarı atmak için göstermesi gereken çabalar, Sethian'ların sözlerine göre, dünyanın kendisinin ortaya çıkmasını sağlayan kasılmaların ve doğum sürecinin tam bir yeniden üretimidir. Bu süreci çağrıştırmak için deniz imgesini kullanırlar - rüzgarın öfkesi altında dalganın dalgayı takip etmesi gibi şişer, alçalır, kabırır, çünkü insan bir dalgadan doğmuştur, doğurgan rüzgarın, ilahi Nefes'in ittiği, göğe yükselen, orada Ruh'un tohumunu alan ve sonra tüm kaderlerimize hamile olarak bu dünyanın kıyılarına geri düşen bir dalgadır. Köpükler, rüzgarlar, girdaplar, cennetin tohumlarıyla dolu büyük dalgaların rahim çılgınlıkları, Pneuma'nın kasırgalarının ortasında ortaya çıkan sağanak bir doğum, bir kez daha Yılan imgesine dayanan Rüzgar: ` . . . çünkü şiddetli ve korkunç Rüzgâr, kanatlı bir yılanın sarmallarını çözmesi gibi kasırgalarını serbest bırakır. Ve yaratılış işte bu rüzgâr aracılığıyla, bu kanatlı Yılan aracılığıyla başladı. Işık ve Pneuma, suların kaotik rahmine alındı ve karanlığın rüzgarı, suların ilk doğanları olan Yılan oraya nüfuz etti ve rahim, insanı gebe bırakıp doğurdu.' Ve böylece her yerde tekrarlandığını görüyoruz

--- SAYFA 66 ---

66 karada (hayat ağacının dibinde) ya da suda (birinci dünyanın kıyılarına yakın) varoluşumuzu borçlu olduğumuz sürüngen çiftleşmesidir. Bu yılan kozmolojisinin, doğurgan, başlatıcı ve kızlığını bozan yılan görüşünün bu mezheplerin ritüel uygulamalarında ifadesini bulduğunu görmek için çok fazla hayal gücü gerektirmez. Aslında Aziz Epiphanius, Ofitlere gönderme yapıyormuş gibi görünen bir anlatımda bir ophidian ayini anlatır. Tören şu şekilde gelişiyor: Ekmek getiriliyor ve inisiyasyon salonunun ortasındaki bir masanın üzerine yığılıyor. Daha sonra içinde evcilleştirilmiş bir yılanın bulunduğu bir sandık getirilir. Geleneksel dualar okunurken yaratık dışarı çıkarılır ve somunların üzerine konur. Yılan kendini çözer, ekmeğin üzerinde kayar ve bu temasın varlığı, duaların gücüyle birlikte somunları kutsamak için yeterlidir. Toplanırlar ve orada bulunan her erkek veya kadın, yılanı ağızından öperek ve ardından bir parça ekmek yiyerek birlik olur. Bu nedenle yılanın, Hristiyan ayinindeki kutsayıcı sözlerle aynı güce sahip olduğu kabul edilir: ekmeği Efkariya'ya dönüştürme gücü. Bu basit ayin ve ima ettiği tüm mitoloji, Gnostikleri Hristiyanlardan zaten ayıran uçurumun açık bir göstergesidir. İkincisine göre yılan, mükemmel bir şekilde, tamamen lanetlenmiş bir canavardır. Gnostiklere göre o seçilmiş kişidir. O halde burada, Gnostiklerin önderlik ettiği karşı-yaşamın bir yönü olan bu mekanizmanın, değerlerin ve sembollerin tersine çevrilmesini görüyoruz; ortodoks geleneğin lanetli olarak gördüğü herkese güç, ışık ve etkinlik kazandırma, onlara yatırım yapma eğiliminde olan bir mekanizma: Seth, Yılan, Kabil. Gnostiklerin en yüksek itibara yükseltecekleri, kendi mezheplerinin kurucuları ve ezoterik kitaplarının yazarları olduklarını iddia edecekleri kişiler, dünya tarihindeki bu ilk Asilerdir. Böylece onların mitsel tarihi, büyük isyancıları ön plana çıkaran bir karşı-tarihe dönüşür. Örneğin, kardeşini öldürdüğü için Kabil'e saygı duyan, kan bağıını reddeden ve böylece bu dünyanın yabancılaştırıcı temel yasalarından birine, aile yasasına karşı çıkan ilk kişi haline gelen bir Kabilliler mezhebi vardı. Ancak bundan, Cainites'in kardeş katlini vaaz ettiği ve uyguladığı sonucunu çıkarmak yanlış olur. Kuşkusuz Kabil'de saygı duydukları şey -aynı şekilde Ofitlerin, Sethianların ve Peratae'lerin de yılan konusunda saygı duydukları şey- bir imge, mitsel bir model, her şeyin hareketsiz olduğu bir zamanda kendisini kötü bir dünyanın düzenine karşı koyduğu için onlar için anlamı olumlu olan bir reddetme eylemiydi.

--- SAYFA 67 ---

67 mümkün. Daha sonra durum artık aynı değildi ve Cainites'in çocuk sahibi olmayı ve aile kurmayı reddetmekten, yasal olarak oluşturulmuş toplulukların yabancılaştırıcı düzenine boyun eğmeyi reddetmekten başka bir başvuru yolu yoktu. Ancak her durumda bu reddin aynı amacı vardır: Dünyanın orijinal birliğini yeniden kurma, henüz hiçbir şeyin bölünmediği o zamanı yeniden keşfetme, Cennet'in masumiyetini bir kez daha yeniden kazanma girişimidir. Bu, her mezhebin bu dünyanın parçalanmasına karşı savaşmayı seçtiği gerekçelerin çeşitli ve kafa karıştırıcı doğasını açıklıyor. Bu gerekçelerin aynısı tamamen sembolikti. Örneğin, Aziz Augustinus'un bize çıplaklık ritüeli uyguladıklarını ve "hem erkek hem de kadın çıplak olarak toplandıklarını" anlattığı Ademciler örneğinde; çıplak olarak vaaz dinlerler, çıplak olarak dua ederler, çıplak olarak ayinleri kutlarlar ve bu nedenle kiliselerinin cennet olduğunu söylerler.' Ya da Saccophores, yani yabancılaştırıcı giysilere karşı çıkan ve zenginleri fakirlerden ayıran uçurumun reddini ifade edecek her şeyi çuval veya atılmış giysiler içinde giyen çuval giyenler. Böylece her mezhep -ne kadar mütevazı görünürse görünsün- kendi eylem alanını seçmiş, bir kısmı da bu kısmi itaatsizlikle yetinmiştir. Ancak en önemli, öfke, isyan ve özgürlük açısından en yüklü savaş alanı hala seks alanıdır. Bu, taraftarlarına -en uygunsuz şekilde- çapkın Gnostikler olarak adlandırılan birkaç meraklı mezhep tarafından kasıtlı olarak seçilen mezheptir. Yaklaşık MS 335 yılında Aziz Epiphanius, Çöl Babalarının öğretilerini incelemek için Mısır'a gitti. İlk olarak İskenderiye'de kaldı ve orada başına benzersiz bir deneyim geldi; bu deneyimden üzüntü duyuyordu, ancak Gnostik bir mezhebin tek görgü tanığının anlatımını buna borçluyuz. Epiphanius o zamanlar yirmi yaşındaydı ve öyle görünüyordu ki hâlâ safça masumdu. Bu, onu kurtuluşunun anahtarının yalnızca kendilerinin elinde olduğuna ikna eden birkaç genç ve güzel Gnostik kadının tekliflerinde neden en ufak bir kötü niyet görmediğini açıklıyor. Onları takip etti, tarikat üyeleriyle tanıştırdı, okuması için verilen bazı eserlerine aşına oldu ve muhtemelen sadece bir kez bir grup ritüeline katıldı. Bu deneyim sarsıcıydı ve dehşete düşen Epiphanius bu durumdan biraz zorlukla kurtuldu, bunun üzerine tanık olduğu çirkin sahneleri kınamak için İskenderiye Piskoposu'na koştu. Eyleminin sonucunda yirmi dört Gnostik aforoz edildi. Bu arada şunu da belirtelim ki bu, mezhebin büyüklüğünü ve önemini göstermektedir. Üyelik "seçilmiş Kaplar"la, yani "mutluluk kaplarıyla" sınırlıydı; bu da en güzel Gnostik kadınlar anlamına geliyordu ve üye alımı

--- SAYFA 68 ---

68 oldukça başarılıydı, çünkü tek başına bu mezhep en az yüz üyeye sahipti. Ayrıca bu Gnostiklerin kendilerini Hristiyan olarak adlandırdıklarını ve Epiphanius'un müdahalesiyle sürüldükleri güne kadar Kilise'nin bir parçası olduklarını da belirtelim. Söz konusu mezhep, Barbelognostiklerin genel adı altında toplanan mezheplerden biriydi. Sonraki sahnelerin anlaşılması açısından önemli olduğundan doktrinlerinin kısa bir özetini vereceğim. Adlarını, Arhontlara komuta ettiği sekizinci cennette (Ogdoad'ın üst çemberi) yaşayan kadın güç Barbelo'dan alıyorlardı. Kendisi, bilinmeyen Baba'nın, gerçek Tanrı'nın çocuğuydu. Yedinci göğün hükümdarı olan Sabaoth adında bir oğlu oldu. Ve burada her şey ters gitti. Uzak, Annesinin otoritesini tanımak ve gerçek Tanrı'ya teslim olmak yerine, Sabaoth kendisinin gerçek Tanrı olduğuna inandı ve tüm yaratılış üzerinde egemenlik iddia etti. Üstelik bu konuda oldukça açtı: 'Ben' dedi, 'Ebedi Olan'ım. Benden başka Tanrı yoktur.' Bu gaspla karşı karşıya kalan Barbelo, dünyanın kaderinin ters gittiğini fark etti ve oğlunun itaatsizliğinin sonuçlarına çare bulmak zorunda kaldı. Ama nasıl? Arhontları Sabaoth'un etkisinden uzaklaştırmak için teker teker baştan çıkararak. Barbelognostik metin şunu söylüyor: 'Kendisini onlara etkileyici bir biçimde gösterdi, onları baştan çıkardı ve birçok farklı varlığa dağılmış olan Gücü kendi içine geri çekmek amacıyla spermlerini topladı.' Dünyanın kurtuluşunun başlatıldığı ilk eylem budur: Barbelo'nun her varlıkta sperm biçiminde parçalanmış olan gücü 'geri kazanılmalı', birincil birlik yeniden oluşturulmalıdır. Bu nedenle Barbelognostik ritüelin formülünü hayal etmek zor değil: Bu, Barbelo'nun eyleminin yeniden canlandırılmasıdır, diğer koşullarda mevcut her erkeğin sperminin toplanmasıdır. Dehşete düşmüş Epiphanius'un katıldığı bu ritüeldi. Kadınlara ortak olarak sahipler ve bir yabancı gelmesi durumunda, cinsiyetler arasında değiş tokuş edilen bir tanınma işaretine sahipler: El sıkışırken her biri diğerinin avucunu gıcıkıyor, bu da yeni gelenin kendi dinine mensup olduğunun bir işareti. Birbirlerini böylece tanıır tanımaz ziyafete düşerler. Egzotik yemekler servis ediliyor ve herkes, hatta yoksullar bile et yiyor ve şarap içiyor. Tamamen doyduklarında, deyim yerindeyse, damarlarını aşırı bir enerjiyle doldurduklarında, sefahate düşerler. Adam yanındaki yerini bırakıyor

--- SAYFA 69 ---

69 karısı ona şöyle dedi: 'Kalk ve kardeşimizle agape (sevgi birliği) yap.' Sonra zavallılar hep birlikte zina yapmaya başladılar ve onların kirli uygulamalarını açıklama fikri beni utandırır da, bunları ifşa etmekte tereddüt etmeyeceğim, çünkü onların yaptıklarından hiç utanmıyorlar. Bir araya geldiklerinde, sanki bu fuhuş suçu onlar için yeterince kötü değilmiş gibi, alçaklıklarını göklere sunarlar: erkek ve kadın, erkeğin spermini ellerinde toplarlar, gözlerini göğze kaldırır ve elleri pisliklerle dolu olarak onu Baba'ya sunarlar ve şöyle derler: 'Biz size bu armağanı, Mesih'in bedenini sunuyoruz.' Sonra ondan yerler ve kendi spermleriyle birleşirler ve şöyle derler: 'İşte Mesih'in bedeni, işte bedenlerimizin acı çektiği ve Mesih'in tutkusunu itiraf ettikleri Paskalya Kuzusu.' Aynısını kadının adet döneminde de yapıyorlar. Onun saf olmayan kanını topluyorlar ve 'İşte Mesih'in kanı' diyerek aynı şekilde onunla ortak oluyorlar. Ancak bu müstehcenlikleri uygularken, kişinin çocuk sahibi olmaması gerektiğini vaaz ediyorlar, çünkü bu utanç verici eylemlere tamamen şehvetten dolayı düşkün oluyorlar. Şehvetli eylemi gerçekleştirirler ve tam doygunluk noktasında dururlar, daha fazla nüfuz etmemesi için spermlerini toplarlar ve sonra utançlarının meyvesini yerler. Bir anlığına duralım ve bu ritüeli daha az öfkeli bir tonla özetleyelim: kadınlara tam bir topluluk içinde sahip olma pratiğine dikkat çekiyoruz; geçici çiftlerin ayrım gözetmeksizin seviştikleri agapes veya alemeler (tekrarlayalım, münzevi bir disiplin olarak tasarlanan bu eylemlerde hiçbir duygusal tercihin yer almadığını söylemeye gerek yok); hamile kalmayı önlemek ve sperm toplamak için çiftleşmenin uygulanması; son olarak, İsa'nın ve Efkariya'nın bedenine dönüştürülen spermin kutsanması, başka bir deyişle spermatofaji. Ayrıca bu ritüelin kesinlikle heteroseksüel olduğunu ve hiçbir sodomi eylemi içermediğini de belirtelim. İkincisi, elbette, spermi dölleme yolundan uzaklaştırmanın en basit yolu gibi görünebilir, ancak arketipsel model bunu yasaklıyor, aslında tam tersini ima ediyor - Barbelo'nun örneğini takip ederek dışının katılımını ve muhtemelen inisiyatifini ve bundan olası oral seks geleneğini anlayabiliriz. Epiphanius'un şok olmuş gözlerini bu hareketten çevirdiğine şüphe yoktu. Ama devam edelim:

--- SAYFA 70 ---

70 Onlardan biri kazara sperminin çok ileri gitmesine izin verirse ve kadın hamile kalırsa, onların yaptıklarından daha da iğrenç olanlarına kulak verin. Parmaklarıyla tutabildikleri anda embriyoyu yok ediyorlar, bu kürtajı alıyolar, bir tür havanda dövüyorlar, bal, biber ve kokulu yağlar da dahil olmak üzere çeşitli iğrenç çeşnilerle karıştırıyorlar, sonra bir araya geliyorlar - gerçek bir domuz ve köpek sürüsü - ve her biri parmaklarını bu kürtaj ezmesine batırarak cemaat alıyor. 'Yemek' sona erdi ve töreni şu duayla sonlandırdılar: 'Şehvetli Zevk Archon'unun bizi tay yapmasına izin vermedik. Kardeşimizin hatasını düzelttik.' Bu onların gözünde mükemmel bir Komünüyondur. Her türlü başka iğrençliği yapıyorlar. Toplantıları sırasında vecd durumuna girdiklerinde, spermalarının pisliğini ellerine sürerler, bunu her yere yayarlar ve elleri bu şekilde kirlenmiş ve vücutları çıplak halde, bu hareketle Allah'ın huzuruna özgürce ulaşabilmek için dua ederler. Görünüşe göre Epiphanius'un ifadesinden şüphe etmek için hiçbir neden yok. Eğer diğer mezheplerin görgü tanıklarının anlatımlarına sahip olsaydık, kesinlikle sadece küçük detayları değişen sahneleri anlatırlardı. Yaratılıştaki gizli olan ve mezhepten mezhebe farklılık gösteren mitlerdeki bu farklılıklar arasında sodomi, erkek ve kız kardeş arasındaki ensest, oral seks ve fetofaji yer alabilir. Bu son "çeşitleme"den yalnızca Barbelognostiklerle bağlantılı olarak söz edilir, ancak bu uygulamanın tekelinde onların tekelinin olması pek olası değildir ve Hristiyan ritüellerinin gizli iğrençliklerine ilişkin Romalılar arasında yaygın olan söylentiler, açıklamalarını burada bulur: bunlar yalnızca belirli Gnostik mezheplere atıfta bulunur. İkincisi kendilerini sık sık Hristiyan olarak adlandırdıkları için Romalılar, Mesih'in gerçek ve sahte adananları arasında hiçbir ayrım yapmadılar; bu da kafa karışıklığının ve yanlış anlamının nedenini açıklıyor. Ancak tüm bunlara rağmen Epiphanius'un raporuna mutlak güven verilemez. Anlattığı sahnelerde savunulamaz bir şeyler var - en azından fetüsün yemesi söz konusu olduğunda, çünkü Gnostikler başka açılardan yenilikçi değillerdi - ve aynı zamanda birçok Hristiyan yazarın iffetliliğinin, saflığının, masumiyetinin ve çekingenliğinin, onları etik bağlarının dışına çıkararak, duygusal çağrışımlarından arındırarak ve bunlara bilinen cinsel sapkınlık biçimleri olarak bakarak bugün elimizden geldiğince bu sorunları ele almaktan alıkoymadığını da hatırlamak gerekir.

--- SAYFA 71 ---

71 Bununla birlikte, Gnostik sapmalar, tamamen bilinçli ve kasıtlı olmaları ve özgürleştirici ve yükselişe yönelik çileciliğin bir biçimi olarak en uç sınırlarına kadar taşınmış olmaları bakımından seksologların incelediklerinden tür bakımından farklıdır. Eğer geleneksel tabulara karşı gelirlerse, bu Gnostiklerin kendileri için değil, yalnızca başkalarının vicdanları için bir sorundur. Elbette birileri, bu uygulamaların otoritesi olarak öne sürülen mitlerin ve çılgın fantezilerin, kendi arzularının yüceltilmiş yansımasından başka bir şey olmadığı yönündeki suçlamayı geri çevirecektir ve bu nedenle, sürekli olarak tartışılabilir. Bir birey tarafından bilinçli olarak meşrulaştırılan ve kasıtlı olarak gerçekleştirilen bir sapma veya sapkınlıkla karşı karşıya kaldığımızda kaçınılmaz olarak olan şey budur: Bilinçdışı dürtünün ve onun bilinçli iddiasının ileri geri yansıdığı bu ayna oyununda, bu döngüde tam kalkış noktasını nasıl bulabiliriz? Kendi kuyruğunu ısırarak yılanın çok açıklayıcı görüntüsüne bir kez daha bakarsak, bu can alıcı noktanın, dürtünün mistik tercümesi ve ritüel yansıması arasındaki kaynaşma yerinin nerede olduğunu oldukça açık bir şekilde görebiliriz: Burası, ağzın anüsle birleştiği yer, parçalı bilinçdışı ile bütünleştirici bilinçli zihin arasındaki bağlantı noktasıdır. Bu tekil uygulamaları herhangi bir düzeyde haklı çıkarma iddiasında değilim ve bazılarının benim için çok sınırlı bir çekiciliğe sahip olduğunu kabul etmeliyim. Hiç fetüs yemedim ve şunu söylemeliyim ki, Epiphanius'un açıklamasını okuduğum güne kadar bu fikir, hatta ironik bir biçimde bile aklıma gelmemişti. Ancak bu uygulamaların mitolojik bağlamı kaybolduğunda ve onları üreten soteriolojik sistem tamamen unutulduğunda, kara büyü ritüellerine ve Lucifer uygulamalarına dönüşerek yozlaşmış olmaları düşünülebilir. Kara Kütle, Barbelognostik ritüelden çok uzakta değildir -kesinlikle Sabaoth'un Lucifer'den uzaklığı kadar- ve bu ayinlerin bazı yönlerinin, kabalistik demonoloji ile tatlandırıldığı Lucifer mezhepleri arasında günümüze kadar bulunması sadece bir tesadüf değildir. Tüm Gnostik tutumun kararsızlığı, katı çilecilik ile katı sefahat arasında gidip gelen daimi ayartma (çünkü her ikisi de aynı soteriolojik değere sahiptir) burada bulunabilir ve Gnostisizmin tarihsel evriminde mistik Katarizm (en birincisi) ve büyü Luciferizm (ikincisi) gibi karşıt yollara tercüme edilmiştir. Daha önce de belirttiğim gibi, 'Barbelognostik' terimi aşağı yukarı aynı arketipsel sistemlere dayanan ve aynı ritüelleri uygulayan bir dizi mezhebi ifade eder. Epiphanius'un sıraladığı bu mezhepler Nicolaites, Phibionites,

--- SAYFA 72 ---

72 Stratiotikler, Levililer, Borboryalılar, Coddialılar, Zacchaeen'lar ve Barbelitler. Bunlardan iki tanesi üzerinde durmak istiyorum; bazı Hristiyan yazarların özdeş saydığı Borborlular ve Fhibionlular. Bu mezheplerin uyandırdığı güvensizlik, korku ve öfke duygusu onlarla birlikte ölmedi. Bugüne kadar pek çok Hristiyan yorumcu, Epiphanius'un onlardan bahsetmek ve onları incelemek zorunda kaldığında yaşadığı aynı dehşet ve tiksinti duygusundan etkilenmeye devam ediyor. Örneğin, saygıdeğer Dictionnaire de Theologie Catholique'i ele alalım ve onu Borboryalılar kelimesiyle açalım: Gnostikler, iğrenç ahlaksızlığa sahip insanlar olarak ayrışıyordu. Tertullianus onları içler acısı müstehcenliklerinden ve diğer saygısız suçlarından dolayı suçluyor. İskenderiyeli Clement, "onlar tekeler gibi şehvetli zevkler içinde yuvarlanıp ruhlarını çamura daldırıyorlar" diyor. Bu kafirleri geleneklerinin müstehcenliği nedeniyle tanımlamaya yarayan çamur-borboros kelimesidir. Çamur gibi kirli oldukları anlamına gelen isimleri de buradan gelir. Gerçekten çamurda mı yuvarlandılar yoksa bu sadece bir metafor mu? ... Kimse onlarla yemek yiyemediği için bunlara Coddians da denir (Suriye coddasından: tabak veya tepsi). Onlara kirli yaratıklar olarak ayrı ayrı hizmet edilir ve kötü bir yaşam tarzı nedeniyle kimse onlarla ekmek bölemez. Bir gerçek hemen göze çarpıyor: Bu sözler söz konusu mezheplerin herhangi bir tanımını vermiyor, hakaret, aşağılama ve hakaret içeriyor. Ancak Gnostik mezheplerin bilindiği isimlerle ilgili başka ve daha önemli bir soruyu gündeme getiriyorlar. Genel olarak bu isimler Gnostiklerin kendisinden çok düşmanlarından geliyordu. Bu, bugün hala var olan bir olgudur; bunu siyasi mezheplerin ve siyasi sapkınlıkların tarihinde de görüyoruz. 'Sapmacılar, revizyonistler, sınıf hainleri' terimlerinin herhangi bir grubu değil, yalnızca 'sapmacılıkları' çok çeşitli biçimlere bürünebilen muhalifleri tanımladığı iyi bilinen bir gerçektir. Bu önermeden hareketle, Ortodoks Komünist partilerin son yarım yüzyıl boyunca her türden sapkınları tanımlamak için kullandıkları terimlerin ayrıntılı bir incelemesi, Kilise'nin ilk yüzyıllarının tarihine son derece beklenmedik bir ışık tutacaktır, çünkü orada da tam olarak aynı tutumlarla karşılaşılacaktır. Bu gerçeği yalnızca, birkaç yüzyıl sonra, Komünizmin ilk elli yılı boyunca (yalnızca ortodoks siyasi metinleri kullanarak) Sapmacı Grubun tarihini yazmaya kalkışan bir tarihçinin, böyle bir grubun hiçbir zaman var olmamasının çok iyi bir nedeni olduğundan, yanlış bir tarih yazmaktan başka bir şey yapamayacağını belirtmek için söylüyorum. Kendimizi Gnostiklerle ilgili olarak benzer bir sorunla karşı karşıya buluyoruz, çünkü onlara verilen isimler genellikle oldukça keyfi. Özel durumu ele alalım

--- SAYFA 73 ---

73 Borboryalı. İsimleri tamamen Hristiyan kökenli aşağılayıcı bir isim olabilir - Çamurlu veya Kirli Olanlar anlamına gelir - veya Gnostiklerin kendilerine uyguladıkları bir isim olabilir, ancak elbette farklı bir anlamda, insanın ilk ve doğuştan gelen durumunu, daha önce Valentinianusçularla ilgili tartışmamızda değindiğimiz hylic durumunu belirtmek için. Dolayısıyla bu kelime herhangi bir insanı veya daha sınırlı bir anlamda Gnostik bir gruba katılmış ancak henüz inisiye olmamış bir öğrencinin durumunu belirtebilir. Bu durum Codd'lular için daha da olası görünüyor. Dictionnaire de Theologie Catholique'de bahsedilen tecrit kesinlikle aşağılayıcı bir ceza değil, ritüel bir uygulamadır. Bu, inisiyasyonun ilk aşamasına, tüm adayların kolektif bir geri çekilmesine atıfta bulunabilir; bu, türünün bilinen tüm örnekleri gibi, topluluktan geçici olarak çekilmeyi de içerecektir. Bu durumda bu, Gnostikler tarafından belirli bir grubu belirtmek için kullanılan bir terim olacaktır; Hristiyan yazarların yanlış bir şekilde ayrı bir mezhebin adı olarak aldıkları bir terimdir. Epiphanius'un aktardığı isimler bu konuyla ilgili birçok ilginç ipucu veriyor. Dolayısıyla Stratiotici (Askerler anlamına gelir), Phibionitler (Alçakgönüllüler anlamına gelir) ve belki de Zacchaeen'lar inisiyasyonun farklı aşamalarına atıfta bulunan terimler olabilir. Gelenekleri ve uygulamaları hakkında bildiklerimizden, son iki durumun, Phibionitlerin ve Zacchaeen'ların, Gnostik'in ölümsüzlüğü, yok edilemezliği ve herhangi bir kirlilikten etkilenmenin kesin imkansızlığını kazandığı inisiyasyonun nihai aşaması olan Mükemmel Olanlar'a, Seçilmişlere eşdeğer olacağı sonucunu çıkarabiliriz. Kesin olarak bildiğimiz şey, Fhibiyonitlerin (ister ayrı ayrı oluşturulmuş bir mezhep olsun, isterse başka bir isim taşıyan bir grup içindeki Mükemmel Olanlar olsun) bundan sonra tenin herhangi bir lekesine karşı dayanıklı olduklarını kanıtlamak için kendilerine ait bir moda sahip olduklarıdır. Kozmolojilerinde dünyayı Aydınlık Dünya'dan ayıran dairelerin sayısı 365'tir. Her biri bir Aeon tarafından yönetilir. Kötülüğün özünü tüketmek için, Phhibionite'nin her Aeon'a aidatını ödemesi ve 365 farklı kadınla 365 cinsel birliktelik sırasında 365 kez tohumunu toplaması gerekir. Aslında bu son derece mantıklıdır; Şaşırtıcı olan sadece 'tamamlanmaların' sayısıdır. Ancak bu, bazı yorumcuların takvimimizdeki günlük Azizlerin isimlerinin kökeninde olduğuna inandıkları arketipsel mit tarafından dikte edilmektedir. Her ne olursa olsun, burada Gnostik 'lisansın' nihai aşamasıyla karşı karşıyayız: İlahi kıvılcımların ve Pneuma'nın parçalandığı ve dağıldığı bu dağılma dünyasını, Tanrı'nın tohumlarını tüketerek tüketme girişimi.

--- SAYFA 74 ---

74 insanı ve Aeons'un günlerini, zamanın zararlı maddesini günden güne tüketerek ve tüketerek. Bu satırlarda ortaya konulan uygulamalar ve kendi dönemlerinde ortaya çıkan yorumlar, Hristiyanlarda en büyük öfkeyi yaratmıştır. Bunun nedeni, Freud'un fazlasıyla gösterdiği gibi, her zaman muhafazakar, reformcu ya da devrimci hiç kimsenin açmaya cesaret edemediği Pandora'nın kutusu olan yasak seks alanına değinmeleridir. Yalnızca Gnostikler varsayımsal baruta bir kibrit koyacak ve tüm isyanların, dünyaya karşı tüm protestoların, tüm manevi veya toplumsal özgürleşme iddialarının etkili olabilmesi için cinsiyetin özgürleşmesiyle başlaması gerektiğini varsayacak kadar cesurdu. Daha önce birkaç kez vurguladığım bir noktayı burada tekrarlamama gerek olduğunu düşünmüyorum: Gnostikler bu tutumu mutlaka çılgınca bir sefahate ve günlük sperm tüketimine dönüştürmezler. En büyükleri olan Basilides ve Valentinus'tan başlayarak pek çok Gnostik, saf ve basit bir şekilde çileciliğe bağlı kaldı, ancak müritlerinin bu yolu izleyip izlememeleri onlar için tamamen kayıtsız bir meseleydi. O dönemde özellikle yenilikçi olan bu tutumun bir sonucu da, bu kurtarıcı çileciliklerde kadınlara verilen önemdi. Ritüellerde, kültlerde ve mitolojik spekülasyonlarda kadın, ışığın hazinesi ve başlatıcı olarak önemli bir rol oynadı. Gnostiklerin onu adlandırdıkları terimler: seçilmiş kap, mutluluk kavanozu, onu yalnızca erkekle eşit bir konuma yerleştirmekle kalmadı, aynı zamanda onu orijinal Gücün ayrıcalıklı bir parçasığının sahibi olarak da tanıdı. Gnostik cümbüşlerden, daha sonra Marquis de Sade'ın eserlerinde ve erotizmin mit ya da kurtuluş olmadan şehvetli bir haz düzeyine indirgendiği çağdaş sefahatlerde olduğu gibi, burada kadının bir nesne, bir zevk aracı olarak ele alındığı sonucunu çıkarma hatasına düşmemek gerekir. Tarihte kadının yenileyici bir güce ve kurtarıcı bir misyona sahip görüldüğü ender örneklerden biriyle karşı karşıyayız. Ama o bir birey olarak değil, cinsiyeti nedeniyle oradaydı. Her biri orijinal Kadının -Sophia veya Barbelo'nun- bir parçasıydı ve bu seks partileri sırasında her erkek bir kadınla değil Kadınla çiftleşti. Aradaki fark çok önemlidir ve eğer Gnostikler cinsiyeti büyütüp aynı zamanda bir duygu olarak sevgiyi reddedebilmişlerse, eğer bu iki alan arasında tam ve radikal bir ayrışmayı başarabilmişlerse, bunun nedeni onların aşklarının tüm gücünün, onların kaynaşma ve özdeşleşme duygularının gerçek Tanrı'ya, yalnızca kadının yardımıyla, onun aracılığıyla ve onunla birlikte ulaşabilecekleri uzak krallık olan gerçek Tanrı'ya yönelmiş olmasıdır.

--- SAYFA 75 ---

75 Ve böylece görüyoruz ki, bedensel karanlığın derinliklerinde, her insan bedeni olan kül ve çamur dünyasında, yalnızca her şeyi kapsayan bir çilecilik ya da yalnızca erotik arzunun coşkusu ve coşkulu kadın kültü, içimizde tuttuğumuz titrek kıvılcımı canlandırabilir. Tıpkı sönmekte olan bir ateşin kalbindeki külün, tüketilen ve aynı şekilde sonuçta kurtarılan maddenin yanmış yıldızları olarak kırmızı renkte parlaması gibi, Gnostik için de, irfan yoluyla özgürleştirildiğinde ve kurtarıldığında, bedenin külleri içinde kırmızı renkte parlayan zihinsel közler, yolunun bir gün onu yıldızlar çemberine götüreceğinin kesin işaretidir.

--- SAYFA 76 ---

76 IX İMKANSIZ AYNA İsa Cehenneme indiğinde, günahkarlar onun sözlerini dinlediler ve hepsi kurtuldu. Ancak her zamanki gibi kendilerinin sındığına inanan azizler, onun sözlerini reddettiler ve hepsi lanetlendi. MARCION Antitezler İskenderiye'deki Gnostik mezheplerin nitelikleri olan sapmalar ve terslikler, spermatik ve büyü ayinleri, mitolojiler ve halüsinasyonlar bizi temel bir gerçeği gözden kaçırmaya yönlendirmemelidir: yalnızca bunların pratik ifadesi olan ayinler açısından incelendiğinde, bu Gnostik tutumlar sapkın, saf ve hatta sapkın görünmektedir. Ancak kişi dikkatini Gnostisizmin ustalarına, öğretmenlerine ve bilgelerine çevirdiğinde, büyük kültür ve bilgiye sahip insanlarla, evreni, dünyayı ve çağdaşlarını olağanüstü bir berraklık ve anlayışla inceleyen adamlarla karşılaşır. Gnostik mezheplere karşı amansız hoşgörüsüzlüklerine ve "utanç verici" uygulamalarına rağmen, Hristiyan yazarlar Basilides, Valentinus, Carpocrates ve daha birçokları gibi insanların insani değerini ve ruhsal parlaklığını tanımaktan başka bir şey yapamadılar. Gnostisizmin çelişkileri ve aynı zamanda zenginlikleri bunlardır: Bakış açısının berraklığı ve radikalliğiyle aklın tüm taleplerini karşılarken, bazen teorilerinin uygulanmasının günlük hayatta çok tuhaf sonuçlar doğurması nedeniyle sempatizanların şevkini söndürür. Cennetin ateşiyle ya da ruhun ilahi kıvılcımıyla cezasız bir şekilde oynanamaz ve birçok Gnostik, kasıtlı olarak ateşe verdikleri mangallarda kendilerini yakmış olmalıdır. Arzunun saldırgan ve yıkıcı dürtülerine derinlemesine dalmaya ve onları serbest bırakıp böylece tüketmeye çalışırken, çoğu zaman büyücülerin ruhun ıcrakları rolünü oynadılar ve bunu bilinçdışı alanının henüz bilinmediği bir zamanda yaptılar. Ancak onların bu âlemin varlığına dair bir önseziye sahip oldukları ve insanın kendi çılgın ateşinde kendini yakma hakkı için yüksek sesle feryat ettikleri inkar edilemez. Batı düşüncesinin tüm tarihi boyunca -her ne kadar Gnostisizm de doğu kökenli olsa ve tamamen bizim dünyamıza ait olmasa da- bu kadar yüksek hedefleyen ve bu kadar şimşek çakan içgörü ve sezgi tohumlarıyla dolu, olumlu vahiyler üretmede bu kadar verimli olan başka bir girişim bilmiyorum. İşte bu yüzden bir kez daha söylüyorum ki, Gnostisizm tarihi, Gnostisizm tarihi yazıldığı gibi yazılamaz.

--- SAYFA 77 ---

77 Tapınak Şövalyeleri, Camisardlar veya Reformasyon. Bu kitap ilerledikçe, sayfalar ilerledikçe, Gnostisizmin beni sinsice etkilediğinin ve benim ona sorduğum soruların tüm varlığını içine çektiğinin giderek daha fazla farkına varıyorum. Şu ana kadar yazdıklarımda kişisel Gnostisizm yorumum nerede başlıyor, nerede bitiyor? Beni sürekli kendime geri getiriyor, çünkü Gnostisizm, inkar ettiği bir tarih ve savaştığı gelecekteki bir kader boyunca kendine şunu sormayı ve onu araştıranlara şunu sormayı asla bırakmadı: Sen kimsin? Ben kimim ki, bu karanlık reddedilmeler ve sırlar tarihini ele alacağım, bu kasıtlı olarak gizlenmiş yolları yeniden izleyeceğim, Hermetizmi beni çileden çıkaran, ama tamamen gereksiz olmadığına tamamen ikna olduğum bu Hermetik ifşaatları delmeye çalışacağım? Benim inancım daha da ileri gidiyor: Bu yolların bize mümkün olan tek yolu, dünyanın gizemleri karşısında hareket etmenin tek yolunu gösterdiğine inanıyorum. İnsanı çıplak durumuna indirgemek için her şeyi denemek, her şeyi deneyimlemek, her şeyi ortaya çıkarmak gerekir; onu organik, psişik, sosyal ve tarihsel tuzaklarından arındırmak; bazılarının kendi seçimi, bazılarının ise kaderi dediği şeyi yeniden kazanabilmesi için onu tamamen koşullandırmadan arındırmak. Bu koşulsuzluk sözcüğünü yazarken Gnostik doktrinin tam kalbine ulaştığımı algılıyorum. İnsan, varoluşunun her düzeyinde, şartlanmalarını etkileyen her şeyden kendini kurtarmadıkça hiçbir bilgi, hiçbir ciddi tefekkür, hiçbir geçerli seçim mümkün değildir. Ve bu konuda bilgisiz olanları rezil eden bu teknikler, ister ahlaksız ister münzevi olsun, organik ve psişik ateşlerin (sperm ve arzu) tüketilmesi ve tüketilmesi, tüm kuralların ve toplumsal geleneklerin ihlal edilmesi tek bir tek amaç için vardır: insanı zihinsel ve bedensel alışkanlıklarından arındırmanın, içinde uyuyan varlığını uyandırmanın ve ruhun yabancılaştırıcı uyuşukluğunu silkelemenin acımasız ve radikal yolu olmak. Kendi adıma, Gnostisizm hakkında yazılan tüm kitapların, sanki bazı ilginç ama biraz çatlak ve tamamen ahlaksız tarihi kişiler hakkında bir bölüm yazmak söz konusuysa, yazarlarına dokunulmadan kalmasını garip buluyorum. Üstelik Gnostiklerin sorduğu sorular her zaman sorulmaya devam ediyor, ancak onları inceleyenlerin bu soruların kendilerine de yöneltildiğini fark ettiklerini göremiyorum. İnsanın asla kendisiyle ilgili olmayan bir kitap yazmadığının çok iyi farkındayım ve eğer Gnostiklerin sorunu beni uzun zamandır ilgilendiriyor ve meşgul ediyorsa, bunun nedeni yalnızca benim farkında olmadığım bir düzeyde beni ilgilendirmesi olabilir ve bu çalışma bunun hakkında yalnızca yüzeysel ve az çok bilinçli olarak örtülü bir analiz verebilir. Neden özellikle şu kişilere bağlıyım?

--- SAYFA 78 ---

Tarihsel, sayısal ve felsefi açıdan konuşursak, diğerleri arasında yalnızca bir mezhebi temsil ettikleri için ahlaksız Gnostikler olarak mı biliniyorlar? Kendi zamanımda doğan ve bizi cinsel sorular konusunda kendimizi her zamankinden daha derinlemesine sorgulamaya yönlendiren bir olgunun farkında olmadan kurbanı mıyım? Yeterince arınmış olmadığım için mi onu tercih etmem gerekiyor? Yoksa cinsel tabulara karşı olan bu Gnostik isyan, tarihin tüm dönemleri için temel olan bir kaygıyı mı ifade ediyor, çünkü bu gerçekten tüm özgürleşmenin köklerinde yer alıyor, ancak bunu suskunluk ve engelleme olmaksızın yalnızca onların ifade ettiği bir konu mu? Bu aşamada karar vermekte zorlanıyorum. Bununla birlikte, bu kitabın bir yönü, seçenekleri ve yönelimleri oldukça kasıtlı ve bilinçlidir: Gnostisizmin tarihi değil, daha ziyade bir meditasyon, Gnostik harekette canlı, somut ve anlamlı kalan ve bugün bizi hala ilgilendiren her şeyi tanımlama girişimidir. Tespit edilmesi zor sorunlarla uğraştığımı ve çizmeye çalıştığım portreye pekala meydan okuyabilecek karanlık figürlerin peşinde olduğumu hissettiğimi itiraf ediyorum. Bu, bu kitabın yetersizliklerini haklı çıkarmaya yönelik bir hile değildir. Ben sadece sessizliği ihlal edip onu konuşmaya zorlamanın ve tüm hayatlarını onu kötüleyerek ve ondan kaçarak geçirenleri (tüm kaçınılmaz belirsizlikleriyle birlikte) tarihe geri döndürmenin haddini bilmez ve hatta Gnostik karşıtı olduğuna inanıyorum. Gnostik öğretinin, onu yakından ilgilendirse de şimdiye kadar pek değinilmeyen bir yönü vardır; o da düalizmdir. Düalizm, evreni iki karşıt, ebedi ve bağımsız varlığa bölen herhangi bir evren görüşü olarak anlaşılabilir: Işık ve Karanlık, Ruh ve Beden, İyilik ve Kötü, vb. Bu şekilde tanımlanan düalizm, bazı Gnostik doktrinlerin yanı sıra birçok eski din ve felsefede de görülür. Örneğin Simon Magus'a göre kesinlikle iki farklı dünya, iki uzlaşmaz Tanrı vardı. Ancak Maniciler arasında en açık ve en gelişmiş biçimiyle bulunan bu görüş, tüm Gnostikler tarafından sistematik olarak benimsenmedi. Birçoğu için -daha önce tartıştıklarımızdan bazıları da dahil- kötülüğün dünyası özerk, iyinin dünyası ile birlikte ebedi ve birlikte var olan bir varlık olarak değil, daha ziyade hiper dünyadan kaynaklanan, hata veya taklit yoluyla ortaya çıkan bir yaratım olarak ortaya çıktı. Bu arada, Gnostiklerin ahlaklı ya da ahlaksızlığını açıklayan da bu ayrımdır: Bir yanlış anlamadan, bir düşüşten ya da bir bölünmeden doğan bu başarısız dünya hâlâ gerçek dünyanın özünden bir şeyler korur ve Gnostik, zararlı maddeyi arındırmak gibi devasa bir görevi üstlenirken buna güvenir. Kötülüğün İyilikle birlikte var olduğu ve ebedi olduğu bir dünyada, insanın nasıl 'dünyaya yeniden yükselebileceği' anlaşılamaz.

--- SAYFA 79 ---

Bu durumda aşılamaz olan uçurumu geçin ve kurtuluşu olan özü yeniden keşfedin. Bu nedenle, dar anlamda dualizm her zaman Gnostisizm'de bulunmaz; daha ziyade dualite, evrenin özüne değil doğuşuna dayanan bir dualitedir. Ancak bu ikiliğin yüzyıllar boyunca geliştiğini ve Bosna Bogomilleri ve Languedoc Katharları gibi Gnostikler tarafından gerçek düalizme yaklaşan biçimlerde ifade edildiğini belirtmek gerekir. Bu aynı zamanda, Simon Magus'tan bir süre sonra yaşamış olan ve henüz hakkında konuşmadığım bir Gnostik tarafından da ifade edilmişti ve onun çalışmaları -Gnostisizm tarihi açısından bir bakıma tekil ve marjinal- dikkate değerdir. Adı Marcion'du. Marcion'la birlikte Gnostisizm, başlangıcındaki şeyi yeniden keşfeder: rasyonel aklın çabası, mantıksal bir anlayışa ulaşma çabası ve İncillerin ışığında dünyanın varlığı ve insanın kaderi sorununu yeniden düşünme çabası. Ancak bu düşünce onu o kadar radikal ve öngörülemez sonuçlara götürdü ki, kendi türünün diğer üyeleri gibi o da kendisini aforoz edilmiş ve Kilise'den kovulmuş halde buldu. Marcion, Anadolu'nun kuzey kıyısındaki Pontus'ta bulunan Sinop'un yerlisiydi ve MS 85 yılında burada doğdu. Bu nedenle o, Simon Magus'un müritleriyle aynı nesle mensuptur. Babası Sinop Piskoposuydu ve Marcion tamamen Hristiyan öğretisiyle yetişmişti. İncil ve İnciller hakkında o kadar derin bir bilgiye sahipti ki, Aziz Jerome onu 'gerçek bir bilge' olarak tanımladı. Ancak Hristiyanlıkla ilgili fikirleri oldukça alışılmışın dışında görünmüş olmalı çünkü kendi babası onu cemaatten yasaklamıştı. Böylece Marcion bir tekne kiraladı ve Aziz Paul gibi öğretisini vaaz etmek için kendini sulara attı. Birkaç yıl sonra onu Roma'da buluruz; burada yerleşir, Hristiyan cemaatine sık sık gider ve uzun yıllar boyunca fikirlerini yazılı olarak ortaya koymak için kendini sessizliğe gizler. Bu emeğin meyvesi, MS 140'tan başlayarak, dünya teorisini, İncil ve İncillere ilişkin yorumunu ve ona göre yeni bir Kilise'nin kuruluşunu yönlendirmesi gereken ilkeleri açıkladığı Antitezlerin yayınlanmasıdır. Burada bu ilkeleri özetlemekten fazlasını yapamam ama hemen göze çarpan bir gerçeğin altını çizmem gerekiyor: Diğer tüm Gnostiklerin aksine, Marcion her şeyden önce bir Kilise kurmayı, İncil'i onun Antitezi olacak güvenli ve yerleşik topluluklar kurmayı istiyordu. Bu başlı başına onun Kiliseden men edilmesi için yeterliydi, ancak öğretmeye devam etti ve öyle görünüyor ki, binlerce öğrencisi olduğu için hatırı sayılır bir başarı elde etti. Tertullianus, "tüm evreni o kadar doldurduklarını" ve bir süre resmi makamlar için gerçek bir tehdit oluşturduklarını söylüyor.

--- SAYFA 80 ---

80 Kilisesi. Üç yüzyıl sonra, Markionist kiliseler hâlâ Roma, Kıbrıs, Mısır, Filistin ve Suriye'de bulunuyor. Marcion'a göre temel sorun fazlasıyla basit. Eski ve Yeni Ahit'in okunması (bugün ortak geçerli olan bu terimleri Marcion'a borçluyuz) iki evreni, iki uyumsuz düzeni gösterir. İnciller, Oğlu'nun insanları kurtarmak ve onlara kardeşliği, merhameti ve komşularına karşı sevgiyi öğretmek amacıyla yeryüzüne inmiş olan sevgi ve iyilik Tanrısını açığa vurur. Öte yandan Eski Ahit, insanlığa zulmeden ve her zaman gök gürültüsü ve şimşeklerle çevrili görünen adalet ve ceza veren bir Tanrı'yı gösterir. Cömertlik, merhamet ve hoşgörü hakkında hiçbir şey bilmiyor. İncil'de görüldüğü gibi dünya ve insan tarihi suçlardan, katliamlardan ve kandan oluşur. Doğası gereği kötü ve yozlaşmış bir dünyayı, tartışmasız bir başarısızlık olan bir evreni ve düşük yapmış bir insanlığı ortaya koyuyorlar. Yehova'nın sürekli olarak cezalandırmak zorunda kaldığı ve insanın sürekli olarak Yaratıcı'nın tabuları, öfkeleri ve dehşeti tehdidi altında yaşadığı bu yaratılışa bir şeyler ne yazık ki yanlıştır. Bu nedenle Marcion, Tanrı'nın Oğlu olan İsa'nın yok edici Yehova'nın Oğlu olmasının veya ikincisinin İsa'nın iddia ettiği Baba olmasının imkansız olduğunu söylüyor. Marcion, Simon Magus'la aynı mantıksal sonuca varıyor: Yehova gerçek Tanrı değildir - ikincisi, Bilinmeyen Tanrı'dır, bu dünyaya yabancısıdır, Oğlu İsa Mesih olan gerçek Babadır. Simon Magus'unkiyle karşılaştırıldığında Marcion'un sisteminin değeri, sonsuz derecede daha rasyonel olması ve açıklamasının, İncil ve Evanjelik belgelere ilişkin titiz bir yoruma ve çok ayrıntılı bir filolojik bilgiye dayanmasıdır. O, Simon'un öğretisini doldurduğu mucizeleri, büyücülükleri ve tüm sihirli gereçleri çağırarak bu doktrini ve bu dünya görüşünü canlandırmaya ihtiyacı yoktur. Dolayısıyla Marcion'un fikirlerinin anlamı basit ama devrim niteliğinde görülüyor: İncil bir vahiy eseri ya da Kutsal Yazı değildir ve olamaz. Eski Ahit ile Yeni Ahit arasındaki karşıtlık tamdır ve her düzeyde ifade edilir: evrenin oluşumunda ve bu olayı anlatan metinlerde. Kutsal Kitabın tanımladığı şey, Tanrı'nın muazzam ve görkemli işi değil, Kötülüğün aptallaştırıcı yaratılışıdır. Marcion'un Antitezlerini desteklemek için Pentateuch'tan alıntılar yoluyla topladığı tüm kanıtları ayrıntılı olarak takip etmek anlamsız olacaktır. Önemli olan, Marcion'un bunlardan çıkardığı özel çıkarımdır: iki dünyanın ve iki mesajın kanıtıyla karşı karşıya kalan,

--- SAYFA 81 ---

81, yalnızca İncillerin gerçek Tanrı'nın öğretilerini aktardığı açıktır. Eski Ahit sonsuza kadar unutulmaya mahkûm edilmelidir. Bununla birlikte, İncillerin mesajı bozulmadan günümüze ulaşmamıştır; Yahudiler ve İsa'nın ilk müritleri tarafından yapılan eklemelerden, eklemelerden, her türden "düzeltmelerden" tamamen arınmış değildir. Gerçekten ilahi söze ulaştığından emin olmak için Marcion, İncilleri arındırır ve tüm öğretilerine temel oluşturacak tek kanonik eser olan orijinal metni bulmak için onların maruz kaldığı çarpıtmalardan elenir. Aziz Luka'ya göre İncil ile başlayan bu metin, onun Antitezlerinde önerdiği metindir. Çok fazla mantık dışı ve her durumda tartışmalı paralellikler kurmak istemeden, bu orijinal ve devrimci girişimin, zamanında, Marksist doktrini reddeden ve yalnızca Lenin'in konuşmalarının düzeltilmiş baskısına dayanan bazı sosyalist Tez veya Antitezlerin yayınlanmasının, günümüzde yaratacağı etkinin aynısına sahip olması gerektiğini öne sürüyorum. Bu fikrin saçma ve kabul edilemez olduğunu biliyorum, çünkü Lenin sürekli olarak Marx'tan otorite olarak alıntı yapıyordu. Ancak Marcion'u ilgilendiren yalnızca İsa'nın -zaten maruz kaldığı yoğun çarpıtma sisinden kurtarılması gereken- metinsel mesajı değil, aynı zamanda göçebe çobanların İncil dünyası olmayan ve uzun süredir de olmayan bir dünyada onu etkili ve canlı kılmak için kendisinin yapması gereken gerekli uyarılama çalışmasıdır. Bugün, sorunun, Marksizmin Sosyalist yorumcularının karşılaştığı sorundan çok da uzak olmadığını açıkça görebiliyoruz; Marx üzerine en yeni ve otoriter yorumcular "Marx'ın yeniden okunması"ndan söz ettiklerinde ve Marx'ı Yeniden Okumak başlıklı makaleler yazdıklarında, öğretileri aslında şu formülle özetlenebilecek olan Marcion'un kullandığı terimlerin neredeyse kelimesi kelimesine aynısını kullanıyorlar: İncil'i Yeniden Okumak. Onun bu çabasının bu kadar yenilikçi olmasının nedeni, kafir olarak yargılanmasının ve sessizliğe ya da en azından emekliliğe mahkûm edilmesinin nedeni buydu: Yeniyetme Hristiyanlığı İncil'deki kabuğundan koparmaya, evrimi için vazgeçilmez olduğuna inanılan dogmatik bir gelenekten koptu; yeni yollar açmak; İncil'in önerdiği şemaları yeniden düşünmek ve yeniden değerlendirmek ve bunların geçerli mi yoksa geçersiz mi olduğuna karar vermek. Bunu yaparak, Hristiyanlığı ve var etmeye çağırdığı yeni insanı geleceğe, yalnızca İncillere dayanarak her gün şekillenecek, doğaçlama yapılacak, inşa edilecek bir geleceğe yeniden yönlendirmeyi ve böylece sahte Tanrı imajını sonsuza kadar yok etmeyi iddia etti.

--- SAYFA 82 ---

82 Marcion'un tezlerini uyarlasaydı Kilise tarihinin nasıl gelişebileceğini hayal etmek imkansızdır. Açıkçası, evrimi tamamen farklı olacaktı ve ikinci yüzyıldan itibaren, on sekiz yüzyıl sonra yavaş yavaş kendine gelmeye başlayan belirli konuları ele geçirecekti. Bununla birlikte, kendisini hem mesajı için etik bir çerçeveye hem de onsuz soyut ilkelerden başka bir şeye sahip olamayacağı duygusal vizyonlarla donatan bir gelenekten ve mitolojiden kurtaramayan Kilise, yüzyıllar boyunca aslında kendisine yabancı olan imgeleri, oluşumları ve kıyametleri ardında sürüklemek zorunda kaldı. Marcion, özgürleştirici kopuşu kabul etmeye, kendisini İncil'e bağlayan halatları kırarak "yırtıcı revizyona" uğramaya henüz hazır olmayan bir dünyaya çok erken geldi. Ancak yine de bu ileri görüşlü ve cesur çaba Marcion'la tamamen ortadan kalkmadı. Zamanının sorunlarıyla cesurca yüzleşen, Yaratılış'a ve Musa'nın emirlerine yapılan sonsuz göndermelerden kurtulmuş, yetişkin bir Hristiyanlığa duyulan özlem tamamen ölmemiştir. Ancak insanın kendi sahte imajını okumaktan ve sahte kaderini takip etmekten asla vazgeçmediği ve Kilise'nin bu kadar uzun süre yolunu kaybedip Alice Harikalar Diyarında gibi dolaşmayı başardığı İncil'in sahte ve sahte aynasından, seraplardan kurtulmak kolay değil.

--- SAYFA 83 ---

Ciğerlerimizdeki nefes bile düşüncelerimizi rahatsız eden ve yıldızları şaşkına çeviren aynı adaletsizlikle doluyken kime karşı savaşacağız, saldırımızı nereye yönlendireceğiz? EMİLE CIORAN

--- SAYFA 84 ---

84 X DÜNYA GEZGİNLERİ Zamanlarını hiçbir şey yapmadan ve uyuyarak geçirirler. TIMOTHY Messalyalılar Üzerine Gnostisizm'in tarihi, dördüncü yüzyıldan itibaren mekânını, doğasını ve anlamını değiştirir. Artık şehirlerde değil, başlangıçta olduğu gibi Doğu'nun tüm ana yollarında yazılıyor. Mısır'ı terk edip Mezopotamya, Ermenistan, Kapadokya, Yunanistan, Bulgaristan ve daha sonra Bosna'ya dağılan Gnostisizm, şimdiye kadar gördüklerimizden çok farklı biçimlere bürünür. Sanki Gnostikler, en eski arzularına bir tür döngüsel dönüşle şehirlerden kaçıp yollarda, ovalarda ve dağlarda bir kez daha dolaşmaya başlıyorlar. Sadece birkaç nadir istisna dışında, yeni Gnostik toplulukları bundan böyle orada keşfedeceğiz; yaşam tarzları, ilkeleri ve teknikleri (çileci veya ahlaksız) özerkliklerini ve tuhaflıklarını koruyan ve aşırılıkları ve itaatsizlikleri bir kez daha Hristiyanların yıldırımlarını ve aforozlarını başlarına yıkacak topluluklar. Daha önceki gezgin yaşama dönüşle eş zamanlı olarak, bu ocaksız ve evsiz göçebe varoluşu, kasabaların ve tüm kalıcı yerleşimlerin reddedilmesi bir başka önemli gerçektir: Doktrinin kendisi tutarlılığını ya da en azından sistematik karakterini kaybeder, mitoloji bozulur ve yazılı Gnostik eserler daha nadir çalışır. Ancak bu gruplar çok sayıda ve aktifti ve ben bunlardan en görkemlisi olan Messalian mezhebi üzerinde durmak istiyorum. Onların gerçek isimleri -yani kendilerine taktıkları ismi kastediyorum- Euchites'ti, yani Dua Eden Adamlar anlamına geliyordu ('Messalians'ın Suriye tercümesi). İnançları, karanlığın aşağı dünyası ve ışığın yüksek dünyası ile ilgili temel Gnostik temaları hatırlatıyor, ancak biraz alışılmadık bir yöne yönelmişler, aklın taleplerinden ziyade mistik coşkuya çağrıda bulunuyorlar. Euchites'e göre bu dünya şeytanın işiydi ve her şey -madde, beden, insan ruhu- şeytani maddeyle aşılanmıştı. Öyle ki şeytan her insanın içinde fiziksel ve ruhsal olarak mevcuttu ve aynı zamanda onun ruhuna bağlıydı. Benzer şekilde tarihin

--- SAYFA 85 ---

85 dünya -karanlık ile ışık arasındaki o bitmek bilmeyen mücadele- her bireyin tarihinde yeniden canlandı. Dolayısıyla içinde asalak bir şekilde yaşayan şeytanı yok etmek ve bunu özel ve özel 'şok teknikleri' ile yapmak her insanın görevidir. Her insan doğuştan itibaren kendisini şeytanın şiddetine maruz kalan bir dünyaya atılmış bulduğundan, eşit şiddete dayalı bir kampanyayla, şeytana karşı acımasız bir mücadeleyle kendisini özgürleştirmelidir. Bu açıdan bakıldığında ne zühdün ne de aşırılığın bu kadar güçlü ve kurnaz bir düşmanı alt etmeye yetmeyeceği aşikardır. Bu teknikler iki ucu keskin silahlardır; diğer şeylerin yanı sıra, son derece yavaş ve belirsizdirler. Mısırlı Gnostiklerin vaaz ettiği ve Fhibionitlerin durumunda en az 365 ardışık cinsel birleşmeyi gerektiren günlük erozyon, kötülüğün ve günahın ezilmesi, Euchites'e modası geçmiş ve verimsiz görünmektedir. Onlar için tek emin ve hemen etkili olan silah duadır. Ama geleneksel Hristiyan duası değil. Euchites, günün her anında onları ikinci bir duruma sokan, ruhlarını Kutsal Ruh'un akışına açan ve onları şeytandan sonsuza dek kurtaran bir ruh akışı olan sürekli duayı uyguladı. Böylece, büyüdü dua aracılığıyla, davetsiz gelen şeytana karşı fiziksel ve ruhsal bir savaş yürütüldü ve sonunda şeytan çıkarma işlemine varan bir uygulamayla kovuldu. Bu amaçla Euchites, baş dönmesi ve hatta bilinç kaybı noktasına kadar durmadan okudukları, dans ederek ve çeşitli karışımları içerek kendilerini uyardıkları Rab'bin Duasını seçtiler. Bu şekilde, şeytanın "ablasyonu"nun gerçekleştiği bir esrime ve muhtemelen kasılma durumuna ulaşılar. Bu nedenle onlara Meraklılar (etimolojik anlamı: Tanrı'nın sahip olduğu bir kelime) veya Dansçılar olarak da biliniyorlardı. Bu, Euchites'in baskın özelliğidir, ancak yaşamlarının diğer ilginç yönleri de bilinmektedir. Tamamen şeytana karşı bu amansız mücadeleyi sürdürmekle meşgul olduklarından, günlük hayatın beklenmedik durumlarına pek aldırış etmediler. İster kol gücüyle ister entelektüel olsun her türlü çalışmayı reddettiler (bu da onlara bazen Tembel Adamlar denilmesine yol açtı) ve yalnızca dilenerek geçindiler. Erkekler ve kadınlar, yollarda rastgele dolaşan (özellikle Osrhoëne eyaletinde, Edessa civarında), açık havada uyuyan ve kadınların ve menkullerin ortak mülkiyetini uygulayan gezgin kabileler halinde bir arada yaşıyorlardı. Ayrıca, ister dini ister dünyevi olsun, otoriteye her türlü itaati ve teslimiyeti reddettiler; bu da onları yalnızca serseri ve dilenci değil, aynı zamanda kanun kaçağı da kılıyordu. Onları kısıtlamayı ve dönüştürmeyi, hatta zararsız hale getirmeyi bu kadar zorlaştıran şey, şeytanı kovduktan sonra kendilerini bir şey gibi görmeleriydi.

--- SAYFA 86 ---

86 Pnömatik, hiçbir kirlenmeden etkilenmemiş ve bu şeytani dünyanın tavizlerine karşı dayanıklı. Onlar için her şey önemsiz hale geldi ve Hristiyan yazarların, hangi pişmanlık eylemini kabul eden ve yerine getiren ve kendilerinden istenen her şeyi kabul eden bu Gnostisizm özgürlükçüleri hakkında yazarken belli bir utanç ve aynı derecede kesin bir kızgınlık fark edilebilir. Yedinci yüzyılda Hristiyan Piskopos Timothy, zamanının sapkınlıkları üzerine bir eser yayınladı; Euchites hakkında şu şekilde yazıyor: 'Yaz zamanı, gece çöktüğünde, açık havada uyumak için erkekler ve kadınlar bir arada, tamamen rastgele bir şekilde uzanırlar ve bunun hiçbir önemi olmadığını söylerler. Kendilerini en leziz yiyeceklerle şımartabilirler ve en şehvetli ya da en sefih hayatları yaşayabilirler, çünkü onlara göre bunların hiçbirinin zerre kadar önemi yoktur.' Ama iyi piskoposu en çok şaşırtan şey, bu serserilerin kasıtlı olarak isyankâr tavırları, küstahça çalışmayı reddetmeleri ve hiçbir şey yapmama yönündeki açık eğilimleridir: 'Onlar, hiçbir zaman çalışmak zorunda kalmadan en iyiyi yemeyi biliyorlar. Onlar da, oruç tutmadan, günün her saatinde, acıktıklarında yemek yerler, susadıklarında içerler ve zamanlarını hiçbir şey yapmadan ve uyuyarak geçirirler.' Bu nedenledir ki, beşinci yüzyıldan itibaren Doğu'nun bazı bölgelerinde sayısal önemi oldukça büyük olan bu mezheplerin (diyelim onbinlerce mümin) varlığı ve davranışları, kanun ve düzeni sağlamaktan sorumlu dünyevi güçler nezdinde sorun yaratıyordu. Ve sadece onlar değildi; birçok durumda dini otoriteler bu grupları dağıtmaya ya da onları Kilise'nin bağrına dönmeye zorlamaya çalıştı. Ancak tüm bu çabaları engellemek için Euchites, Hristiyan sorgulayıcılarını tamamen şaşırtan bazı teknikleri mükemmelleştirmişti. Basilides'in uzun zaman önce İskenderiyeli Gnostiklere verdiği tavsiyeyi takip etmekte tereddüt etmediler: Kendilerinden feragat etmeleri istenen her şeyden uysalca vazgeçmek, vaftize boyun eğmek, cemaat almak, pişmanlık eyleminde bulunmak ve bu teslimiyet kanıtından sonra serbest kalmalarına izin verildiğinde, derhal göçebe yaşamlarına ve alışılmış uygulamalarına geri dönmek. Timoteos, gerçek amacını anlayamadığı ve yalnızca en bariz ikiyüzlülük olarak gördüğü bu tutumdan şikayet etmekten hiç vazgeçmedi (bu, Euchites'in neden Yalancılar olarak da bilindiğini açıklıyor). Tuhaf davranışları karşısında önceden yenilgiye uğradığını itiraf ederken birkaç satırını onlara ayıran Aziz Epiphanius, kendilerine yöneltilen tüm sorulara sistematik olarak "Evet" yanıtı vermenin alışkanlık haline geldiğini belirtiyor. Ve Messalian tepkisinin açıklayıcı bir örneğini aktarıyor:

--- SAYFA 87 ---

87 'Siz patrik misiniz?' "Evet." "Siz peygamber misiniz?" "Evet." "Siz melek misiniz?" "Evet." "Sen İsa Mesih misin?" "Evet." Bu koşullar altında hiçbir sorgulamanın, hiçbir aforozun anlamı olamaz. Aforoz edilsinler, cemaate zorlansınlar, sonuç aynıydı. Ancak piskoposlar, sapkın inatçılıkları nedeniyle, ne pahasına olursa olsun kendilerine karşı kesin ve haklı suçlamalar içeren bir suçlama eylemi formüle etmeye kararlı olduklarından, amaçlarına ulaşmak için kendileri de yalan ve ikiyüzlülük kullanmaya yöneldiler. Örneğin Timothy, Edessa Piskoposunun, bu kötü adamlardan üçünün huzuruna çıkarıldığı bir olayda, onların dinine geçmek istiyormuş gibi davrandığını bildiriyor. Üç Euchites (belli ki Hristiyanların iddia ettiği kadar kurnaz değillerdi) tuzağa düştüler ve inançlarını açıkladılar: İnsan şeytan tarafından ele geçirilmiştir ve hiçbir şey -ne vaftiz, ne komünyon, ne de Kilise ayinleri- onu bu şeytandan kurtaramaz. Yalnızca dua, sürekli dua Kutsal Ruh'un onun içine girmesine ve onu cininden kurtarmasına neden olabilir. Artık Kilise, kınamak için acele ettiği önermelerin tam olarak ne olduğunu ilk kez öğrenmişti. Üç serseri aforoz edildi ve açık yoldaki hayatlarına geri döndüler. Bu tarihte bir nokta belirsizliğini koruyor ve bana ilginç geliyor: Euchite'yi iblisinden kurtaran bu duaların, bu şeytan çıkarma danslarının tam doğası neydi? Açıkçası danslar müzik gerektirmiş olmalı. Bu bakımdan, bir başka ve daha eski sapkınlık olan Montanizm'in iki yüzyıl önce komşu bölgelerde yaygın olduğunu belirtmekte yarar var. Bu, Mesihçiliğin, dünyanın yakın sonuna dair kehanetlerin ve öğrenciye Paraklit'in anında bir vizyonunu sağlamak için tasarlanmış coşkulu karakterdeki uygulamaların bir karışımıydı. Bu sapkınlık, antik çağlardan beri coşkulu, coşkulu müziğiyle tanınan Frigya'da gelişti. Nefesli çalgılarla çalınan Frig makamı, coşkun danslar, Dionysos kültleri ve Kibele'nin gizemleri için kullanıldı. Euchites'in, dualardan önce tüketilen içeceklere ek olarak, trasa ve kolektif ele geçirilmeye neden olan benzer enstrümanlar ve müzik modları kullanmış olması mümkündür. Dans tarzlarına gelince, Cyrrhus'lu Theodoret laf arasında bundan şöyle söz ediyor: 'İblislerin üzerinden atladıklarına dair çocukça övünmeler yaparken, havaya atlamaktan oluşan gülünç danslar yapıyorlardı.' Her şey "kadın ve erkeklerin birbirine karıştığı korkunç bakış partilerinde" sona erdi.

--- SAYFA 88 ---

88 Kendilerine karşı çok büyük zarar verecek şekilde düzenlenen suçlama eylemlerinden birinde işaret edilen bir başka inançları bana daha da önemli geliyor. İblisin kovulması ve Kutsal Ruh'un varlığı, Euchite'nin anında ışık dünyasına girmesine izin verdi. Pleroma'nın ihtişamı onun önünde açıldı ve Kanun şöyle diyor: "Tanrı'yı bedenin gözleriyle görmek istediklerini iddia ediyorlar." Bu, başka zamanlarda kahini doğrudan kazığa sürükleyebilecek tehlikeli bir doğrulamaydı. Çünkü, coşku, kayıtsızlık, ilgisizlik, yani kutsal terimi kullanırsak (yani, tüm dünyevi meseleler karşısında kayıtsızlık) durumuna girerek ve hiper-bilince ulaşarak, Euchites, tüm teolojilerin anlaşılır (veya ilahi) ile açık (veya insani) arasında çizdiği yasak sınırı aştı - veya geçtiklerini iddia etti. Mısır çöllerinde yaşayan bir Ankorit olan Evagrius Ponticus şöyle diyor: 'Deliliğe düşme korkusuyla ne Melekleri, ne Güçleri, ne de İsa'yı beden gözleriyle görmeyi arzulamayın.' Öyle görünüyor ki Euchites büyük uçurumu aştı. Onların düzensiz, serseri yaşamlarındaki başka hiçbir şeyde, ne herhangi bir toplumsal kısıtlamaya boyun eğmeyi reddetmelerinde, ne de coşkulu danslarında bu basit cümlelerin saygısız komedisi yoktu. Her şeyden çok onları Hristiyan dünyasının, hatta insan dünyasının dışına atıyordu.

--- SAYFA 89 ---

89 XI Dağların Saflığı Zenginliği suçluyorlar, Çar'dan korkuyorlar, üstleriyle alay ediyorlar, soyluları kınıyorlar ve tüm kölelerin efendilerine itaat etmesini yasaklıyorlar. Bogomillere Karşı Rahip OOSMAS Bosna'nın dağlarında ve ormanlarında ve Hersek'in yaylalarında -bazen de vahşi doğada son iki yüzyıl boyunca tarih ve arkeoloji için bir muamma oluşturan binlerce heykel mezar ve düzinelerce nekropol vardır. Sayıları, dizilişleri, heykelleri, bazılarının üzerindeki yazılar, tarihi hâlâ büyük ölçüde bilinmeyen, hiyerarşik ve kesin geleneklere sahip önemli toplulukların varlığını kanıtıyor. Baskın oldukları bölgeler, bunların, Sırbistan'daki Ortodoks ve Katolik Kiliselerinin yetki alanından uzun süredir kaçan تنها bölgelerin kalbinde, çeşitli tımarlar etrafında gruplanmış köylü toplulukları olduklarını gösteriyor. Bu tuhaf yapılar Bogomil sapkınlarına atfedildiğinde gizem çözülmüş gibi görünüyordu. Adı Sevdiklerimiz veya Tanrı Dostları anlamına gelen Bogomiller, Gnostik benzeri bir mezhepti ve dokuzuncu yüzyıldan itibaren Bulgaristan'da ortaya çıkan neo-Manici geleneklerin mirasçılarıydı. Mezhep birkaç gruba ayrıldı ve bunlardan biri birkaç yüzyıllık bir süre içinde günümüz Yugoslavya'sının kalbindeki Bosna ve Hersek'te kök saldı. Bogomillerin ele geçirdiği bu köyler, kaleler ve tüm eyaletler, küçük İskenderiye gruplarından çok uzaktır. Gnostisizm tarihe girer, ulusal toplulukların bağrına yerleşir, rahipler ve papazlarla birlikte kendi kiliselerini kurar ve başlı başına gerçek bir dünyevi güç haline gelir. Messalianlarla çağdaş olan başka bir Gnostik mezhep olan Paulikanlar zamanında, Gnostisizm, gizlice veya çölün yalnızlığında öğretilen gizli bir doktrin olmaktan çoktan çıkmıştı; Tüm dünyevi güçlere karşı bir isyan yatağı olan Gnostisizm, kaçınılmaz olarak kendisini tarihin hareketi ile karşı karşıya buldu ve maruz kaldığı baskıcı önlemler onu toplumsal ve politik bir yapı, bir özerklik ve tamamen kendine ait bir kader oluşturmaya zorladı. Ayak bastığı her yerde, haberin yayıldığı her yerde, resmi Kilise'ye ve onun ifadesi olan laik otoriteye karşı -dini veya siyasi- isyan cepleri yaratır. Bu nedenle yeni Gnostiklerin sırayla Bizans'a, Balkanlar'daki Slav işgalcilerine, Ortodokslara karşı ayaklandığı görülüyor.

--- SAYFA 90 ---

Sırbistan'ın 90 soylusu. Gnostisizm artık adanmışlarını çoğunlukla kırsal bölgelerden topluyor. Üstelik köylüler bunun dini sonuçlarından çok siyasi ve sosyal sonuçlarına karşı daha duyarlı olacaklar. Ancak bu önyargı nedeniyle Gnostik gruplar, binlerce köylü ve zanaatkârı bir araya toplayan ve bundan böyle kendi yasalarını, kendi örgütlerini ve hatta kendi ordularını kurmak zorunda kalan isyancı toplulukları haline geldi. Açıkça görülüyor ki bu kaderde paradoksal bir şeyler var. Tarihin ve toplumun radikal bir şekilde reddedilmesinden doğan Gnostisizm, başarısıyla birlikte, kuşkusuz geçici olan ancak varoluşu ve trajik kaderi yine de uzun süre örnek teşkil edecek bir tarih ve toplumlar doğurur. Eğer Bosna mezarları ve nekropollerı gerçekten de Bogomil kökenliyse, o zaman öğretisi her zaman aynı kalsa da Gnostisizmin çehresini ve tarihini ne kadar değiştirdiğini gösteriyorlar. İnsan ilk kez tarihsel ve coğrafi açıdan istikrarlı toplulukların, ayrıca oyma anıtların, maddi kalıntıların, kısacası bir Gnostik sanatın huzurunda buluyor. Tek başına bu basit gerçek, bu heykel mezarların ve süs anıtlarının gerçekten Gnostisizm'i savunan grupların işi olup olmadığı konusunda kişiyi şüpheye düşürebilir; çünkü bu noktaya kadar hiçbir şey Gnostik zihniyete arkalarında maddi izler, özellikle de sanat eserleri bırakma kaygısından daha yabancı olmamıştır. Tarih gibi sanat da zamanı besler ve onun varlığını varsayar. Kaçınılmaz olarak Gnostiklerin reddettiği bir zaman aralığına yazılmıştır. Burada söz konusu olan, estetik duygunun saçmalığı ya da yararsızlığı değil, onun ifadesidir. Basilides, Valentinus ve Carpocrates gibi adamların bu tür meselelerle ilgilendiklerini hayal edebilseydik (bence bu düşünülemez bir varsayım), onlar tamamen sembolik, belki öğretici ve her halükarda zamanın dışında bir sanattan başka bir şey yaratmazlardı. Ancak Bosna mezarları ve nekropol sanatı, özellikle ilgili toplulukların ayinlerinin, oyunlarının ve dövüşlerinin, günlük veya dini yaşamının bir ifadesidir. Bu onların dünyevi yaşamlarının önemli anlarının her yerde onaylanan ve tekrarlanan kasıtlı yansımasıdır. Bu mezarlarda ne görülüyor? Kırsal ve feodal yaşamdan sahneler; dans eden kadınlar, şövalye dövüşleri ya da okçuluk müsabakalarına katılan erkekler, iki kolu havada ya da yalnızca sağ eli havada duran insanlar, parmaklar açık, kasten büyütülmüş, belki de yemin eder gibi duran insanlar ve etraflarında ve üstlerinde aynı kozmik semboller: güneş ve ay. Birkaç yıl önce bu mezarların en önemlilerinin bulunduğu Radimlje, Cicevac, Hodovo ve Boljuni bölgelerini ziyaret ettim. Çoğu, oyulmuş sahneleri yavaş yavaş silen ve aşındıran yosun ve likenlerle kaplıdır. Yağmur taşı kemirdi ve bazen

--- SAYFA 91 ---

91 ancak dış çizgiyi parmakla takip ederek bir biçimi, bir insan figürünü, koşan bir hayvanı, ufalanan bir gezegeni, yavaş yavaş orijinal boşluğuna dönen bu granit üzerindeki bir yayın kıvrımını tanıyabilirsiniz. Ormanlarda ya da ıssız yaylalarda kaybolan bu yüzlerce monolitten hem yoğun bir gizem hem de ölüm karşısında duyulan korku ve güvensizlik atmosferi yayılıyor. Merhumun mezarına saygısızlıktan korunmasını amaçlayan bu yazılar, ruhunun başında nöbet tutan bekçiler gibi ona her yerde eşlik eden bu semboller, ölünün jestlerinin, katı ve ritüel duruşunun belki de görünmez dünyanın gizemlerini çağrıştırmaya çalıştığı kesinlik ve endişeden oluşan muğlak bir mesajın taşıyıcılarıdır. Bütün bunların hiçbirinden gerçekten Gnostik gibi görünmüyor ve bu binlerce ölü ruhun dini bağlılığı konusunda bugüne kadar şüpheliyim. Kesin olan şey şu ki, bu nekropoller uzun ömürlü ve yoğun bir toplumun tek kalıntılarıdır: artık unutulmuş bu kadar çok varlığın bir zamanlar yaşamış olması gereken köylerden ve kalelerden geriye hiçbir şey kalmamıştır. Ağaçların ve otların toprağı kapladığı ve çoğu zaman anıtları yerlerinden söktüğü bu dağlarda en küçük bir kalıntı değil, en ufak bir iz bile yok. Öyle de olsa, bundan en azından bir şey ortaya çıkıyor: Gnostisizm'e karşı verilen savaşın bundan sonra da değişmiş olduğu gerçeği. Aforoz ve hapis artık yeterli değil. Bu örgütlü toplulukların dini ve siyasi isyanları, iktidardakilerin baskı önlemlerini gerektirir; bu önlemler, boyun eğmeyi reddeden herkesi tamamen ve basitçe yok etmek, kiliselerini yakmak, köylerini ateşe vermek, kalelerini yerle bir etmek ve yüzlerce Bogomil'in kendilerini ateşe atacağı kazıklar dikmekten oluşacaktır. Bu kadar acımasızlığa, bu kadar baskıya neden olan bu sapkınlık neydi? Uzun zamandır bildiğimiz tavrı vaaz ediyordu: kötülük ve şeytan tarafından kirletilmiş lanetli bir dünyayla uzlaşmanın tamamen reddedilmesi. Ancak bu özel dönem bağlamında bu ret, esas olarak resmi Kiliselere, gösterişli zenginliklerine ve iğrenç sembollerine karşı çıktı. Bogomiller çarmıhtan nefret ediyorlardı çünkü İsa onun üzerinde ölmüştü ve çarmıh onların gözünde onun çektiği azabın simgesi haline gelmişti. Eski Ahit'in tamamını, temel dogmayı, Meryem Ana'yı ve tüm Hristiyan mitolojisini reddettiler. Sert bir çilecilik uyguladılar; artık sefahat ya da hovardalık yok, çünkü tarihsel mücadele, bedenin ayartmalarına karşı başka ve aynı derecede acımasız bir mücadeleyi içeriyor. Üremeyi ve evliliği reddettiler; çalışmayı, zenginliği, şerefi ve sosyal ayrımları küçümsediler. Kendi aralarında her biri diğerlerini eşit olarak görüyordu. Tek bir ayırım -ama önemli bir ayırım- ilişkilerine damgasını vuruyordu. O zamandan beri

--- SAYFA 92 ---

92 Bogomilizm her şeyden önce çalışmanın, toprağı işlemenin ve toplulukların hayatta kalmasını sağlamak için kıyafet dikmenin hayati önem taşıdığı kırsal bir ortamda gelişti; kural iki devlete, iki ayrı işleve sahipti: Mükemmel Olanlar tamamen Gnostik bir yaşam sürdürdüler, yani münzevi dilenciler olarak yaşadılar, taşrada eğitim verdiler, acemileri başlattılar ve ayinleri yönettiler. Diğerleri, yani Denetçiler veya Müritler, evlenmelerine, üremelerine, çalışmalarına izin verilen ve böylece grubun maddi olarak hayatta kalmasını sağlayan kitleleri oluşturuyordu. Ancak Kiliseye ve Yetkililere karşı bu iki yönlü isyan (haçın, dogmanın ve Ortodoks ayinlerinin reddi ve ayrıca laik güçlere itaatin reddedilmesi) kısa sürede yetkililerin tepkisine yol açtı. Şimdi binlerce askerin ve Hristiyan rahibin bu eyaletleri işgal ettiğini, canlarının istediği gibi yağma ve yağma yaptığını, her şeyi yaktığını, yollarına çıkan herkesi katlettiğini görüyoruz. Dökülen tüm bu kan, yalnızca Kilise'nin ve Ortodoks yöneticilerinin iğrenç uzlaşmazlığına değil, aynı zamanda yeminlerine ve inançlarına sadık kalarak feragat etmeyi reddeden ve kendilerini ateşe atmayı tercih eden Bogomillerin uzlaşmazlığına da tanıklık ediyor. Ve bundan böyle Gnostisizmi nereye giderse gitsin takip edecek olan şey de bu intihar eğilimidir. Uzlaşmanın, Kilise'ye ve Şeytan'ın ordusuna boyun eğmenin utancıyla karşı karşıya kalan Gnostikler, kendi inançlarının egemen saflığını savunacak ve bunu ölümün eşiğinde bile ilan edeceklerdir. Bu tutum, sapkınlara, şehitlerinin uzun süre taşıyacağı bir hale kazandıracaktır. Bundan böyle savaş, kazık ve soykırımdan başka hiçbir şey Tanrı'nın isyancılarını bastırmada başarılı olamayacak. Ve o zaman bile Gnostisizm tamamen yok edilemeyecektir. Başka bir yerde, daha uzaklarda, başka dağların sessizliği ve yalnızlığında, Pireneler'in ve Corbières'in kalbinde yeniden doğacak; burada tarihi, Montségur'ün cenaze ateşine kadar aynı ihtişam ve trajedi döngüsüyle tekerrür edecek.

--- SAYFA 93 ---

93 Yeni Bir Gnostisizme Doğru Çoğu çağdaş filozof, her şeyin ait olduğu duyarlı ve az çok bilinçli bir Anima Mundi'nin varlığını öne sürer; Ben de taşların sağır düşüncelerini hayal etmişim... Ve yine de, bilinen tek gerçekler, acının ve dolayısıyla neşenin ve aynı şekilde iyinin ve kötü dediğimiz şeyin, adaletin ve bize göre adaletsizlik olan şeyin ve son olarak, şu ya da bu şekilde, bu karşıtları birbirinden ayırmak için gereken anlayışın yalnızca kan dünyasında ve muhtemelen özsü dünyasında var olduğunu gösteriyor gibi görünüyor... Geri kalan her şey, eğer varsa, maden krallığını ve ruhlar alemini kastediyorum, belki de pasiftir. zevklerimiz ve acılarımızın ya da onların bu tarafının ötesinde ve duygusuz. Sıkıntılarımızın evrensel düzende çok küçük bir istisnadan başka bir şey olmaması mümkündür ve bu, dindar bir şekilde Tanrı dediğimiz o değişmez maddenin kayıtsızlığını açıklayabilir. MARGUERITE YOURCENAR Uçurum

--- SAYFA 94 ---

94 Kötülükten öğreneceğimiz hiçbir şey yok. Gnostiklerin yaşadığı dünya, ister İskenderiyeli, ister Slav, ister Provençal olsun, her yerde ve her zaman adaletsizlik, şiddet, katliam, kölelik, yoksulluk, kıtlık ve sabırla katlanan veya vahşice direnilen dehşetlerle dolu bir dünyaydı. Ve Gnostikler sefalet deneyimlemenin, kişinin bu aşındırıcı pas tarafından yenilmesine izin vermenin nafile bir deneyim olduğunu söylerken doğruyu söylemiş oldular. Soyulmuş, aç bırakılmış ve sömürülen kitleleri, yaşadıkları sınavların bir nimet olduğuna ve onlara daha iyi bir dünyanın kapılarını açacağına ikna etmek için Hristiyan ahlakının tüm çıplak ikiyüzlülüğüne ihtiyacı var - ya da buna ihtiyacı vardı. Kötülük kelimesinin burada herhangi bir etik veya dini bağlamın dışında bir anlamda kullanıldığı okuyucu için açık olacaktır. Kötülük, dünyanın entropisine katkıda bulunan her şeydir. Ve açıkçası bu kötülük hiçbir kapıyı açamaz, insanın herhangi bir parçasını zenginleştiremez veya uyandıramaz, çünkü özünde tüm bilinci yabancılaştıran, evrenin sahte düzenini pekiştiren şeydir. Acı çekerek kazanıldığına inanılan sahte bilgi, çile yoluyla elde edilen yanıltıcı kurtuluş, o halde bir yalandan başka bir şey değildir; kötülüğün absürt ve yabancılaştırmacı doğasını tanımayan ya da tanımamış gibi davranan bir yalan. Gnostik soterioloji bu noktada oldukça açıktır: kötülük hiçbir zaman ilahi bir planın sonucu değildir; doğal ya da doğuştan gelen bir zorunluluk değil, bir hata ya da yanlış anlamının ürünüdür. Bu, kendisini hiper-dünyanın eterik parçacıklarına aşıl原因an maddi bir kanserdir; kurtuluşumuzu sağlayacağı bahanesiyle onu beslemek yerine ruhumuzdan kökünü kazıyamamız gereken ruhsal bir şanstır. Ancak Gnostiklerin kötülüğe karşı mücadelesinin doğasının, açıkça yaşadıkları dönemden kaynaklandığı açıktır. Onların spekülasyon tarzları ve bu yaşamları boyunca burada ve şimdi, içsel ve kozmik aşınmadan kaçabilecek bir ruh oluşturmaları gerektiğine dair özel hissiyat, onların her şeyden önce ruhsal düzlemde silaha sarıldıkları anlamına geliyordu. Düşmanla karşı karşıya gelmeleri, insanın tam bilincinde, varlığının düşünme kaynağındaydı. Ve bunu, insanın evrendeki yeri ve onun kaderindeki rolü hakkında, kendileri hakkında gerçek bir farkındalık olan irfan elde etmeye çalışarak yaptılar. Bu sayfalarda kısaca izlediğimiz Gnostik yollar tek yol değildir. Hatta bir bakıma hepsi çıkmaz sokağa girdi diyebilirim. Hristiyan Kilisesi'nin Gnostiklerin tutumlarına karşı başından beri yürüttüğü savaş, onları yavaş yavaş Hristiyanların kendi topraklarında karşı-Kiliseler kurarak ya da dilerseniz, kendi topraklarında savaşılmaya zorladı.

--- SAYFA 95 ---

Eylem ve düşünce alanını tamamen dini alanla sınırlayan 95 sapkın hareket. Gnostisizm, Valentinus, Carpocrates ve Basilides gibi adamlarla ilk ortaya çıkışından bu yana, her şeyden önce din dışı ya da din dışı bir tutum aramıştı; çünkü inanç ile bilgi arasındaki, kutsal ile dünyevi arasındaki absürt çatışmayı aşmak istiyordu. Kutsal olanın da, tıpkı dünyevi olan gibi, kötülük tarafından bozulduğunu ve çözümün birinciyi ikinciye karşı koymak değil, hem birini hem de diğerini aşmak ve bizi sürükledikleri sahte ikilemlerden kurtarmaktan ibaret olabileceğini biliyorlardı. Bu konum açıkça kutsalın varlığının ve dolayısıyla dinlerin ve daha da önemlisi Kiliselerin yararlılığının topyekûn sorgulanmasını ima ediyordu. Bu, Gnostiklerin en rasyonellerini, çok az kişinin onlara katıldığı yalnız bir konuma itme eğilimindeydi; ancak bu, zamanımızın bazı düşünürlerinin, filozoflarının, yazarlarının ve mistiklerinin tutumlarının önceden şekillendirilmiş haliydi. Bu konumu, hayatının sorunlarıyla karşı karşıya kalan, sistemlerin boyunduruğundan kaçma ve her durumda bilgide mutlak sıfır noktasına ulaşma ihtiyacıyla karşı karşıya kalan insanın temel, bakire sorgulamasına bir geri dönüş olarak tanımlarım. Eğer Gnostikler ikici bir dünya imajı önerdiyse, bunun nedeni, bir varlıkla karşı karşıya kaldıklarında, onun tersini görmeye mizaç olarak yatkın olmaları değil, kötülüğün acı veren ve her yerde mevcut olan kanıtlarıyla karşı karşıya kaldıklarında, ona karşı bir şeye karşı çıkmanın gerekli olmasıydı. Ancak amaçları açıkça, dünyanın iki tarafının doğasında var olan parçalanmayı, bölünmeyi yansıtmaktan başka bir işe yaramayan bu çatışkının üstesinden gelmekti. Bunu yaparak -bunu çok sık söyleyemeyiz- pratik olarak zamanlarının tüm dini ideolojilerini reddetmek ve kabul edilen tüm geleneklerin dışında yaşamak zorunda kaldılar, çünkü onlar için hakikatin talepleri, onları tehlikeye atsalar bile her şeyden önemliydi. İnsan bilinci böyle bir tasfiyeye ve kökten sökülmeye girişildiğinde, insanın seçimlerini ve daha sık olarak fantezilerini haklı çıkaran mitolojik ve ideolojik yanılsamalar elinden alındığında, kişinin kendisini her şeyden önce her türlü yanlış anlaşılmaya ve daha da kesin olarak her türlü misillemeye maruz bıraktığı son derece açıktır. Putlar cezasız bırakılamaz ve çağdaş bir Gnostik'in görevinin nerede yatacağını oldukça açık bir şekilde görebiliriz: yeni putlara, zamanımızın yeni Kiliselerine, kısacası, kötülüğün sonsuza dek giydiği ve bugün ideoloji dediğimiz yeni yüzlere saldırmak. İdeoloji yalnızca eskinin yerine yeni kazınmış imgeler yerleştirmiştir. Örneğin, Marksizm'de (zamanımızın baskın idollerinden biri) benzer bir olguyu görebiliriz.

--- SAYFA 96 ---

96 Gnostiklerin evrensel bir ölçekte kınadıkları seviyeye kadar insanların ve fikirlerin tarihini: Kendi içinde ve zamanında devrimci ve mutant olan bir düşüncenin -Marx'ın düşüncesinin- yanlış uygulanması, saptırılması, aslında çoğu zaman bir toplumun karikatürü, sakatlanmış bir Sosyalizm olarak sonuçlanmıştır. Çok kısaca bu ideolojiyi Marx'ın önerdiği üç terime göre tanımlayabiliriz: dünyayı anlamak, kontrol etmek, değiştirmek. Bu terimlerin her biri zorunlu olarak bir öncekine bağlıdır. Dünyayı değiştirmek için onun mekanizmalarını kontrol edebilmek gerekir ve önce onları anlamadan kontrol edemezsiniz. Bu, en güçlü toparlanma çığılığı olarak hızla benimsenen bu üç terimden sonuncusudur, çünkü irrasyonel içerikle en yüklü olanıdır. Aslında Marx'ın mezarında görünen tek şey budur: 'Filozoflar dünyayı yalnızca çeşitli şekillerde yorumladılar. Ancak asıl mesele onu değiştirmektir.' Şu ana kadar gerçekleştirilen hemen hemen tüm politik ve toplumsal deneylerde en çarpıcı olan şey, bir yandan bu koşulların neden değiştirilmesi gerektiğini unutturken, bir yandan da varoluşun belirli maddi koşullarını etkili bir şekilde değiştirmiş olmalarıdır. Marx'ın Das Kapital'in sonuna doğru şöyle yazdığını kim hatırlıyor: 'Sosyalizm amaç değil, içinde yaşadığımız dünyayı değiştirmenin aracı olmalı'? Ancak bir Gnostik'in modern dünyanın karşı karşıya olduğu olası tavrını tanımlamak için seçeceğim alan bu değil. Bunu bir örnek olarak aldım çünkü Sosyalizmin doğuşu ve ilerleyen zaferi, bize Gnostiklerin Hristiyanlığın tarihsel zaferiyle deneyimlediğine benzer bir olgunun kesin kanıtını sunuyor. Fakat tıpkı ikincisinin Rahibin gücünü güçlendirmekten başka bir şey yapmaması gibi -başka açılardan ortadan kaldırmaya çalıştığı pagan sistemlerine geri dönüş- aynı şekilde Sosyalizm de zamanımızın o son dönem rahibinin, Polis Memuru'nun gücünü güçlendirdi. Hangi isim verilirse verilsin, yürürlükteki siyasi sisteme göre, o, tüm devrimlerin en büyük galibi, tüm ayaklanmalardan sağ çıkan kişi olmaya devam ediyor. Hiçbir devrim -Fransız Devrimi'nin ilk üç yılı ya da Rus Devrimi'nin ilk beş yılı gibi çok kısa dönemler dışında-, yabancılaşmanın ana nedeninin anlamı ve doğasının ne olduğunu kendi kendine sormadığı kadar, insanın özgürlükçü farkındalığının artmasına yol açmamıştır: çalışma ve üretken çaba, bunlar hakkında tüm mevcut sistemler tarafından aynı genel bakış açısı -ve sıklıkla aynı kelimelerle- vaaz edilmiştir. Sorgulamamızı Gnostik çizgide tutmak için kendimize şu soruyu sorabiliriz: Her ne pahasına olursa olsun neden her gün daha fazla mal üretmek zorundayız?

--- SAYFA 97 ---

97 Burada saf görünmek istemiyorum ve sorunun çözümünün üretmeyi tamamen reddetmek olduğunu öne sürmek istemiyorum (doğum oranı sorunlarına üremeyi reddetmenin gerçekçi bir çözüm olmasından daha fazlası değil). Her zaman, hangi rejim altında olursa olsun, böyle bir reddi vaaz edecek ve kendi zamanlarının yasa ve geleneklerinin sınırında yaşayacak bir avuç insan -bazıları rasyonel, diğerleri Aydınlanmış- olacaktır. Ancak bir yandan üretimin sonsuza kadar genişlemeye devam edemeyeceği, diğer yandan bu üretim tarzının (ya da diğer açılardan işçi ile işi arasındaki ilişkinin) bir toplum için niceliksel sonuçları kadar hayati ve merkezi olduğu gayet iyi bilinmektedir. Örnek olarak tek bir soru soracağım: Neden hiçbir Batılı Sosyalist sistem montaj hattında çalışma uygulamasını ortadan kaldırmadı veya en azından bunu önemli ölçüde azaltmaya çalışmadı? Neden tüm üretim yöntemleri arasında en yabancılaştırıcı olanı, sanki üretim araçlarının ulusallaştırılması ve tekellerin ortadan kaldırılması gerçeği onu aniden bir özgürleşme aracına dönüştürmeye yetiyormuş gibi muhafaza edelim (ve hatta aynı durumlarda arttıralım)? Bu sorunun çok karmaşık olduğu ve üretim tekniklerinin öylesine derin bir şekilde yeniden düzenlenmesini gerektireceği ve bunun bütün bir neslin zaman ölçeği dışında tasavvur edilemeyeceği ileri sürülecektir. Çok iyi ama yine de yapılması gerekiyor. Ve bu hiçbir yerde yapılmıyor, özellikle de iktidarın işçilerin elinde olması gereken yerlerde. Modern biçimiyle dünyanın reddedilmesinin, komünal yaşama dönüşün, küçük el sanatları ve endüstriler uğruna fabrika üretimini terk etmenin, yaşadığımız dünyada bir geleceği olduğuna inanmıyorum. Bu, verimlilik ilkesinin reddedilmesi olduğundan değil (tek gerçek verimlilik, hayatlarımıza anlam veren şeydir), hatta genel sefaletimizde gerekli olan dayanışmadan kendisini kestiği için değil (işçilerle birlikte savaşmak, onlarsız olmaktan her zaman daha iyidir), her şeyden önce, motivasyonları daha bilinçsiz ve daha bilinçli olduğu için. gerçekten eleştirel olmaktan çok mantıksız. Üstelik bu tutuma neredeyse her zaman dini öğretilere, Doğu filozoflarının öğretilerine, Zen'e, Tantrizm'e, Sufizm'e bir geri dönüş veya bununla bağlantılı bir başvuru eşlik eder ve çok geçmeden sıra Gnostisizmin (üstadlarını ve Aydınlanmışlarını hâlâ bekleyen son öğreti) olacaktır. Dünyadan uzaklaşmanın, aslında dünyaya başka bir düzeyde ait olmakla birlikte orada kalmayı gerektirmediği sürece hiçbir anlamı yoktur; karmaşıklığı ya da kötü niyeti karşısında feragat etmek değil, doğuştan gelen yasalarını açıklamak anlamına gelmelidir. The Crisis of the Modern World (London: Luzac, 1962; Totowa, N.J.: Rowman & Littlefield, 1962), The Reign of Quantity kitabının yazarı René Guénon gibi bir adam tarafından mutlak geri çekilme yolunun seçilmesinin nedeni budur.

--- SAYFA 98 ---

98 (Harmondsworth ve New York: Penguin, 1972) ve Haç Sembolizmi (Londra: Luzac, 1958; Tatowa, N.J.: Rowman & Littlefield, 1958) -İslam'a geçen ve Fransa'yı Abdel Wahed Yahia adı altında Mısır'da yaşayıp ölmek üzere terk eden- bana bugün ve bu çağda kısır görünüyor. Birincisi, temelde yalnız olan bir adımı içermesi ve ikincisi ve daha önemli olması, orijinal bir Geleneğe doğru sürekli arayışının, kendisini yalnızca geçmişin bir kültüne adanması anlamına gelmesidir. Öte yandan Gnostisizm, geleceğe olduğu gibi geçmişe de her türlü didaktik değeri her zaman reddetmiştir. Daha önceki bir din veya gelenekten tam bir ışık gelemez. Çok eski bir geçmişe dalma veya kurtaracak bilgiyi Mesihsel bir geleceğe yansıtma eğilimi, insanı yalnızca gerçek arayışından uzaklaştırabilir: anlık deneyiminden kaynaklanan ve şimdiye bağlı yeni bir bilinç arayışı. René Guénon'un verimli bulduğum tek eserinin -Modern Dünyanın Krizi- 1927 yılına ait olması ve kendisinin hâlâ kendi çağına ait olduğu bir zamanda tasarlanmış ve düzenlenmiş olması yalnızca bir tesadüf değildir. Kitap, çağdaş dünyaya yönelik şiddetli ve kapsamlı bir suçlama içeriyor. Ancak Guénon'un aristokratlığı, ezoterizme olan özel bağlılığı, çağdaş felsefelerle dair keyfi reddi -ve bazen de hatalı bilgisi- ve buna ek olarak vahşi entelektüalizmi onun gerçek bir yaratıcı olmasına engel olur. Dahası, tutumu ve radikal tercihleri bizim buradaki meşguliyetlerimizle bağlantılı temel bir soruyu gündeme getiriyor: Guénon, ilkel ve kutsal bir Geleneği varsayarken, bizimkinden tamamen farklı bir bağlamda yüzyıllar önce, hatta binlerce yıl önce yaşamış insanların öğretilerini bir düşünce ve bilgi kaynağı olarak öneriyor. Peki böyle bir öğretim bize gerçekten yardımcı olabilir mi? Bugün geçerli mi? Gelenekçilerin bahsettiği tüm ustalar, okullar ve kutsal metinler, bizimkinden büyük bir farkla ayrılmış bir dünyada yaşadılar ya da tasarlandılar: Bu, henüz insan tarafından mülksüzleştirilmemiş bir dünyaydı. Dünyanın canlı ve cansız maddesi, olduğu gibi tarafsız ve ulaşılabilir kaldı. Ancak modern dünyanın meselesi iki yüz yıl kadar önce bekaretini yitirdi. Evrenin bileşenleri -atomlar, hücrelerimizdeki kromozomlar, doğal çevrenin unsurları- bundan böyle, şimdilik sınırlı ve anarşik kalan, ancak evrimi devrime dönüştürdüğü açıkça görülebilen bir biçimde insanın eylemlerine tabi tutuluyor. Şimdi, bu ilkel gerçek yalnızca kendi evrimimizin maddi veya organik desteklerinde ilerici bir değişikliğe yol açmaz, aynı zamanda radikal bir şekilde evrimimizi de değiştirir.

--- SAYFA 99 ---

99 koşul ve bilginin doğası. Bu sonuncusu da Geleneği güncelliğini yitirmiş olmasa da en azından oldukça göreceli hale getiren özdeş bir devrimden geçmelidir. Gelenek, modern dünyanın sorduğu tüm sorulara, onun böyle bir devrimden asla şüphelenmeyen farklı bir dünyada doğması gibi tek ve basit bir nedenden dolayı cevap veremez. O halde gerçek bilginin geçmişte değil, yalnızca gelecekte aranabileceğini düşünüyorum. Bu hiçbir şekilde yeniden keşfetme meselesi değil, keşfetme meselesidir. Şekli Guénon'un inandığından çok daha fazla bize bağlı olan o yoğun ve bakir gelecekte yer alıyor. Guénon, Gnostik konumların bu tarafında kalmaya devam ediyor, çünkü verili verilerin, bilgi yapılarının henüz icat edilmemiş olmasına rağmen var olduğuna -ya da var olduğuna- inanıyor gibi görünüyor. Duyarlılıkları, düşünce biçimleri ve diğer çağların insanlara ve deneyimlerine göndermeleri bana Gnostiklerinkine çok yakın görünen çağdaş yazarlar arasında, diğerlerinden önce Emile Cioran ve Marguerite Yourcenar'ı anmak isterim. Emile Cioran'ın *A Short History of Decay* (New York: Viking Press, 1975), *The Temptation to Exist* (New York: Quadrangle, 1970) ve *The New Gods* (New York: Quadrangle, 1974) Gnostik düşüncenin en yüce parıltılarıyla eşleşen metinlerdir. Bu kitaptaki bazı bölümlerin kitabeleri olarak bu çalışmalardan birkaç satır alıntı yaptım, ancak bunların hakkını vermek için çok daha fazla alıntı yapmam gerekecek. Çürümenin Kısa Tarihi, yayımlanmasından bu yana başucu kitabım oldu. Çöküşümüzü, dönemin en kurnaz siyasi analizlerinden daha kesin ve keskin bir şekilde, karşılaştırmaya davet edebileceği sürrealist metinlerin çoğundan daha asil ve daha parlak bir düzyazıyla inceliyor. Yazarın dünyanın önüne koyduğu ve her sayfada varlığını hissettiren soruların radikal yapısı, kitabı hem rahatsız edici hem de keskin kılıyor; gerçekten de, bana zamanımızın en aydınlatıcılarından biri gibi görünüyor; tabii ki kişinin, gözümüzün önünde açtığı kıyametlere ve uçurumlara, hiçliğin ve yokluğun derinliklerine katlanmak için yüreğini sertleştirebilmesi şartıyla. Ama yine de onun berraklığı, uzlaşmazlığı bu varoluş gecesini yıldızlar kadar yoğun ve kalıcı bir ışıkla deliyor. Marguerite Yourcenar'ın *L'Oeuvre au noir* (The Abyss, New York: Farrar, Straus ve Giroux, 1976) tablosu da her bir göstergesinde Gnostik bir ışıkla aydınlatılıyor. Baş karakteri olan Zeno'nun sesi, kendisini örtülü sözlerle ifade ederken bile (çünkü on altıncı yüzyıl Bruges'i, ikinci yüzyıl İskenderiye'siyle aynı değildir), Gnostiklerin unutulmuş aksanlarını ve jestlerini bir kez daha ortaya çıkarır. Geçen yüzyılların bu arada ortaya çıkardığı her şey -yaşamın mekanizmalarını sorgulama, bedenleri parçalara ayırma ve bilinci keşfetme ihtiyacı- hiçbir şekilde

--- SAYFA 100 ---

100, Zeno'yu İskenderiyeli öncüllerinin yolundan saptırır. Simon Magus zaten kanın rolü üzerinde düşünmüştü. Epiphanes, güneşte hayatımızın ısıltılı kaynağını ve adaletin sırlarını keşfetmişti. Peratae, insanın bağırsaklarında göğün köklerine dolanmış yılanı yeniden keşfetmişti. Onlar gibi Zeno da, olası bir hiçlik karşısında aynı sertlik talebiyle, aynı cesaretle birlikte, dünyamıza uzlaşmacı bir bakış getiriyor. Onlar gibi o da 'gözleri açık ölüme nasıl gireceğini' bilecek. Bizim bakış açımıza göre daha okunaklı olan birçok başka örnek bulunabilir çünkü bunlar bizim bağlamımızda bulunabilir. Özellikle Henri Laborit'in *L'homme imaginaire*'ini düşünüyorum; burada zihinsel yapılarımızın bilgi aracılığıyla değişmesi sorunu bir kez daha açık bir şekilde ortaya çıkıyor. Bu örnekler aracılığıyla, tüm Gnostik yolların çifte bir güzergahtan geçtiği görülür: Kendi eksikliğimizin varoluşçu kesinliği (hatta içgüdüsel kesinlik diyelim) ve -kendimizi ondan kurtarmak ya da en azından onu hafifletmek için- bilgiye giden yola çıkma zorunluluğu. Bu bilgi, kişinin kendi zamanının sorunlarına ve sefaletlerine tam katılımının yanı sıra, bizi yöneten ve manipüle eden biyolojik determinizmleri, psikik dürtüleri ve ekonomik kısıtlamaları da ima eder. Günümüzün Gnostik'i artık bir kurtuluş vaizi, dağın zirvesinde tek başına yaşayan bir kutsal adam ya da büyük bir şehirde yaşayan ve kendisini sevdiği kadim metinlere adanmış bir ruh olamaz; daha ziyade anlayışlı bir insan olabilir, gözleri şimdiye ve geleceğe dönük, bu geleceğin anahtarlarına her şeyden önce kendi içinde sahip olduğuna dair sezgisel bir inançla, tüm güven verici mitolojilere, sözde kurtarıcı dinler ve inançlara karşı kararlı bir şekilde sahip çıkması gereken bir inançtır. yalnızca onun gerçek gerçeklikteki varlığını engellemeye hizmet eden yabancılaştırıcı ideolojiler. Çünkü bugün önemli olan yeni yıldızlar keşfetmek değil, önümüzde sürekli olarak ortaya çıkan ya da kendi içimizde çizilen yeni sınırları yıkmak ve böylece gözlerimiz açık bir şekilde onları ölüme doğru geçebilmemizdir.

--- SAYFA 101 ---

101 KAYNAKÇA NOTLAR Bu makale boyunca, metnin hazırlanmasında kullanılan metinler ve alıntılar üzerinde uzun uzun durmaktan bilinçli olarak kaçındım. Bu nedenle, Gnostisizmin metinsel kaynakları ve başvurduğum referans eserler hakkında ayrıntılı bir notu buraya ekleyerek bu çalışmayı tamamlayacağım. Gnostisizm ve onun tarihi hakkındaki bilgimiz iki tür belgeye dayanır: gerçek Gnostik metinler, yani Gnostik kökenli olduğu düşünülen hayatta kalan eserler ve ikincisi, Kilise Babalarının sapkınlıklar hakkındaki çalışmalarında bulunan alıntılar ve yorumlar. GNOSTİK METİNLER 1945'e kadar gerçek Gnostik metinlerin sayısı çok sınırlıydı. En iyi bilineni Pistis Sophia (İnanç ve Bilgi), on sekizinci yüzyılda Mısır'da keşfedildi. Kıpti dilinde yazılmıştı ve ilk kez 1851'de Almanca çevirisiyle ortaya çıktı. 1896'da Mısır'da, birkaç Gnostik yazıyı içeren bir kodeks keşfedildi: Meryem İncili, Yuhanna'nın Apokrifonu veya Gizli Öğretisi ve İsa Mesih'in Sofya'sı. Buna, Ieu Kitabı başlıklı bir metnin önemli bir parçası, iki dua ve ruhun Arhontların çevrelerindeki yolculuğuyla ilgili bir parça eklenebilir. Bu son koleksiyon 1905'te Leipzig'de yayımlandı. [G. R. Mead'in İngilizce çevirisi mevcuttur: Pistis Sophia: A Gnostic Miscellany, Blauvelt, N.Y.: Multimedia Publishing, 1973.] Bütün bu metinler arasında Pistis Sophia açık ara en eksiksiz ve en önemlisidir. İçeriği hakkında kısa bir açıklama yapmak istiyorum, çünkü Pleroma'nın çok sayıda dairesinin ince ayrıntılı ve yorucu açıklamalarının yanı sıra, çok güzel pasajlar içeriyor. Eserin tamamı, Sophia'nın (Avatarlarını 'Dünyanın Çalışmaları'nda anlattığımız Aeon) düşüşünü, onun ağıtlarını, Kurtarıcı'nın, yani Mesih'in müdahalesiyle kurtuluşunu ve İsa'nın göğe yükselişinden sonra gerçekleştirdiği üst göklerin ihtişamı içindeki şaşırtıcı yolculuğunu anlatan dört kitaptan oluşuyor. Yeryüzüne döndüğünde bu yükselişin ayrıntılarını müritlerine anlatır ve on iki yıl süren diyaloglar ve röportajlar sırasında onlara evrenin sırlarını açıklar. Mesih'in Göğe Yükselişi, öğrencilerin dehşet dolu gözleri önünde gerçekleşir ve buna, göğü ve yeri sarsan kozmik bir ayaklanma eşlik eder. İsa cennetin farklı dairelerinden yükselir ve Pleroma'nın kalbine ulaşır. Öğrencilerinin huzuruna yeniden çıkıyor

--- SAYFA 102 ---

102 bakamayacakları kadar göz kamaştırıcı bir ışıktaki, sonra tekrar insan formuna bürünerek tüm sorularına cevap veriyor. Böylece gerçek bir kozmoloji, dünyaların bütünlüğünü tanımlayan devasa bir fresk ortaya çıkar. İnsan evrenin tüm tarihini ve oluşumunu, her birinin kendi çemberindeki Aeon'ların doğasını ve rolünü, her şeyin nedenini ve nedenini öğrenebilir. Dolayısıyla bu çalışmada, açıkça mitolojik yapısına rağmen, Gnostisizmin temel yönlerinden biri olan rasyonel kavrama ihtiyacını bir kez daha görüyoruz. Kötülüğün, adaletsizliğin, her türlü şiddetin varlığı, ışığın ve karanlığın nedeni ve nasılı, gece ve gündüz, zenginlik ve fakirlik, farklı hayvan türlerinin, farklı bitkilerin varlığı, tüm bunlar anlatılıyor, yorumlanıyor, prova ediliyor. O halde, kesin kökeni hiçbir zaman belirlenmemiş olsa da, Gnostisizmin temel metinlerinden biridir. Gelenek bunu Valentinus'a atfeder, ancak H. Leisegang, La Gnose adlı kitabında onu daha çok Ofitlere veya Barbelognostiklere benzer bir mezhebin eseri olarak görüyor. 1945'te bazı köylüler Yukarı Mısır'daki Nag-Hammadi yakınlarındaki bir kayalıkta büyük bir toprak kavanoz keşfettiler; çok sayıda Kıpti yazısı içeriyordu. Kıpti Mısır'da tarihçi, arkeolog ve uzman olan Jean Doresse bunların bir envanterini çıkardı, sınıflandırdı, inceledi ve bu keşfin ilk bilançosunu hazırladı. Aslında bu özellikle şanslı bir buluştu, çünkü bu metinler tartışmasız bir şekilde Yukarı Mısır'daki bir Gnostik mezhebin yaklaşık beşinci yüzyılda kullandığı kütüphanenin tamamını oluşturuyordu. Bu metinlerle ilgili olarak Jean Doresse'nin kitabında uyarladığı terminolojiyi kullanacağım (daha fazlası aşağıda). Koleksiyon, Doresse'nin üç gruba ayırdığı elli bir incelemeden oluşuyor: tamamen Gnostik kökenli yazılar, Hristiyan kökenli apokrifler ve Hermetik nitelikteki incelemeler. İşte gerçek Gnostik eserlerin listesi: Seth'in Açıklamaları; Allogenes Supreme; Yuhanna'nın Gizli Kitabı (Yuhanna İncili); Kutsal Eugnostus'un Mektubu; İsa'nın Sofya'sı; Arhontların Hipostazı; Büyük Görünmez Ruhun Kitabı veya Mısırlıların İncili; Zostrian'ın Kıyameti; Messos Kıyameti; Adem'in oğlu Şit'e Vahiy. HIRİSTİYAN YAZARLAR Simon Magus ile birlikte Gnostisizmin en başından beri, Hristiyan yazarlar Yakın Doğu tarihinin son anına kadar onu takip etmekten, incelemekten ve her şeyden önce onu çürütmekten asla vazgeçmediler. Bu çürütme çalışması yalnızca Gnostisizmi değil, aynı zamanda Tanrı'nın tüm sapkınlıklarını da ilgilendiriyordu.

--- SAYFA 103 ---

103 zaman. Ancak Gnostiklerin ortaya attığı soruların radikal doğası, Kilise Babalarını kendi teolojik konumlarını ayrıntılı bir şekilde tanımlamaya ve böylece Hristiyanlık için ilk temel dogmalarını formüle etmeye zorladı. Bu yazarların listesi bu nedenle oldukça geniştir, ancak birçoğu birbirinden kopyaladığı veya ilham aldığı için burada yalnızca en eksiksiz bilgiyi sağlayan veya en araştırmacı çalışmaları yürütenlerden bahsedeceğim. Bunların en eskisi, MS 150 ile 160 yılları arasında Roma'da Özürler kitabını yayınlayan Aziz Justin Şehit'tir ve o zamandan beri sonuncusu olan Marcion'a Karşı adlı eseridir. Ancak listemizdeki bir sonraki Aziz Irenaeus'un eserlerinde bundan alıntılarımız var; Lyons'tan geldi ve MS 180 civarında, kısaltılmış Latince başlığı Adversus Haereses ile daha iyi bilinen Vahiy ve Yanlış Gnosis'in Reddi'ni işte bu şehirde yazdı. Daha sonra, yaklaşık MS 230'da Philosophumena veya Tüm Sapkınlıkların Reddi adlı eserinin on kitabını yayınlayan Romalı Aziz Hippolytus ve yaklaşık MS 375 yılında Panarion veya Sapkınlıklara Karşı Çareler adlı eserini yazan Kıbrıslı Aziz Epiphanius. Daha sonraki bir tarihte, beşinci ve yedinci yüzyıllar arasında yazan Caesarea'lı Eusebius, Theodoret, Cyrrhus Piskoposu ve Timothy gibi Kilise tarihçileri başta olmak üzere diğer yazarlarda daha ilginç alıntılar bulunabilir. Bir bütün olarak ele alındığında bu eserler Gnostikler, onların eserleri, sistemleri ve bazen de ayinleri hakkında çok önemli bilgiler vermektedir. Aziz Hippolytus, Aziz Irenaeus ve Aziz Epiphanius gibi aynı kişiler Gnostik yazılardan önemli alıntılar bile yapmaktadır. Görünüşe göre belli sayıda belgeye sahiplerdi, ancak şunu vurgulamak gerekir ki, Aziz Epiphanius dışında hiçbirinin doğrudan Gnostisizm deneyimi yoktu. Gnostisizmi çürütmek için alıntılardıkları eserler, yalnızca tam teşekküllü inisiyelere sunulan gizli kitaplar değil, yeni takipçilere verilen eserler olmalı. Yine de sağladıkları bilgiler, Gnostikler tarafından yazılan eserlerin önceki listesine belirli sayıda başlık eklememizi sağlar. Örneğin, Bir Sesin ve Bir İsm'in Vahiyi başlıklı bir çalışma Simon Magus'a atfedildi ve kendisi bu konuda şunları söyledi: 'Bu yazı Büyük Güç'ten, Sonsuz Güç'ten geliyor. Bu nedenle mühürlenecek, saklanacak, örtülecek ve Her Şeyin Kökünün başladığı yerde saklanacak.' Basilides'in İnciller üzerine yirmi dört kitap veya Tefsir yazdığı ve kurduğu ayinler sırasında okunacak veya söylenecek kendi müjdesi olan Odes'i bestelediği anlaşıyor. Valentinus, 1945 yılına kadar Kilise Babalarının eserlerindeki alıntılar dışında bilinmeyen Hakikat İncili'ni yazdı.

--- SAYFA 104 ---

104 Nag-Hammadi'nin Gnostik kütüphanesinde bir kopyası bulunduğu. Bugün Zürih'teki Jung Enstitüsü'ndeki koleksiyonun bir parçası. 1956'da bir çevirisi yayımlandı. Buna 'Mutlak Deneyim'de bahsettiğimiz Karpokrates'in oğlu Epiphanes'in Adalet Üzerine adlı eserini de ekleyelim. Bunlar başlıca Gnostik ustaların eserleriydi. Ancak Mısır ve Suriye'deki sayısız mezhep, Şit (Adem'in oğlu), İsa Mesih, Meryem Ana veya Görünmez Ruh gibi saygıdeğer yazarlara atfedilen ve hepsi kendi gizli öğretilerini veya vahiylerini içeren çok sayıda eserden yararlandı. Görünüşe göre tüm bu kitaplara masalsı bir tarih atfedildi, Seth mezhebi tarafından kullanılan Büyük Görünmez Ruhun Kutsal Kitabı'na atfedilen bu kitap gibi: 'Bu, büyük Seth tarafından yazılan kitaptır. Onu güneşin hiç doğmadığı en yüksek dağlara bıraktı. Peygamberlerin, havarilerin ve vaizlerin zamanından beri onun adı insanların yüreklerinde yankılanmadı. Kulakları bunu hiç duymadı. Büyük Seth'in bu kitabı yazması yüz otuz yıl sürdü. Zamanında ve son anlarda ortaya çıkması için onu Charax adlı dağa bıraktı.' Son olarak, Ether'e Kadar Şehirlerin Hükümdarları gibi diğer eserler, müridine ölümünden sonra her Aeon'un veya koruyucunun adını sırayla söyleyerek farklı çevreleri nasıl geçebileceğini göstermek için tasarlanmış, büyüden ilham alan inisiyasyon kılavuzları olmalıdır. Burada yine Eski Mısır'ı anımsatan bir eskatoloji ve Ölüler Kitabı ile Am-Douat Kitabı'nın temaları bulunur. Büyülü karaktere sahip bir soteriolojiye yönelik bu eğilimin, Gnostisizm geliştikçe daha belirgin hale geldiği ve bazı incelemelerin, ara çevrelerin koruyucu varlıklarının sayısız ve gizemli isimlerini sıraladığı belirtilmelidir. Bu, Barbelo, Sophia ve Sabaoth'u (daha önce tanıştığımız) Prunicos, Harmozel, Eleleth, Ialdabaoth, Astaphaeus, Aberamen-thus, Agrammakarei (kelimenin tam anlamıyla: Tarif edilemez Mahzen anlamına gelir), Anthropos, Athoth ve Adamas gibi varlıklarla karıştıran tuhaf bir duadır. . On dokuzuncu yüzyılda keşfedilen Gnostik bir metin olan Ieu Kitabı, Pleroma'nın kalbine doğrudan erişim sağlamak isteyen birinin telaffuz etmekten kaçınmaması gereken sihirli formülü bile bize anlatır. İşte burada, şunu iyi hatırlayın: aaa ooo zezophazazzaäeoza eee iii zaieozoakoe ooo uuu theozaozaze eee zzeezaozakozakeude tuxuaalethukh.

--- SAYFA 105 ---

105 GNOSTİKİZM BİBLİYOGRAFİSİ Bir sapkınlık olarak kabul edilen Gnostisizm, Hristiyanlık tarihinin bir parçasını oluşturur. Elbette içeriği, imaları ve felsefi ya da ezoterik imaları nedeniyle bu tarihten kaçıyor, ancak pratikte onunla ilgilenenlerin neredeyse tamamı Hristiyanlık tarihçileriydi. Çoğunluğun Gnostiklere hiç merhamet göstermediği açıktır. On sekiz asırlık bir aradan sonra, onların halüsinasyonlu mitolojilerine gülmek ve onların erotik ayinlerinden yüzümüzü gizlemek kolaydır. Aceleci yargıların ve dini ya da teolojik a priorielerin kolay yolunu kendilerini inkar ederek, Gnostiklerin ortaya attığı soruların derin anlamını kavramaya çalışanlar gerçekten de nadirdir. Konularına yaklaşırken gerekli koşullandırmayı ve bu soruların kendilerine eşit derecede yöneltildiği, aradaki yüzyıllara rağmen eşit derecede geçerli olduğu fikrini kabul edenler hâlâ daha nadirdir. İkincisi arasında Gnostikler ve Maniciler üzerine birçok eserin yazarı olan Henri-Charles Puech de vardır. Gnostisizm üzerine iki temel metni şunlardır: *La gnose et le temps* (Zürich: Eranos Jahrbuch, Cilt XX, 1952) ve *College de France*'da verdiği dersin özeti, 1953-1957 yılları arasında bu kuruluşun *Almanak*'ında yayınlanmıştır. Bu derslerin tamamı *Phénoménologie de la gnose* başlığı altında iki cilt halinde yayınlanacaktır. Başlık açıkça Puech'in Gnostisizm çalışmalarına yaklaşım açısını gösteriyor ve bana bu çağda verimli görünen tek başlık bu. Onun dersleri, şimdiye kadar gördüğümüz Gnostik başarı ve tutumlara yönelik en duyarlı ve en uygun yaklaşımı temsil etmektedir. Metinsel bilgi ve Gnostisizm tarihi alanında en eksiksiz ve ayrıntılı çalışma, her türden bilgi açısından en zengin ve en güncel çalışma, Jean Doresse tarafından Mısır Gnostiklerinin *Gizli Kitapları* başlığı altında yayınlanan kitaptır (Londra: Hollis & Carter, 1960; New York: AMS Press, 1960, yeniden basım 1972). İki ciltten oluşur; ilki, Nag-Hammadi'deki keşfe kadar bilinen tüm Gnostik sistemlerin ayrıntılı bir açıklamasını içerir ve ikincisi, Thomas'a göre İncil alt başlığını, bu keşfin ayrıntılı bir açıklamasını, bulunan el yazmalarının bir envanterini ve Thomas'a göre yukarıda adı geçen İncil'in bir çevirisini içerir. Aziz Irenaeus'un Valentinus ve onun 'halüsinasyonlu kavunları' hakkındaki, 'Gnosis Ustaları' bölümünde alıntılanan mizahi yazısının çevirisini bu koleksiyonun ilk cildinden ödünç aldım. Ayrıca Serge Hutin'in 'Que sais-je?'de yayınlanan *Les gnostiques* adlı makalesinden de bahsetmeliyim. seri. Bu çalışmada yazar Gnostisizmin genel taslağının ötesine geçiyor: büyük bir ustalıkla

--- SAYFA 106 ---

106 ve netlik ile bizi Gnostik düşüncenin labirentiyle tanıştırıyor ve onu çeşitli ezoterik, felsefi ve edebi yönleriyle günümüze kadar takip ediyor. Kitabın en özgün katkılarından biri Gnostisizmi yalnızca kendi içinde bir şey olarak değil, aynı zamanda çağımızla ilişkili olarak da incelemesidir. Diğer eserlerden birçoğu bugün sadece kütüphanelerde bulunmaktadır. Geçtiğimiz yarım yüzyılda Gnostisizm üzerine yapılan tarihi araştırmaların çoğu Almanya'da yapıldı ve çalışmaların sayısı etkileyici. Burada yalnızca İngilizce veya Fransızca tercümesi mevcut olanlardan bahsedeceğim; örneğin H. Leisegang'ın *La gnose'u* (Paris: Payot, 1951, en son basımdır), Jean Gouillard tarafından çok ustaca ve hassas bir şekilde tercüme edilmiştir (kendisi aynı zamanda Gnostisizm ile doğrudan ilgili olmasa da birçok yönünün anlaşılmasına yardımcı olan bir kitap olan *Petite Philocalie de la Priere du Coeur*'un sunucusu ve çevirmenidir). Leisegang'ın kitabı Gnostisizmi öncelikle felsefi ve teolojik bir bakış açısıyla ele alıyor. Nispeten eskidir (ilk basımı 1924'te), ancak farklı Gnostik sistemlere ilişkin ayrıntılı bilgiler sunar; şüphesiz tartışılabilir ancak son derece bilgilidir. Son olarak yakın zamanda yapılan bir çalışma, Gnostisizmin kökenleri ve Hristiyanlıkla olan bağlantıları hakkında yeni ve orijinal görüşler sunuyor. Bu, Robert M. Grant tarafından yazılan *Gnostisizm ve Erken Hristiyanlıktır* (New York: Columbia University Press, 2. baskı 1966). Aynı yazar, bugün bildiğimiz neredeyse tüm Gnostik metinlerin bir koleksiyonundan oluşan ve vazgeçilmez olan *Gnostisizm: An Antolojisi*ni (Londra: Callins, 1961) de derledi. Elbette doğrudan veya dolaylı olarak Gnostisizm ile ilgili başka çalışmalar da var. Bunların çoğunluğu konuyu kısmi ya da spesifik bir açıdan ele alıyor - yine de dualizm sorunu ya da Gnostiklik ile Maniheizm arasındaki ilişki gibi bazıları çok önemli. Burada bunların hepsinden söz edemem ama benim için faydalı olan veya Gnostisizmin etkisiyle ilgilenen herkesin mutlaka okuması gerekenleri seçeceğim. Öncelikle Simone Pétrement'in makalesi: *Le dualisme chez Platon, les gnostiques et les manichéens* (P.U.F., 1947), Steven Runciman'ın özellikle Messalian'ları, Paulikanlar'ı, Bogomil'leri ve Cathar'ları konu alan çalışması: *Medieval Manichee* (Cambridge ve New York: Cambridge University Press, 1947) ve bu kitabın "İncil'i" tür, Batı Dünyasında Aşk, Denis de Rougemont (New York: Harper & Row, 1974). Bu kitabın son kısmı olan 'Yeni Bir Gnostisizme Doğru'nun hiçbir kaynakça içermediğini söylemeye gerek yok. Her halükarda bu terim uygunsuzdur, çünkü burada artık bir sorun söz konusu olmayacaktır.

--- SAYFA 107 ---

107 bibliyografya değil, zamanımızın bazı temel kitaplarına ve bunların öngördüğü ve ortaya çıkardığı evrenlere yönelik bir rehber kitaptır, çünkü ileri sürdükleri eklektizmler, analogiler ve paralellikler tamamen kişiseldir. Çatışmaların, çelişkilerin ve karşıtlıkların ortadan kalktığı, bazı çağdaş Gnostiklerin bazen farkına bile varmadan kendilerini buldukları noktayı -her yerde mevcut olan ve anlaşılması imkansız- noktayı tanımlamaktan başka amaçları yoktur.